

T.C.

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

**SURİYELİ SIĞINMACILAR VE TÜRKİYE'YE
ETKİLERİ**

Nursel KUKOĞLU

Öğrenci No: 131302005

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İstanbul, Eylül 2019

T.C.

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

**SURİYELİ SİĞİNMACILAR VE TÜRKİYE'YE
ETKİLERİ**

Nursel KUKOĞLU

Öğrenci No: 131302005

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mehmet BARDAKÇI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

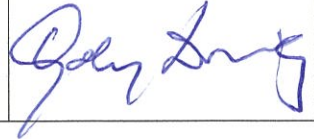
İstanbul, Eylül 2019

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı 131302005 numaralı yüksek lisans öğrencisi Nursel Kukoğlu “Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye’ye Etkileri” adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 29/08/2019 tarih ve 2019/12 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 20/09/2019

Öğretim Üyesi Adı ve Soyadı			İmzası
1.	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mehmet Bardakçı	
2.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz Tezcan	
3.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Dönmez	

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

20.../09/201..9.

Adı-Soyadı

Nursel KUROĞLU

İmzası

[Handwritten Signature]

ÖNSÖZ

Göç, geçmişten günümüze kadar doğrudan etkilerini gösteren bir olgu olmuştur. Ekonomik zorluklar, savaşlar, iç çatışmalar gibi pek çok nedenden ötürü insanlar buldukları yerleri terk etmek zorunda kalmışlardır. Bütün her şeylerini geride bırakarak göç etmek zorunda kalan sığınmacılar ve mülteciler bulunmaktadır.

Bu çalışmada göçün ülke üzerindeki etkileri ile ilgili bilgiler sunarak olumlu ve olumsuz yönleri gösterilmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmamın planlanmasında, konu ve yöntem açısından bana yol gösteren, danışman hocam Doç. Dr. Mehmet BARDAKÇI' ya teşekkür ederim.

Ayrıca benden hiçbir zaman maddi ve manevi desteğini esirgemeyen bu hayattaki en büyük şansım olan canım aileme sevgilerimi ve sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nursel KUKOĞLU

İstanbul, 2019

ÖZET

İnsanlar tarih boyunca vatanlarını belirli nedenlerden dolayı terk ederler. Baskı, şiddet, zulüm, ölüm korkusu gibi nedenlerden ötürü daha güvenli bir yer arayışına girerler ve yaşadıkları yerleri terk ederek göç etmeye maruz bırakılırlar. Göçün artması sonucunda mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramları ortaya çıkmıştır. Göç konusu nedenleriyle ve etkileriyle oldukça karmaşık, çok yönlü bir olgudur. Göç ve mülteci konularının yapıldığı çalışmaların incelenmesi bu nedenlerden dolayı önemlidir. Türkiye, Orta Doğu'da yaşanan savaş ve çatışmalar neticesinde kitlesel göçlere maruz kalmaktadır. Suriye'deki iç savaş Türkiye'yi etkilemektedir. Bu nedenle göç, mültecilik ve sığınmacılık alanında çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Bundan dolayı bu araştırmanın konusu göç ve mülteci sorununun etkilerini açıklayıp değerlendirilmesi açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Bu çalışmada; göç kavramı, çeşitleri ve nedenleri hakkında bilgi verilmiştir. Mülteci ve sığınmacı kavramlarına da değinilerek mülteci statüsünün hangi şartlarda tespit edilebileceği, hangi sebeplerden dolayı sona erdirilebileceği açıklanmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin mülteci politikası, 1951 Sözleşmesi, 1967 Protokolü incelenmiş Ulusal Eylem Planı ve geçici koruma yönetmeliği üzerinde durulmuştur. Suriye iç savaşı ve sonraki gelişmelere de değinerek, göçün Türkiye üzerindeki etkilerini açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, Sığınmacı, Suriye İç Savaşı, Türkiye

ABSTRACT

Throughout history, people leave their homeland for certain reasons. They seek a safer place for reasons such as oppression, violence, cruelty, fear of death, and are subjected to migration by leaving their places of residence. As a result of the increase in migration, the concepts of refugees, asylum seekers and migrants have emerged. The issue of migration is a very complex multifaceted phenomenon with its causes and effects. For these reasons, it is important to examine studies on migration and refugee issues. Turkey is exposed to massive migrations as a result of the wars and conflicts taking place in the Middle East. The civil war in Syria affects Turkey. Therefore, it is important to carry out studies in the field of migration and refugees. Therefore, it is emphasized that the subject of this study is important for explaining and evaluating the effects of the migration and refugee problem.

In this study, information about the types and causes of migration concept are given. Referring to the concepts of refugees and asylum seekers, it is stated that the conditions in which the status of refugees can be determined and for which reasons it can be terminated. In addition, Turkey's refugee policy, the 1951 Convention, the 1967 Protocol was examined and the focuses on National Action Plan and Temporary Protection Regulation. Referring to the Syrian Civil War and subsequent developments, it was tried to explain the effects of migration on Turkey.

Keywords: Migration, Refugees, Asylum Seekers, Syrian Civil War, Turkey

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar	VI
ŞEKİLLER	VII
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖÇ MESELESİ VE TEMEL KAVRAMLAR	5
1.1. GÖÇ KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ	5
1.2. GÖÇÜN NEDENLERİ	15
1.2.1. Ekonomik Nedenler	15
1.2.2. Siyasi, Sosyal ve Kültürel Nedenler	17
1.2.3. Dinsel Nedenler	19
1.2.4. Etnik Çatışmalardan Kaynaklı Nedenler	19
1.2.5. Doğal Nedenler	20
1.3. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE GÖÇ	22
1.4. GÖÇ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLARIN AÇIKLANMASI	28
1.4.1. Yasa dışı Göç, İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı	28
1.4.2. Mülteci Sığınmacı ve Göçmen Kavramlarının Açıklanması	34
1.5. ULUSLARARASI MÜLTECİLER	38
1.5.1. Uluslararası Mülteci Hukuku ve Sığınma Hakkı	38

İKİNCİ BÖLÜM

2. SURİYE İÇ SAVAŞI VE SURİYELİ SİĞİNMACILARIN STATÜSÜ	48
2.1. SURİYE İÇ SAVAŞI VE SONRASINDA YAŞANANLAR	48
2.2. SURİYELİ MİSAFİRLERİN GELDİKLERİ SURİYE KENTLERİ	66

2.3. SURİYELİ SİĞINMACILAR TÜRKİYEDE Kİ DEMOĞRAFİK DAĞILIMI	67
2.4. TÜRKİYEDEKİ SURİYELİ SİĞINMACILARIN HUKUKİ DURUMLARI.....	73
2.4.1. Türkiye’de İltica ve Göç Mevzuatı ile Coğrafi Kısıtlama	74
2.4.2. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	76
2.4.3. Geçici Koruma Statüsünün Verilmesi ve Sona Erdirilmesi	78

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SURİYELİ SİĞINMACILARIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ.....	81
3.1. GÖÇÜN ÜLKENİN EKONOMİK YAPISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	81
3.2. GÖÇÜN ÜLKENİN TOPLUMSAL YAPISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	91
3.3. GÖÇÜN TEMEL HİZMETLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	95
3.4. GÖÇÜN ÜLKENİN GÜVENLİK VE ASAYİŞ SORUNU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	104
3.5. GÖÇÜN KARŞILIKLI ALGILAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:	
İSKENDERPAŞA MAHALLESİ, FATİH/İSTANBUL	108
3.5.1. Yerel Halk ile Yapılan Görüşmeler	108
3.5.2. Suriyeli Sığınmacılar ile Yapılan Görüşmeler.....	116
SONUÇ.....	124
KAYNAKÇA	128
EKLER.....	145
EK 1: Yerel Halk ile Yapılan Görüşmelerde Sorulan Sorular	145
EK 2: Suriyeli Sığınmacılar ile Yapılan Görüşmelerde Sorulan Sorular.....	146
EK 3: Uzmanlar ile Yapılan Görüşmelerde Sorulan Sorular	147
EK 4: Görüşme Yapılan Uzmanlar ve Görüşme Tarihleri.....	149

TABLÖLAR

Tablo 2.1: Suriyelilerin Başka Bir Ülke Yerine Türkiye'yi Seçme Nedenleri	56
Tablo 2.2: Suriyelilerin Geldikleri Suriye Kentlerine Göre Dağılımı	67
Tablo 2.3: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	70
Tablo 2.4: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	72
Tablo 2.5: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı.....	73
Tablo 3.1: Türkiye'deki Suriyelilerin Ekonomik Etkilerine İlişkin SWOT Analizi..	82
Tablo 3.2: Türkiye'deki Suriyelilerin Toplumsal Etkilerine İlişkin SWOT Analizi .	92
Tablo 3.3: 2014-2018 Yılları Arası Türkçe Eğitimi Alan Suriyeli Kursiyerler	101

ŞEKİLLER

Şekil 1.1: Göçün Şekli	11
Şekil 2.1: Suriye'de Etnik Durum	48
Şekil 2.2: Suriye İç Savaşı	55
Şekil 2.3: Suriye'de Güç Dağılımı.....	63
Şekil 2.4: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.....	68
Şekil 2.5 Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Dağılımı ..	69
Şekil 3.1: Yıllara Göre Ülkemizde Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı	100
Şekil 3.2: Okullara Göre Öğrenci Sayısı.....	100

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABÖ	: Afrika Birliği Örgütü
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
Akt	: Aktaran
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
DAEŞ	: Devlet'ül İslamiye Fi'l Irak Ve's Şam
DHKPC	: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi Cephesi
GEM	: Geçici Eğitim Merkezi
HTŞ	: Hayat Tahrir-i Şam
İŞİD	: Irak ve Şam İslam Devleti
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
KCK	: Kürdistan Topluluklar Birliği
Md	: Madde
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ORSAM	: Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
PYD	: Demokratik Birlik Partisi
STA	: Serbest Ticaret Anlaşması
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEPAV	: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
YDSK	: Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi
YPG	: Halk Koruma Birlikleri
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Göç, insanlar ve topluluklar tarafından kendi arzularıyla gerçekleşen bir seçim veya kendi isteği dışında gerçekleşen gelişmeler nedeniyle zorlama bir süreç şeklinde de olabilmektedir. Göçün etkisinin anlaşılması için göçün nasıl gerçekleştiğinin bilinmesi yararlı olacaktır (Ekici ve Tuncel, 2015: 14).

Göç; ekonomik, siyasi sosyal ve kültürel, dinsel, etnik çatışmalar ve doğal nedenlerden ötürü ortaya çıkmaktadır. İnsanlar; Savaşlar, iç çatışmalar, insanlar hakları ihlalleri, rejim değişiklikleri, yaşam ve güvenliğini tehdit eden baskı ve zulüm ortamlarından dolayı kendilerine daha korunaklı yerler arayışına girerler ve böylece ülkelerini, yasal veya yasal olmayan yolları kullanarak buldukları yerleri terk ederler. Mülteci ve sığınmacı ve göçmen kavramlarının açıklanması bu durumun zorunlu bir sonucu olmaktadır.

1951 Mültecilerin Statüsü Sözleşmesi mültecinin tanımını yapar ve mültecilerin haklarını da net bir şekilde ortaya koyar. 1951 Sözleşmesinin ilk metni sadece Avrupa coğrafyasını kapsamış ancak 1967 tarihli protokol ile kapsamı evrensel hale getirilmiştir. Bu rejimin en temel ilkesi geri gönderme yasağı ilkesidir ve ülkelerin zulüm korkusu altındaki bir kişiyi ülkelere geri göndermeleri yasaklanmıştır (Betts, 2017: 20). Türkiye Avrupa dışından gerçekleşen olaylardan dolayı, coğrafi sınırlamayı devam ettirerek gelen mülteciler için üçüncü ülkeye yerleştirmeyi bir çözüm yolu olarak koruyarak 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'ne taraf olmuştur. Uluslararası standartlara uyumlu ulusal bir sığınma oluşturabilmek için yasal ve kurumsal reformlar gerçekleştirmektedir. Türkiye'nin ilk sığınma kanunu olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 11 Nisan 2014'te Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiştir. Aynı zamanda Türkiye, geçici koruma sağlanan kişilerin hak ve yükümlülükleri için Geçici Koruma Yönetmeliği'ni 22 Ekim 2014'te kabul etmiştir (UNHCR, 2001-2019).

Tunus'ta başlayan protestolar kısa sürede diğer ülkelere yayılmış ve bu halk hareketleri Arap Baharı olarak adlandırılmıştır. Arap Baharı Tunus, Mısır, Libya'da hükümetin devrilmesine ve Suriye'de de bir iç savaşın başlamasına neden olmuştur.

Suriye iç savaşından başlamasından bu yana milyonlarca insan yaşamını yitirdi ve savaştan dolayı yaralandı. Milyonlarca kişi ise ülke dışına kaçtı, kaçan mültecilerin çoğu da Türkiye'ye sığındı. Osmanlı İmparatorluğu ve sonra da Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra büyük insan kitlelerinin hareketlerine ev sahipliği yapmış, Türkiye ile tarihsel veya kültürel bağları bulunan gruplar Anadolu coğrafyasına göç etmişlerdir. Göçün, Türkiye üzerinde her türünden bahsetmek mümkündür. Türkiye'nin coğrafi konumu gereği kitlesel göç hareketlerine maruz kalmıştır. Türkiye'ye yapılan göç hareketlerinde mültecilerin ve sığınmacıların rolü büyüktür. Son yıllarda yaşanan göç olayları neticesinde, güvenlik sorunu, ekonomik ve toplumsal nedenlerin çok fazla öne çıktığı görülebilmektedir. Göç sürecinden sonra, göçün yapıldığı ülke üzerindeki etkileri dikkate alınması gereken konulardandır. Bu çalışmanın amacı göç kavramını inceleyerek göçün ülke üzerindeki nedenlerini, etkilerini araştırmaktır. Bu çalışmanın konusu Türkiye'deki durumun ele alınması ile sınırlıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde göç kavramı, çeşitleri ve göç ile ilişkili temel kavramları bilmek, konunun anlaşılması bakımından önemlidir. Göçün gerçekleştiği ülkelerde neden olduğu ekonomik, siyasi, kültürel, sosyal, dinsel ve etnik çatışmadan kaynaklı nedenler hakkında bilgi verilmekte, yasa dışı göç, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı ve mülteci, sığınmacı, göçmen terimleri açıklanmaktadır. Ayrıca uluslararası mülteci hukuku hakkında da bilgi verilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Suriye iç savaşı ve sonrasında yaşanan gelişmeler ve Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyeli sığınmacıların demografik dağılımlarına değinerek, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Geçici Koruma Yönetmeliği açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Türkiye'ye yönelik yapılan göçün ülke üzerindeki etkilerini ortaya koymaya çalışmak ve göçün karşılıklı algılar üzerindeki etkisini araştırmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmada Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri hakkında bilgi verilmektedir. Suriye'deki iç savaştan dolayı Türkiye'ye gelen sığınmacıların sayısı 3.5 milyondan fazladır. Türkiye göç eden olan sığınmacıların ülke üzerinde ekonomik, toplumsal, güvenlik olaylarında ve temel hizmetlerde sorunlara neden olduğudur. Suriyeli sığınmacılar ve yerel halk arasında farklı yaşam tarzı ve kültürel farklılıkların olması suç olayları gibi nedenler sığınmacıların toplumla uyumu noktasında önemli etkenlerdir. Suriyeli sığınmacıların ekonomik açıdan bazı ayrıcalıklara sahip olmaları da onların toplum tarafından dışlanmalarına yol açmaktadır. Araştırmada yerel halk ve Suriyeli sığınmacıların karşılıklı algı üzerindeki etkisi ve göçün ülke üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi: 'Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye'ye Etkileri' başlığı altında hazırlanan tez çalışması, Suriye iç savaşı sonrası ülkemize gelen ve barınma merkezlerinin dışında, kendi imkânları ile yaşamaya çalışan sığınmacıların Türkiye'ye gelmeleri ve İstanbul'u tercih etmeleri açısından önem taşımaktadır. Bu araştırmada her iki toplumun görüşleri alınarak, geniş kapsamlı bir çalışma hedeflenmiştir.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıklar: Bu araştırma İstanbul, Fatih semtinde, İskenderpaşa Mahallesi'nde gerçekleştirilmiştir. Yerel halk ve Suriyeli sığınmacılar ile mülakatlar yapılmıştır. Yerel halk ve Suriyeli sığınmacılar ile yapılan mülakatlar 2, 6 ve 7 Haziran tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma, on yerel halk, on Suriyeli sığınmacı ve yedi uzman olmak üzere yirmi yedi kişi ile sınırlı tutulmuştur. Uzmanlar ile yapılan görüşmeler yüz yüze ve e-mail yoluyla 8, 9, 12 Haziran, 22 Eylül ve 17, 18 ve 21 Ekim tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Suriyeli sığınmacıların çoğu Türkçe bilmediklerinden mülakatlar tercüman eşliğinde yapılmıştır. Ayrıca uzmanlar ile iletişim kurmanın zorluğu çalışmanın uzamasına neden olmuştur.

Araştırmanın Yöntemi: Bu araştırma nitel araştırma tekniği kullanılarak yapılmıştır. Araştırmada Derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır.

Derinlemesine mülakat tekniğinin kullanılması sorulan soruları daha kapsamlı hale getirmiş ve detaylı bilgilere ulaşma imkânı sunmuştur.

Araştırmanın Hipotezi: Suriyeli Sığınmacıların Türkiye üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğudur. Hem yerel halk açısından hem de Suriyeli sığınmacılar açısından bazı sorunların olmasının Suriyeli sığınmacılara karşı olumsuz bir bakış açısı yarattığıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ MESELESİ VE TEMEL KAVRAMLAR

1.1. GÖÇ KAVRAMI VE ÇEŞİTLERİ

Göç nedir? Neden yapılır? Ne gibi sonuçlara neden olur? Bu tür sorular, göç kavramı üzerinde çalışan genelde sosyal bilimcilerin cevabını aradığını sorulardır. Göç; nedenlerinden, süreçlerinden ve sonuçlardan dolayı çok karmaşık bir olaydır. Bu sebeple göç şehir ve bölge planlamaları, sosyologlar, antropologlar, tarihçileri iktisatçılar, coğrafya ve siyaset bilimciler kadar çok daha kapsamlı bir alanın uzmanları ile ele alınmaktadır. Göç pek çok disipline ortak çalışma alanı yaratmaktadır. Her bilimin olayı açıklaması kendi mesleki deneyimini yansıttığıdır. Fakat hangi meslek olursa olsun göç konusunda çalışma yapan uzmanların ortak bir cevap bulmaya çalıştığı iki esas soru vardır. Göç neden yapılır ve ne gibi sorunlara neden olur (Deniz, 2009: 5).

Bilhan Kartal, bu konuda şunları söylemiştir: "Bugüne değin farklı göç tiplerini işaret eden tanımlar yapılageldi ancak insan hareketliliğinin olağanüstü düzeyde arttığı bu dönemde "göç" kavramının yeniden tanımlanmasına gereksinim olduğunu düşünüyorum. Göç artık dünya genelinde neredeyse her toplumsal yapının içine almak durumunda kaldığı bir hareketlilik. Bu bağlamda "göç"; coğrafi, ekonomik ve kültürel sınırlılıkların dikkate alınmadığı (etkili olmadığı); temelde küresel/egemen siyasi gelişmelerin yol açtığı ve yönlendirdiği bir süreçler bütünü olarak görülmelidir."¹

Göç, insanların bulunduğu yerden başka bir yere gitmesi veya yer değiştirmesi olayıdır (Martin ve Zürcher, 2008: 3).

Göç, tarihi çok eski olan bir kavramdır ve buna "yer değiştirme hareketi" de denir. Coğrafi açıdan göç bir iskân ünitesinden ayrılanların başka bir yerde yaşamaya devam etmeye karar vermeleri ile ve bu kararların uygulanması ile oluşmaktadır (Qasimova, 2017: 594).

---

¹ Bilhan Kartal ile Yapılan Mülakat, 12 Eylül 2019.

Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğündeki tanımında göç; birey ve toplulukların toplumsal ekonomik veya siyasi sebeplerden dolayı bir ülkeden diğerine, bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına varma işi, olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019).

Göç; sosyal, ekonomik, siyasi, ya da doğal nedenler ile insanların coğrafik yer değişimi şeklinde tanımlanabilmektedir. Bu yer değişim olayı, uluslararası bir sınırı geçmek şeklinde yapılabileceği gibi, aynı devlet içerisinde de yapılabilmektedir (Adıgüzel, 2018: 3).

İnsanlık tarihi boyunca her dönemde süresince göç yaşanmıştır. Göç kavramı denince akla ilk bir topluluğun bir yerden diğer yere yapılan hareketi gelse de, göç coğrafi bir yer değiştirmeden çok daha kapsamlı ve esaslı bir içeriğe sahiptir. Sonuçlar bakımından ekonomik, sosyal, psikolojik ve kültürel birçok unsuru içinde barındırmaktadır (Sağlam, 2006: 33-34).

Göç, geniş bir anlam ile ifade edilecek olursa, birey veya toplulukların daha iyi yaşam beklentisi için yaşadıkları ortamlardan ayrılıp süreli veya geçici olarak yeni yerleşim yerlerine gitmeye karar vermeleridir (Pazarlıoğlu, 2007: 121).

Göç; bireylerin veya grupların coğrafik, sembolik ya da siyasi sınırlar ilerisine, toplumlara ve yeni yerleşim yerlerine kalıcı olarak hareketlerini kapsamaktadır (Marshal, 1999: 685).

Göç, bir alandan diğer bir alana siyasi, ekonomik, bireysel veya ekolojik nedenler ile yapılan uzun, orta ve kısa vadeli geri dönmek için veya daimi yerleşmek için toplumsal, kültürel ve coğrafik bir mekan değiştirmedir (Yalçın, 2004: 13).

Mithat Arman Karasu göçü şu şekilde ifade etmektedir: "Göç insanların hayatını yeniden inşa etmesi demektir. Göç bir yaşamı ekonomik, sosyal ve kültürel olarak değiştirmek anlamına geliyor. İç/dış ya da isteğe bağlı/zorunlu olmasına göre bu değişiklik farklı boyutlar kazanıyor."²

---

² Mithat Arman Karasu ile Yapılan Mülakat, 9 Eylül 2019

Göç, coğrafi yer değiştirmenin ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasi boyutları ile toplum yapısının değişmesine etki eden nüfus hareketlerinin bütünüdür (Çakmak, 2011: 38).

Göç tanımlarına bakıldığında, gönüllü yapılan bir hareketlilik olduğu görülmektedir. İnsanların sürekli olarak yaşadığı yerlerden zorunlu veya beklentilerine cevap bulabilecek yeni coğrafyalara hareket etmesidir. Bu hareketlilik insanların yaşam koşullarını ve kültürlerini etkilemektedir. Bu hareketliliğin artmasında; endüstri ve sanayinin gelişmesi, iş gücüne olan ihtiyacın artması ve ailelerin ekonomik yetersizlikleri gösterilebilmektedir. Göç olgusuna bakıldığında bunun temelinde bazı nedenlerin olduğu anlaşılmaktadır (Kaştan, 2016: 693).

“İnsanlar doğup büyüdüğü ülkeden ayrılıp neden yeni yerlere ve bilmedikleri ülkelere yerleşmeyi tercih etmektedirler?” sorusuna yanıt bulmak zordur. Bu sorunun göçmen sayısı kadar yanıtı olabilmektedir. Bazı göçmenler daha önce göç yapmış eşiyile birleşebilmek için Bazısı da eşini sonradan götürmek daha çok kazanç elde etmek için göçe dâhil olur. Daha çok kazanmak isteyenlerin bir kısmı, açlıktan kurtulmak geçinebilecek gelir elde etme anlamı taşıırken, diğer kesim için kendi ülkesinin gelir grubunun, örneğin orta gelire sahip fakat bir üst gelir gruba yükselmek anlamına gelmektedir. Göç yalnızca ekonomik kaygı ve hedefler ile yapılmamaktadır. Ülkesinde maddi refah içindeyken politik sorunlardan dolayı sosyal çevrede oluşan sıkıntılardan dolayı göç sürecine dâhil olanlar da bulunmaktadır (Savaşan, 2007: 7).

Savaş haritaları üzerinde çizilen sınırların uygulanması ve Üçüncü Dünya'nın sömürgeci devletlere karşı bağımsızlığını kazanması ile ekonomik sorunlar, savaş, yerel çatışmalar veya etnik ayrımcılık, gibi nedenlerden ötürü göçlerin artması, göçün uluslararası gündeme evrensel bir sorun olmasına yol açmıştır. Özellikle 50'li-60'lı yıllarda Doğu Blok'undan ilticaların artması ve sömürgeciliğin sona ermesiyle artan ve çeşitlenen insan hareketleri, göç tanımının alanını genişletmiş ve farklı nedenlerden kaynaklanarak farklı türevleri olan geniş anlamda bir göç kavramı oluşturulmuştur. 1970'lerden sonra ekonomik göç hareketlerinin devletler açısından

birçok iktisadi ve toplumsal soruna neden olabildiği ve devlet dış politikalarında araçsallaştırılmaya başlanmaları göç olgusunu uluslararası ilişkilerin, uluslararası örgütlerin ve uluslararası hukukun gündeminde olmuştur (Baklacioğlu, 7: 2010).

Dünyada gelişmiş ülkelerin birçoğu da insan haklarının ihlalleri, azınlık hakları ihlal edilmesi, siyasi baskılar, ayaklanmalar ve ekonomik zorlukların olduğudur. Bu zorluklardan dolayı insanlar kendilerini ve ailelerini daha korunaklı yerlere götürmek için ülkelerinden ayrılmaktadırlar. Bazen doğal afetlerin ve nüfusun hızlı artışından dolayı yapılan bu göçler dünyanın ortak bir sorunu olmaktadır. Yani göç sadece kendi içindeki toplumlarda değil, başka ülkelerde de sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunun genel bir insanlık sorunu olduğu ve ortak çabalarla ve yaklaşımlar ile birlikte ele alınması gerektiğidir (Çağlar, 2011: 56)

Küresel olarak nerdeyse her yıl çeşitli göçler yaşanmaktadır. Göçlerin pek çoğu bazı açılardan benzerlik gösterse de göçe dâhil olan insanların göç hikâyeleri genel olarak birbirleri ile farklılık gösterebilmektedirler. Fakat çoğunun temelinde bir sıkıntı, çözülemeyen bir sorun vardır. Bundan dolayı yalın bir bakışla göçü ve göçmenin kendisini bir sorun olarak algılamak doğru olmayabilmektedir. Göç'ün bir sorun olarak değil, oluşan bir sorun çözümlenmesi için atılmış bir adım gibi değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu adam kimisi için hayatını olumlu yönde etkileyen bir hareket olurken, kimisi için ise çok daha kötü olan bir sorunun başlangıcı olabilmektedir. Fakat göçmenlerin ilham aldığı ortak hayalin iyi bir gelecek olduğudur. Bu ümit ile yola çıkan kişilerin arasında iyi bir iş arayan göçmenlerin de bulunabileceği gibi mülteci, sığınmacı, vatansız ve ülke içerisinde yerinden olmuş olan zorunlu göçmenlerin de olabildiğidir (Deniz, 2009: 5).

Kaçak göçmen işçiler ile geçici sözleşmeli işçiler göç ettikleri ülkelerde çoğu zaman umdukları her şeyi bulamayabilmektedirler. Özellikle de, göçmenlerin genel olarak karşılaştıkları fakat dillendiremedikleri sorunlar ağır çalışma koşullarının olması, çeşitli suiistimaller ve ayrımcılık yapılmasıdır. Bu sorunlar özellikle yoğun göçmen kitlesi olan ülkelerde bir kıvılcım ile patlak veren istenmeyen görüntülerin oluşmasına neden olabilmektedir. Buna örnek verilecek olursa, Fransa'da 2005

yılında yaşanan olayda, Kuzey Afrikalı göçmenler ayrımcılıktan ve kötü muamele gördükleri gerekçesi ile ayaklanmış ve devam eden olaylarda yaklaşık 10 bin araç, 300'e yakın kamu binası ve mağazayı ateşe vermişlerdir. Bu olay aslında Dünya'da yaşanan göçmenler yönelik tutumun ve politikaların çok hassas çizgide yürütülebilmesinin gerekli olduğunu göstermektedir (Deniz, 2009: 6).

Göç, gönüllü veya zorunlu yapılsın, ülke içinde veya uluslararası olsun; bireyin büyüüp yetiştiği alışmış olduğu yerlerden ayrılmak istemesi ve yabancı olduğunu yerleşim yerlerine gitmesi pek çok riski barındıran bir süreçtir. Bu riskin alınabilmesi için bireyleri ya da toplulukları hareket ettirecek önemli bir motivasyon, itme ve çekme faktörünün olması gerekmektedir (Adıgüzel, 2018: 3).

İnsanlar için göç etme kararını aldırان itme faktörü ekonomik zorluklardır. Tarihsel olarak bakıldığında aşırı nüfus artışlarının olması feodalitenin çöküşü, Sanayi Devrimi gibi etmenlerin bireylerin göç etmesine sebep olmuştur. Ekonomik nedenler sadece ekonomik olarak sıkıntısı olan fakirleri değil zenginlerin de göç etmesinde önemli rol oynamaktadır. Pek çok gelişmekte olan ülkelere ve gelişmiş ülkelere daha iyi yaşam kurmak ümidiyle göç eden vasıflı göçü bu tür göçlerdendir. Orta veya üst gelir grubunda bulunan insanlar gelişmiş olan ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel çekim gücünden dolayı göç etmektedirler. Çok fazla kazanç elde eden birçok ülkenin diğer faktörlerin yanında vergi oranlarının çok yüksek olduğu ülkelere ayrılarak vergi oranlarının düşük olduğu ülkelere göçleri de itme faktörünün içindedir (Savaşan, 2007: 11)

Çekim faktörlerinin ise bireyin göç etmeyi tercih ettiği yerlerin sahip olduğu çok daha iyi ekonomik politik ve sosyokültürel özelliklerinden dolayıdır. Daha iyi ekonomik koşullardan dolayı bazen birey yüksek ücretli daha iyi bir iş anlaşması yapması kastedilirken genellikle iyi yaşam ümidi gibi daha belirsiz olan ekonomik fırsatları kastedilmektedir. Ekonomik ve politik özgürlükleri iyi olan ülkeler, göç kararı alan bireylerin yerleşme seçimi için daha şanslı olduklarıdır (Savaşan, 2007: 11)

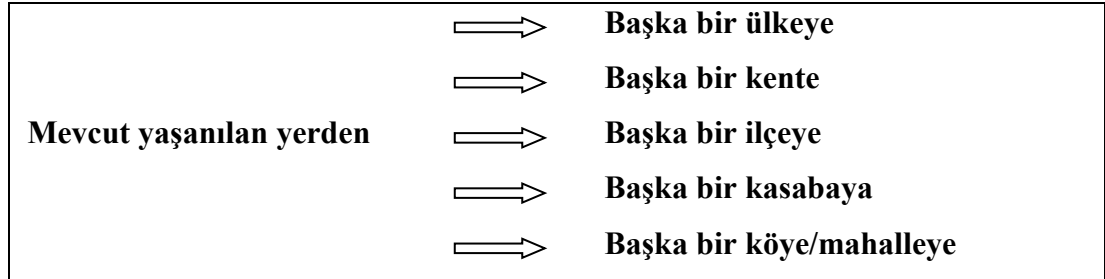
1966 tarihli "A Theory of Migration" adlı makalesinde Everett Lee'nin oluşturduğu itme-çekme teorisinde 4 başlık altında göçün oluşmasına neden olan etmenler açıklanmıştır. Bunlar: 1) yapılan yerle ilgili etmenler, 2) gidilmesi düşünülen yerle ilgili etmenler, 3) engeller, 4) bireysel etmenlerdir (Çağlayan, 2006: 6). Kurama göre hem yaşanan yerin hem de gidilecek yerin itici ve çekici unsurları bulunmaktadır. Göç kararında bireysel koşulların etkisiyle, bu unsurlar arasında seçim yapılması etkili olmaktadır. Bu kurama göre, göçmen işçilere endüstriemi ve gelir düzeyi yüksek olan ülkelerin çekici geldiği ve bu olgunun kendi ekonomik durumlarını geliştirmek olduğu kabul edilmektedir (Şahin, 2001: 59). İtme çekme kuramında, refah düzeyi yüksek, endüstriemi ülkelerin; sosyal güvenliği olmadan düşük ücretlerle çalışan ya da kendi ülkelerine iş bulamayan işçilere çekici geldiği iddiası kabul görmektedir. Göçe göç açısından bakıldığında, yaşanan ülkenin çalışma koşullarının itici etmenleri, çekici etmenleri ise göç edilecek ülkenin çalışma koşullarını oluşturmaktadır (Aksoy, 2012: 295).

19. yüzyıldan itibaren bireysel ve toplu göçlerin artışı ile dikkat çeken göç kavramı 20. yüzyılda birbirinden çok farklı göç hareketlerini kapsamaktadır. Bu nedenle, göç kavramı ile ifade edilen insan hareketliliğinin özünde birbirinin içine geçmiş bilim dalları ve kavramlar vardır. Göç, yasalara uygun olduğu gibi yasa dışı yollardan da meydana gelebilmektedir. Eğitim, sağlık gibi nedenler ile oluşan göçün yanında açlık, şiddet gibi nedenlerle oluşan göç farklı neden ve sonuç ilişkisi oluşturmaktadır. Bu kapsamda isteğe bağlı veya zorunlu olarak göçler yaşanmaktadır. Bundan ötürü göç olgusu sadece ülkeler veya bölgeler arasında insan hareketliliğinden oluşmamaktadır. Aynı zamanda sosyal, siyasi, ekonomik, coğrafi hareketleri de içine alan büyük ölçekli bir olgudur. Bu şekilde göç hareketleri hem alan ülkeyi hem de veren ülkeyi etkilemektedir Bu nedenle göç edenler buldukları konumdan dolayı göçmen, mülteci, yasa dışı göçmen, sığınmacı gibi farklı adlarla isimlendirilmektedir (Durgun ve Ertuğral, 2018: 2453).

Göç çeşitleri iki başlıkta "İç göçler" ve "dış göçler" olarak ayrılmaktadır. İç göçler, mevsimlik göçler, emek göçleri, süreli göçler, zorunlu - gönüllü göçler olmak

üzere; dış göçler ise beyin göçleri, mübadele göçleri ve işçi göçleri olarak ayrılabilir (Koçak ve Terzi, 2012: 169).

Şekil 1.1: Göçün Şekli

Kaynak: Erol ve Ersever, 2014: 50.

İç göç, bireyin veya toplulukların ülke sınırları içerisinde, bir yıldan az olmayacak şekilde yaşamış olduğu yeri değiştirmek için yapılan göçtür. İç göç, ülkelerin büyüklüğü, ekonomik olarak kalkınmış olması ve yerleşme tarihi ile ilgili genelde kırsal kesimden kırsal kesime, kırsal kesimden şehirlere, şehirlere kırsal kesime, şehirlere şehirlere yapılan göç hareketidir (Pazarlıoğlu, 2007: 121). Tarım ve inşaat sektörünün oluşturduğu mevsimlik istihdam, eğitim, sağlık ve idari hizmetler ile beraber kültürel, sosyal ve sportif faaliyetler iç göçlerin oluşumunda önemli olmaktadır. Diğer bir faktör ise ülke içerisinde meydana gelen çatışmalardır. Bundan dolayı her yıl milyonlarca insan, ülkesinden ayrılarak, ülkesinin çok daha güvenli olan başka bölgesine göç etmek zorunda kalmaktadır (Deniz, 2009: 13).

Mevsimlik göç, mekân değiştirmedir. Kişilerin çeşitli sebepler ile buldukları bölgelerden bir başka bölgeye, geçici olabileceği gibi kalıcı yerleşmek için de gitmek de ya da her yıl bu yer değiştirme amacına devam etmektedir. Bu hususta göç, kişilerin yılın belli zamanlarında birden çok mekânda yer değiştirme durumudur. Mevsimlik göç yapan toplumlar çok fazla kültürel ve sosyal yapıyı birlikte yaşamaktadır (Sağlam, 2006: 34).

Sürekli göç, bireylerin buldukları yerden temelli yerleşmek için diğer bir yere gitmeleri olayıdır. Bu göçler gönüllü ve zorunlu olabilmektedir. Bireyler daha güzel bir yaşam, daha iyi eğitim ve maddi olarak da rahat etmek için gönüllü göç

etmektedirler. Eğer aniden ortaya çıkan doğal afetler, savaş veya terör olayları nedeniyle devlet tarafından yapılmaya zorlanan glerden olursa bunlar zorunlu gler olmaktadır. Zaman faktörü sürekli ve mevsimlik gleri birbirinden ayırmaktadır. Mevsimlik glerde zaman dardır ve mevsimlik gler geçici olarak yapılır. Sürekli glerde zaman uzundur ve sürekli gler geri dönmemek adına yapılan göçlerdendir (Koçak ve Terzi, 2012: 170-171) .

Emek gleri, tayin nedeni ile veya iş g gleri olarak ayrılabilir. Tayin nedeni ile yapılmış olan gler, süreli ve geçici de olabilir. Bu yapılan gler, bir memurun içinde çalışabilmesi için gönüllü veya zorunlu göçlerdendir. İşçi gleri ise, emeği ile çalışarak gelir elde eden insanların iş dolayısıyla diğer bölgelere, şehirlere doğru gitmesi ile oluşan g türlerindedir. Örneğin Türkiye'de, pamuk toplamak için Çukurova'ya giden mevsimlik işçi gleri olmaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden işçiler geçici bir süre fındık zamanı Karadeniz'e gitmektedir. İnaşatta çalışmak üzere genelde Güneydoğu ve Doğu Anadolu'dan işçiler de geçici bir süre g etmektedir fakat bu gler mevsimlik g gibi kısa süreli olmayan glerdir (Koçak ve Terzi, 2012: 171)

Zorunlu gler, insanların isteği ile olmayan, devlet tarafından zorunlu olarak gerçekleştirilen glerdir. Türkiye'de bu glerle insanlar, batı ve güney bölgesine yerleştirilmektedir. Bu hususta g yapılan illerde nüfus oranında artış olmaktadır. Adana ve Mersin buna örnek olabilir (Koçak ve Terzi, 2012: 171). İnsanlar zoraki bir Şekilde yerlerinden koparılmakta ya da ve kopmak zorunda bırakılmaktadır. Afrika'da 16. yüzyılda başlayarak 19. yüzyıla kadar süren köle ticareti ve Sovyetler Birliği döneminde ise Kırım ve bazı Kafkas halkının Sibiry'a ya zorla yollanılması, Ortadoğu lkelerinde yaşanan savaşlar, i çatışmalar ya da ihtilal gibi nedenlerden dolayı g yapmaya mecbur bırakılmaları ise zorunlu göçe örnek verilebilmektedir (Deniz, 2009: 13).

Gönüllü gler, gönüllülük esasına göre yapılan; macera arama, yenilik yapmak veya geleğini garantileme gibi kişisel isteklerden dolayı oluşabilmektedir. Ge zorlayan nedenler bulunsa da, bireyi tek olarak ve ailesi ge zorlayan fiziksel

herhangi bir zorunluluk yoktur. Birey kendisine ve ailesine bir gelecek oluşturmak, ekonomik şartlarını düzeltmek ve daha iyi sosyal şartlarda yaşamak için kendisi göçmekte, göçeceği yeri de kendisi tercih etmektedir. Bu tercih genel olarak bireysel kararlarla olsa da, bireyin kendisiyle özdeş ya da benzer grupların tercih ettiği merkezlere doğru yöneldiği görülmektedir. Göç edenler, genelde aynı tür yerleşim yerlerini tercih etmektedirler. Göç etki eden nedenlerin yanında, göçeceği alanı belirlemede, bireysel ve ailesinin tercihlerinin yanı sıra, içinde bulunduğu ve bulunmayı istediği sosyal ilişkilerin de belirleyici olabilmektedir (Murat ve Taşkesenlioğlu, 2009: 21).

Dış göçler, İnsanlar ülke sınırlarının ötesine bir ülkeye yaşadığı ortamı değiştirmek için giderse dış göç ortaya çıkmaktadır (Pazarlıoğlu, 2007:121). Dış göçler ülkeler arasında yapılan göç hareketidir, bu göçler geçici veya kalıcı göçler de olabilir. Siyasi, savaş, dini baskı, işsizlik vb. etkenler, dış göçlerin olmasındaki en büyük etkenlerdendir (Günay ve ark, 2017: 44).

Beyin Göçü, geçmiş insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte, devamlılığını günümüzde de sürdürmekte olan ve iş gücü göçüne oransal bir ağırlığı bulunmayan fakat nitelik olarak kitlesel olan iş gücü göçlerinden daha dikkat edilmesi gereken göç tiplerindedir (Murat ve Taşkesenlioğlu, 2009: 22). Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere nitelikli, iyi eğitim görmüş, alanında uzmanlaşmış bireylerinin iyi bir statüye, çalışma koşullarına ve çok daha kazançlı gelir seviyesine erişebilmek için gelişmiş ülkelere yerleşmektedirler. Bu göç, eğitimden kaynaklanan göçün devamı olabileceği gibi, sınırlı kaynakları ile nitelikli insan gücünü gelişmiş ülkelere kaybetme olarak da meydana gelebilmektedir (Aksoy, 2012: 295). Üniversite mezunu kişiler daha az gelişmiş ülkelere ayrılarak geçmiş ülkelere göç etmektedir. Hindistan, Malezya, Hong Kong ve benzer ülkelere doktorlar ve mühendisler çalışmak için Avrupa, Kuzey Amerika ve Avusturya'ya göç etmişlerdir. İngiltere, ulusal sağlık servisinde istihdam etmek için Filipinler'den hemşire almıştır (Caslest ve Miller, 2008: 243).

İşçi Göçleri, bir ülkedeki iş gücü açığının başka bir ülkedeki iş gücü fazlası ile giderilebilmesi, işçi göçünden kaynaklanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ucuz olan niteliksiz iş gücü, gelişmiş ülkelerde pahalı olan iş gücünün yerine getirilebilmektedir. Böylece iş gücü piyasasında rekabet artacak ve bu durum ücretlerin düşmesine neden olacaktır. Gelir seviyeleri yüksek, göç alan ülkedeki işverenler için ise uluslararası piyasalarda kaybettikleri kıyaslamalı üstünlüğü, maliyetin düşmesinden dolayı tekrar yakalama imkânı anlamına gelmektedir. Göç veren ülke ise giden işçilerin geri döneceği düşüncesi ile onların tecrübelerinden faydalanarak yerli sanayiye geliştirmeyi ve iş gücü piyasasındaki yoğunlaşmayı ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır ve böylelikle ülke içinde fazlalığı hafifleten iş gücü arzı, ülke içindeki işçi ücretlerinin de çok düşük değerlerde olmasını engelleyecektir. Gelirlerinin birazını döviz olarak memleketlerine aktaran göçmen işçiler göç veren ülke için önemli katkı sağlamaktadır (Sayın ve ark, 2016: 3). Bu tarz göçler ülkemizde ilk 1961 yılında Federal Almanya'ya yapılmıştır. Sanayi gelişmesinin hızlandığı Almanya ekonomisinin o zamanlarda istediği iş gücüne sahip olmamasından dolayı iş gücü açığını dışarıdan aldığı göçmenler ile kapatmışlardır (Akkaş ve Laleli, 2019: 48). Batı Avrupa ülkeleri, İspanya, Portekiz, İtalya, Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye ile yapılan iş gücü anlaşmalarıyla göçmen işçi alımları yapmıştır. ABD, daha çok Meksika ve Karayipler' den iş gücü olarak göçmen kabul etmiştir. Petrol zengini Arap ülkeleri; Hindistan, Pakistan, Bangladeş, İran, Mısır, Yemen ve diğer Arap ülkelerinden göçmen almıştır (Adıgüzel, 2018: 100-101).

Mübadele Göçleri, anlamı değiş-tokuş tur. İki ülke aralarında anlaşarak vatandaşlarını değiştirmesi ile oluşan göçlerdendir. Özellikle de savaştan sonra sınırların değişmesi, başka bir ülkenin eline geçen topraklarda kalan nüfusun ana ülke ile bağlarının kopmaması, din ve kültür gibi devamlılıklarının olmasıyla başvurulan yöntemlerdendir. Bu şekilde oluşan zorunlu göçün olumsuz tarafı, sadece etnik kökene veya dine bakılarak yapılması, göç edeceklerin kültürlerinden ve doğup büyüdükleri yerlerden ayrılmalarıdır. Göç veren ülke açısından da hem göç edip giden beşeri sermayenin eksikliği hem de yeni gelen nüfusun uyum sorunu meydana gelmektedir (Sayın ve ark, 2016: 3). Lozan Antlaşması sonrası nüfus mübadelesi ile

Yunanistan'dan Türkiye'ye yapılan göçler buna örnek verilebilmektedir (Deniz, 2009: 101).

Tarif edildiği gibi göç ile ilgili tanımlarda çeşitliliğe yol açan ve göç hareketlerinin sınıflandırmada da bu çeşitliliğe rastlanmaktadır. Fakat ortak unsur olarak yapılan yer değiştirme hareketleri toplumun demografik, sosyo-ekonomik, kültürel yapısını ve bunların gelişimini sağlayan etkin bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir ülke veya toplumun göç mevzusu sadece ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel, hukuksal ve yönetsel etkilerden oluşmadığı, birey ve toplumları temel insan haklarından, yaşama hakkı ve can güvenliğinden mahrum bırakma gibi geniş ve insani nitelikte olan bir olgu olarak oluşmaktadır (Akıncı ve ark, 2015: 61-62). Göç unsuru sadece yer değiştirme hareketi ile sınırlı değildir. Birey veya toplulukların mekân değişikliğinden dolayı kavram olarak gerçekleşse de, göçün oluşturduğu sosyal ve ekonomik sonuçların var olduğu ve birey ya da toplulukların nüfus sorunları, çevre şartlarındaki bozulmalar, ekonomik sorunlar, savaşlar ve siyasi sorunlar gibi nedenlerden dolayı göç etmektedirler (Pazarlıoğlu, 2007: 122).

1.2. GÖÇÜN NEDENLERİ

1.2.1. Ekonomik Nedenler

Göç nedenlerinin en önemlisi ekonomik nedenlerdir. Ekonomik nedenlerin en dikkat çeken noktası, gelir dağılımı bozukluğu ve buna paralel artan yoksulluk sorunudur. Ortaya çıkan yoksulluk ve gelir dağılımındaki bozulmalar nedeniyle, kişiler köyden kente, bir kentten başka bir kente veya bir ülkeden başka bir ülkeye gitmektedir (Murat ve Taskesenlioğlu, 2009: 18).

Göç, ekonomik olarak göçle gelenler ve mukimler için yeni koşulları meydana getirmektedir. Bunlar ekonomiye hareket kazandırırken diğer yandan da yeni bir egemenlik ve sömürü ilişkisi oluşturmaktadır. Toplumsal yapılarda aşınmaya veya değişime neden olan göç, fırsat alanlarını ve yeni sorunlarla sınıfsal geçişkenliği de hızlandırmaktadır. Sahip olamama durumu ve sahip olma isteği ile yer bulma çabasının göç ile gelenler için önemi olması, göçmenlerin risk almasını

artırmaktadır. Risk alma düzeyindeki artış ekonomik alana bazen olumlu yansırken sosyal ve siyasal alanda birçok olumsuzluğa neden olabilmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015: 11-12).

Ekonomik olarak yapılan göçlerin çoğu gençler ile ekonomik olarak aktif insanlar ile başlamaktadır. Ücretlerin fazla olduğu ekonomilerde, arazi satın almak, ev yapmak, iş kurmak veya eğitim ya da çeyiz için yapılan harcamalar, memleketlerinin koşullarını iyileştirebilmek için yeterli birikim yapmak isteyenler genel olarak hedefi vurmaktadır. Gittikleri ülkelerde belli bir dönem yaşadktan sonra göçmenlerin bazıları memleketlerine geri gelirken diğerleri ise kalma sürelerini uzatır ya da memleketlerine dönerler, sonrasında yeniden göç ederler. Göçmenler gittikleri ülkelerde daha iyi yaşam ve çalışma koşulları bulurlarsa başarılı oldukları söylenebilmektedir. Göçmenler amaçlarına ve ulaşmak için eğer yeterli düzeyde birikim yapma imkânı yakalayamamışsa kısmen başarısız oldukları söylenebilir ve uzunca bir süre orada kalmaları gerekmektedir. Bu şekilde devam ederse, birçok eski göçmen eşlerini de yanına alır veya gittiği ülkelerde kendisine eş bulur. Çocukların doğumu ile birlikte, yerleşim daha da kalıcı olmaktadır (Castles ve Miller, 2009: 42).

Bireyleri göçe iten ekonomik nedenlerin başlangıç noktası tarımda makineleşme, tarımda yaşanan dönüşüm ve sanayileşmedir. Bunun sonucu olarak kırsal yerleşim alanlarından kente doğru bir nüfus hareketliliği meydana gelmiştir. Tarımdaki teknolojik gelişmeler insan gücüne olan ihtiyacı azaltılmış bireyler öncelikli olarak işsizlikten dolayı göç akınları başlatmıştır (Kocaman ve Beyazıt, 1993: 2).

Avrupa ekonomisinin II. Dünya Savaşı'ndan sonra yıkılmasıyla, başta Almanya olmak üzere, pek çok Avrupa ülkesine, Kuzey Afrika'dan, İtalya'dan, Yugoslavya'dan İspanya ve Portekiz'den Yunanistan ve Türkiye'den binlerce iş gücü Avrupa ekonomisini düzeltmek adına, Avrupa ülkelerine doğru gitmiştir (Mutluer, 2003: 12).

Göç alan ülkeler açısından bakıldığında, ekonomik açıdan daha yüksek milli gelire sahip olmalarının yanında, gelire bağlantılı olan yüksek yaşam standartlarının varlığı da göçün nedenleri arasında sayılabilmektedir. Göç veren ülkeler tarafından bakıldığında, ekonomik krizler ve bunun sonucunda oluşan işsizlik, yoğun göçleri oluşturmaktadır. 1989'da SSCB'nin dağılmasıyla birlikte ortaya çıkan ekonomik bunalımlarda, Rusya ve diğer SSCB ülkelerinden, Batı Avrupa'ya yönelik olarak yoğun göçler meydana gelmiştir (Mutluer, 2003: 12).

1.2.2. Siyasi, Sosyal ve Kültürel Nedenler

Siyasal kararsızlık, şiddet davranışları ile meydana gelen toplumsal gerilimler ve savaşlar, toplumların buldukları yerlerden ayrılmalarına, sınırı geçerek diğer devletlerin topraklarına geçmelerine yol açmaktadır. Dinsel yapı ve etnik köken unsurlarının bir araya getirdiği gruplar, kendilerinden dolayı tehdit gibi algıladığı diğer gruplara karşı üstünlük kurmak için çatışıp, gerilimlere neden olurken, insanlar yaşamlarını sürdürebilecek ve geliştirebilecek yerlere gideceklerdir. Grupların toprak dağılımları, siyasi göç karmaşası, istikrarı bozarak, siyasi şiddeti artırarak ve bu olanlardan dolayı kitlesel olarak göçler oluşmaktadır (Sayın, 2017: 139).

Siyasal istikrara zarar veren nedenlerden diğeri ise fakirliğin olmasıdır. Ekonomik eşitsizlik, yönetenlerin meşruiyetini tartışmalı yapıp siyasi sistemi aksatırken; isyankâr grupları, fakirlikten sorumlu bulduklarına karşı şiddet uygulamayı, şiddeti organize etmeye yönelmektedir. Yönetimler istikrarın bozulması ile ilgili çok daha baskıcı olan yönetim uygularken siyasi kaos yaygınlaşmaya başlamaktadır. Böylece insanlar yaşamlarını daha güvenli sürdürebilecekleri insani olarak gelişmiş bölgelere göç etmektedir (Sayın, 2017: 140)

Göçten dolayı dünyanın birçok yerinde ve büyük kentlerde seri nüfus artışı yaşanmaktadır. Kentlerde oluşan hızlı nüfus artışı ekonomik alanın yanı sıra sosyal ve siyasi alanlarda da gerilim ve kutuplaşmalarını ortaya çıkarmasına neden olmaktadır. Bu kutuplaşma ve gerilimden dolayı başta kentsel yerleşim ayrışması, kültürel, sosyal ve ekonomik alanın siyasala evrilmesine neden olabilmektedir. Bu siyasallaşma, demokratik bir sistem içerisinde birey, sosyal grup ve sınıfın siyasi

tercihlerinde belirleyici etkide bulunduğu gibi, şiddete eğilimli radikalize hareket ve yapıların da oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunabilmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015: 12).

Uluslararası Göç Örgütüne göre, doğum yeri dışında yaşayan yaklaşık 192 milyon insan bulunmaktadır. Bu insanların çoğunluğu göçmen işçilerden olup, dünya nüfusunun % 3'ünü oluşturmaktadır. Daha iyi ekonomik fırsatlar arayışında olunması nedeniyle bireylerin daima bir yerden diğerine göç ettikleri görülmektedir. Ancak ekonomik faktörlerin yanı sıra, insanların kendi ülkelerinden başka bir ülkeye göçmelerine neden olan politik faktörler vardır. Savaş zulüm ve siyasal hakların yokluğu göçün baskın siyasal etkileri arasında yer almaktadır. Siyasal nedenler arasında azınlık dini inançları veya etnik kökenleri farklı olan insanların devlet tarafından ötekileştirilmesi bireylerin göç etmesine neden olmaktadır. Bir diğer durum ise ülkelerindeki koşullar güvensiz olduğu için bu insanlar daha güvenli ülkelere göç etmek zorunda kalmalarından kaynaklandığı söylenebilir. İltica talebi, siyasal göçmenlerin baskıcı bir devletten daha demokratik bir ülkeye çıkışının bir sonucudur Bazı istisnai durumlarda bu koşullar kötüye kullanılabilir (Mathews, 2018).

Bugün yerleşik düzende yaşayan insanlar zulüm, baskı ve sosyal haklarının yok sayılması gibi nedenlerden dolayı göç etmek zorunda kalmışlardır. Sosyal imkânları ellerinden alınmış bireylerin göçe dâhil olması bir zorunluluk haline gelmektedir. Örneğin Afrika'da yaşayan dinsel ve etnik ayrımcılık bu kapsama dâhil edilmektedir (TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, 2010: 226).

Sosyal faktörler, geniş ailelerin göçten beklentileri, çocukların eğitim ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi, kadınların göçle birlikte şehir hayatının geniş imkânlarından yararlanarak rahat edeceklerine dair umutları ve çocuklarını daha iyi şartlarda yetiştireceklerine dair beklentiler neticesinde şekillendirmektedir. Giderek artan nüfus, mevcut yerleşim yerlerinin bireylerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılamasını zorlaştırmaktadır (Özyakısır, 2013: 18).

Kültür, insanları bir araya toplayıp bir topluluğa bağlayan özellikler olarak tanımlanmıştır. Bireyin içinde yaşadıkları toplumun norm, değer ve kültürü ile çatıştığında başka bir ülkeye gitmeyi tercih etmesidir. Kültürel çeşitliliğin yol açtığı siyasi istikrarsızlık, belirli bir kültürel aidiyetin insanların ülke içinde ya da ülkelerinden tamamen uzaklaşmasına neden olmaktadır. Savaşlar ya da etnik çekişmeler sonucunda, başlangıçta ayrılan etnik gruplar aynı coğrafi sınırlar içinde zorlanabilir. Bir kültür grubunun akışı başka bir grubu yerinden edebilir. Hükümler aynı zamanda kültürel grupları daha az kültürel çeşitliliğe sahip olmada politik avantaj sağlayabilmek için bir yerden diğerine (ülke içinde veya dışında) gitmeye mecbur bırakılabilir (Mathews, 2018).

1.2.3. Dinsel Nedenler

Din nedeniyle yapılan göç, Müslüman dünyasında çok fazla görülen olaylardandır. Müslüman ve Yahudilerin 1492 yılında İspanya'dan çıkarılmaları din farklılıklardan dolayı yapılan bir göç olayıdır. 2. Beyazıt onların Osmanlı topraklarına gelmelerine izin vermiş ve İspanya Yahudi'lerinin Ortadoğu Yahudi kültürüne ve hayatına yön vermeleri sağlanmıştır. 1514 Çaldıran seferi sonrasında Şah Şafevi'nin tarafında olan ve Şii olan en az yedi büyük Türk aşireti, Anadolu topraklarından İran topraklarına göç etmiştir (Karpas, 2010: 77-78).

1.2.4. Etnik Çatışmalardan Kaynaklı Nedenler

Etnisite konusu, bir kimsenin kim olduğu ile ilgili bir konudur. Etnisite yalnızca bir kimseye varoluşu hakkında değil kimsenin ait olduğu kolektiviteler ile de bir anlam yüklemektedir. Yani genel olarak, inanlar kendilerini aynı veya benzeri bir kimlik taşıyan diğerlerini de içine alan etnik gruplara ait görmektedir. Bu nedenle kimlikler kolektif bağların odağında bulunmaktadır. Güçlü hissedildiği zaman kimlikler çoğu zaman etnik grupların arasında olan mücadelenin merkezinde bulunmuş olmaktadır (Ritzer, 2011: 458).

Etnik toplulukların oluşumunda, devletin politikaları kadar göç alan ülkedeki yerli halkın göçmenler karşısındaki tutumu da belirleyici olmaktadır. Genel olarak çoğunluktan farklı bir milliyeti, dini olan bireyler çoğunluk tarafından farklı bir grup olarak algılanır ve toplumdaki egemen gruplarca, sosyal olarak kurgulanmış özelliklere göre tanımlanır. Etnik topluluğa bağdaştırılan bu özellikler "ırka dayalı (fenotipik) veya fiziksel görünüm ya da kültüre dayalı olabilmektedir. Bundan dolayı etnik topluluk "öteki" olarak ifade edilmekte ve kendisine yönlendirilen özelliklerden dolayı daha düşük bir sosyal konum verilmektedir (Çağlayan, 2009: 14).

Çoğu zaman ulus-devletteki oluşan etnik farklılıklar, o ulus-devletin sınırları içinde etnik çatışma ihtimalinin oluşmasını artmasına neden olmaktadır (Ritzer, 2011: 459). 1997 yılının ortalarında Burundi'de ülkenin iki etnik grubu arasındaki şiddet olayları nedeniyle yarım milyona yakın insan göçe zorlanmıştır (BMMYK, 1997a: 106).

1996 itibaren Afganistan'da süren ve 1997'nin ilk yarısında da sürdürülen Taliban Kuvvetleri ve ülkenin diğer siyasal güçleri arasında oluşan çatışmalar sonucunda, Myanmar'da 1997 yılının başlarında ülkenin silahlı kuvvetlerinin Karen, Karenni ve Mon gibi küçük etnik gruplarla çatışmaya girmesinden ötürü, Sri Lanka silahlı kuvvetleri ile ayrılıkçı Tamil gerillaları arasında uzun yıllardır süren savaş, kuzeydeki Jaffna yarımadasında yaşayan bir milyona yakın insan göç etmek zorunda bırakmıştır. Irak'ta, kuzeyindeki "güvenli bölge" de Kürt partileri arasındaki savaş, bu alana Türk ve İran silahlı kuvvetlerinin müdahaleleri ve Bağdat hükümetinin Şii'lere karşı ülkenin güneyinde yürüttüğü kampanyalardan dolayı, bir milyondan fazla insan göç etmiştir (BMMYK, 1997a: 107).

1.2.5. Doğal Nedenler

Doğal nedenler, diğer nedenler gibi siyasal, ekonomik ve sosyo kültürel nedenler gibi göçlere yol açmaktadır. Depremlerin olması, iklim değişikliklerinin yaşanması, volkanik patlamalar, küresel ısınma, kuraklık olması, enerji kaynakların

ve nükleer silahların göçün oluşumuna neden olan olaylarda en önemlileridir (Günay ve ark, 2017: 41).

17 Ağustos 1999 Marmara'nın Gölcük ilçesi depremin merkezi olması neden ile depremden zarar görmüştür. Depremden dolayı Gölcük'te fazla can kaybı yaşanmış yerlerin çoğunun zarar görmesinden dolayı yerleşim yerlerinden değişiklikler olmuş ve sonucunda göçler yaşanmıştır. Bundan dolayı nüfus önemli ölçüde azalmıştır. Halkın spor ve kültürel olarak etkinliklerini yaptığı tesislerin çoğu depremden dolayı yok olmuştur (Südaş, 2004: 76).

Ekoloji ve çevre koşullarında oluşan değişiklikler insanların yerinden edilmelerinin ve göçlerin ortak nedenlerindedir. Ancak, bu değişiklikler çok farklı biçimde meydana gelebilir. Bunlar genelde deprem ve kasırga gibi felaketlerde çoğu zaman olduğu gibi ansız ve beklenmedik bir nitelik taşıyabilir. Ya da çölleşme ve toprağın verimsizleşmesi benzeri uzun vadeli süreçlerde olduğu gibi kademeli bir özelliğe sahip olabilirler. Olağan durumlarda, çevre koşullarıyla ilgili değişimler nedeniyle yerlerinden edilen insanlar, bir uluslararası sınırı geçerek başka bir ülkeye göçmek mecburiyetinde kalırlar (BMMYK, 1997a: 28). Sarp ve geçim kaynaklarının yeterli olmadığı bölgelerden, verimli topraklara geçme arzusu içindeki insanlar bu hareketlerini tarih boyunca devam ettirmiştir. Bu duruma örnek olarak, eski Türklerin kuraklık ve kıtlıktan dolayı Orta Asya'dan göç etmeleri verilebilmektedir (TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, 2010: 226).

BMMYK' nin bir raporunda, 1990'ların başlarında bölgede yaşayan 270.000 insan yerlerinden edilmiştir. Orta Asya'nın büyük bir kısmında yıllardır süren tarımsal sömürü, sanayi kirlenmesi, aşırı otlatma nedeni ile toprağın verimsiz olması ve çölleşme olması gibi sorunlardan etkilenmiştir. Sovyet Dönemi'nde bölgede, sulama projeleri yapılmıştır pamuk üretebilmek için. Başarısız olan proje toprağın verimsizleşmesine yol açmıştır. Sonrasında kullanılan kimyasallar toprağı ve suyu zehirlemiştir. Aral Gölü'nden kalkan tozlar kimyasalları rüzgârla birlikte uzak yerlere sürükleyerek toprağın kirlenmesi, tuzlanması ve çölleşmesine neden

olmuştur. 1992'den çevre sorunları nedeniyle Aral Gölü'nden 100.000 insanın ayrıldığı düşünülmektedir (BMMYK, 1997a: 24).

Örneğin, Kazakistan'daki Semipalastik, başka bir çevresel felaket bölgesi... 1949 ile 1989 yılları arası bu bölgede 150'si yer üstünde bulunan neredeyse 500 nükleer bomba patlatılmıştır. Nükleer radyasyonun sonuçlarının yerel nüfus arasında bilinir hale gelmeye başlamasıyla yaklaşık 160.000 insan bölgeden ayrılmaya karar vermiş ve bu sayının yarısı Kazakistan'ın diğer bölgelerine giderken, kalan yarısı ise Rusya, Ukrayna ve eski Sovyet Cumhuriyetine göç etmiştir (BMMYK, 1997a: 28).

Birçok alanda küresel ısınmayla beraber biyolojik değişimler olmaktadır. Dünyanın farklı yerlerinde hava olaylarından dolayı değişkenlik yaşanmaktadır. Bu değişkenlikler bölgesel iklimler arasındaki farklılıkları artırarak bazı yerlerde sıcak, ılıman ve sert iklim koşullarının ortaya çıkmasına etki etmektedir. Oluşan iklim değişiklikleri göç hareketlerinin yön değiştirmesine ve insan hayatına çok fazla etki etmiştir. Kıyı bölgelerde yağışın çok olması, fırtına ve tsunami olaylarının çok fazla yaşanması, yangınların artması, ormanların yok olması o bölgelerde insanların yaşam alanlarını kısıtlayarak birey veya grupları göç etmeye mecbur bırakmıştır. Göç etmek zorunda kalan kişiler hayatlarını sürdürebilecek yerlere gidebilmek için mücadeleler etmiştir (Günay ve ark, 2017: 42).

1.3. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE GÖÇ

Son zamanlarda popüler kavram olan küreselleşmede ifade edilen "şeylerin kontrolden çıkması" ile ilgilidir. Bu yeni ve rahatsız eden bir his olduğudur. Küreselleşmenin taşıdığı en derin anlamı dünya meselelerinin belirsizliği, ele avuca sığmayan ve kendi başına buyruk doğasının olmasıdır. Bir merkezin, bir kontrol masası, bir yönetim kurulu, bir idari bürosunun olmayışıdır. Küreselleşme, Jowitt'in "yenidünya düzensizliğinin diğer bir adı olduğudur (Bauman, 2006: 69).

Küreselleşmenin tarihini Kapitalizm ile başlamaktadır. Bireyler (iş gücü), hizmetler ve ürünler küreselleşme ve kapitalizm ile beraber ulusal sınırları da

geçerek bütün dünyada dolaşıma girmiştir. Kapitalizm tüm dünyayı pazar olarak görmektedir ve küreselleşen dünyanın insanları bazı koşulları yerine getirip vatandaşı olduğu ya da doğduğu ülkenin dışında farklı bir ülkede iş gücüne dahil olabilmektedir. Ulaşım ve iletişim imkânlarıyla bireyler, hizmet ve malların dünyada sınırsız dolaşmasına olanak sağlamaktadır (Adıgüzel, 2018: 96).

Tarihsel göç sürecinde köle ticareti, sömürgecilik, ulus devletlerinin sınırlarının yeniden çizilmesi, mübadelelerin, misafir işçiliklerin değişik şekillerde devletlerin ve küresel sermayenin çıkarları ile toplulukların sürüklenmesi ile devam etmiştir (Adıgüzel, 2018: 96).

Küreselleşme, ekonomi, siyaset, uluslararası yaşam standartları, iklim, terör ve benzer konuları yakından etkilerken, küresel göç olgusu da yaşanan bu değişim süreci ile yakından ilgilidir. İnsanların neden göç ettiği birçok neden ile açıklanabilir. Ekonomik nedenler, yaşam standartlar, mesafeler, imkanlar, refah ve bu bağlamda daha iyi bir seviyeye gelebilecek her kriter olasılıklar dahilinde değerlendirilebilir. Küreselleşme sürecinde tüm bu kriterler dinamik bir yapı olduğundan, küreselleşme ve göç kavramları modern dünyada iç içe geçmiş kavramlardır. Küresel göç günümüzde sadece düzenli göçmenleri ve yeni bir coğrafyaya transfer olan işgücünü değil aynı zamanda birçok düzensiz göçmeni, sığınmacı ya da mülteciyi de içine alan karmaşık bir olgu olmuştur (Yıldız, 2017: 42)

Göçü tanımlarken genel olarak itici ve çekici faktörler kullanılmaktadır. İtici faktörler olarak motivasyon, hedeflerine ulaşmalarını imkansız hale getiren sorunlar (örneğin; işsizlikler ve düşük ücretler) ve savaşlar, kıtlıklar, politik, kavuşturma ya da ekonomik sorunlar gibi önemli yıkımların yer almasıdır. Ayrıca gidilecek ülkedeki göçmenlik siyaseti ücretlerin yüksek olması veya işsizliğin az olması bu ülkede göçmenler için bulunan çekici faktörlerdir (Ritzer, 2011: 319).

Bu faktörlere küresel çağa ait olanlar da eklenmektedir. Dolayısıyla bilginin küresel yayılması ile gidilecek ülkeyi tespitinin edilmesi ve orada daha rahat bir şekilde yaşaması mümkün kılmaktadır. Küresel ve yerel ağlarında oluşması söz

konusu olmaktadır. Bunlar da cep telefonu ile gerçekleşmektedir. Bütün bunlar gücünü oluşumunu kolaylaştırmakta ve yani mekânlarda rahat yaşamayı sağlamaktadırlar. Bu tür yerlerde diaspora niteliğinde toplulukların var olması da göçmenlerin daha kolay ev ve iş bulmasında önemli rol oynamaktadır. Ayrıca para transferlerinin yapılması göçmenlerin ülkelerinin ekonomisinde de önemli rol oynamaktadır (Ritzer, 2011: 319)

1970'li yıllardan bu yana tüm dünyayı etkisi altına alan küreselleşme tüm dünyada sermayenin önündeki engellerin kaldırılmasını öngörmektedir. Bu durum ulusal sermayenin küresel rekabete karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Uluslararası rekabetin ulusal ekonomiler üzerindeki Etkisi iki yönlü oluşmuştur. İlk olarak gelişmiş ülkelerde ulusal sermayenin maliyetleri mümkün olduğunca düşürülerek verimlilik düzeyini koruması gerekmiştir. Bu durumdan dolayı ucuz iş gücüne olan ihtiyaç artırmıştır. Avrupalı işçilerin ücretlerinin dünyanın çoğu bölgesine nazaran yüksek olmasından dolayı, daha düşük ücretle çalışarak göçmenlere kapılar ister istemez açılmıştır (Baykul, 2012: 29).

İkinci olarak gelişmiş ülke ekonomileri, uluslararası rekabette dayanabilecek güçte olmaları sebebiyle, daha da güçlenmiş, ülkelerindeki zenginlik ve refah artışına katkıda da bulunmuştur. Öte yandan gelişmekte olan ve az gelişmiş ülke ekonomileri, uluslararası rekabetten olumsuz etkilenerek güç kaybetmiş; bu durum ülke ekonomilerine de yansımıştır. Sonuçta gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler arasındaki makas açılmıştır ve ikinci gruptaki ülkelere daha iyi bir yaşam beklentisi ile birinci gruptaki ülkelere yönelik yoğun bir göç akımı ortaya çıkmıştır (Baykul, 2012: 29).

Yoğun sanayileşme ile birlikte uluslararası iş bölümünde yeni bölüşümler ve yeni roller oluşmuştur. Bu durumda çok uluslu şirketler yoğun emek, düşük teknoloji gerektiren ve düşük katma değer yaratan üretimlerini az gelişmiş çevre ülkelere kaydırmışlar; buna karşı teknoloji ve yüksek katma değer üreten üretimlerini merkez ülkelerde tutmayı tercih eder duruma gelmişlerdir. Bu değişimler, artık yeni örgütlenme biçimlerini gerektirmektedir. Bu yeni örgütlenme biçiminde bireyin

mesleki niteliklerini sürekli olarak iyileştirmesi, çeşitlendirmesi ve yükseltmesi gerekmektedir. İş gücü piyasasında bu yeni ortaya çıkan duruma uyum sağlayamayan işçi, dolayısıyla yoksulluk ve işsizlik ile karşı karşıya bulunmaktadır. Yaşam kalitesi düşen bireyin veya kitlelerin, daha rahat bir yaşam arzusu, daha iyi bir iş için göç etmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu bağlamda bir yandan daha iyi iş ve yaşam olanakları yaratmak amacıyla başka ülkelere göç söz konusuysen; diğer yandan görece yüksek gelir ve refah düzeyi sonucu yaşam kalitesini arttırmak amacıyla başka ülkelere göç söz konusu olmaktadır. Ekonomik temelli olan uluslararası göçlerin iki yönünden söz edilebilir. Bir yandan düşük geliri yükseltmek için göç söz konusu olurken diğer yandan orta ya da yüksek düzeydeki geliri daha yüksek bir yaşam standardına ulaşmak amacı ile göç etmek söz konusudur (Tuna ve Özbek, 2014: 50).

Küresel göç dalgaları ile oluşturulan bu kategorilere göre küresel göç dalgasının tarihini kısaca aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir (Adıgüzel, 2018: 97).

1. I. Dünya Savaşı'na kadar olan dönem yani Avrupalıların dışarıya göçleri ile sömürge ülkelerinden yapılan göçler
2. II. Dünya Savaşı arası dönem (ulus devletleşme sonrası göçler)
3. II. Dünya Savaşı sonrası dönem (sömürgecilik sonrası göçler, işçi göçleri ve soğuk savaş sonrası göçler)

20. yüzyılda sömürge imparatorluklarının dağılmaya başlamasıyla dünya savaşlarının olması sömürülen ülkelerde yaşanan bağımsızlık hareketleri, küresel rekabet, teknolojik gelişmeler ile beraber oluşan seyahat ve iletişim kolaylığı mülteci sorununu küresel bir boyuta taşımıştır. Kabileler arasında oluşan iktidar paylaşımı için iç çatışmaların yaşanması, Askeri darbelerin olması 1990'lardan sonraki yıllarda neredeyse her kıtada oluşan etnik, dini, milliyetçilik temeline dayanan çatışmaların yaşanması ve 11 Eylül 2001 sorasında terör ile ilgili yeni siyasi gelişmelerin yaşanması bu süreçte boy göstermiş diğer faktörlerdendir. Mülteci hareketlerin hızlanmaya başlanması II. Dünya Savaşı ve sonrasındaki dönemde Avrupa, Afrika ve Asya kıtalarında gerçekleşen çatışmalar, milyonlarca insanın ölümüne yol açtığı gibi

yaşadığı topraklardan da ayrılmak zorunda kalmalarına neden olmuştur. İnsanlık tarihi savaş ve göçler tarihinden oluşmaktadır. II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde dünyada çapında ciddi göçler oluşmuş ve bir göçlere neden olan krizler oluşmuştur (Deniz, 2009: 36).

Tarihsel süreçteki göç hareketlerinde değişim süreci sömürgecilik ile birlikte başlamaktadır. Batı ülkeleri sömürgecilikle birlikte iş gücünü karşılamak için insanları özellikle zencileri köle olarak ülkelere götürdüler. Köleler o dönemde en önemli ihraç malzemesi haline geldiler. Bu tarihten önce e kölelik vardı ama bu tarihteki köleliğin farklı sistemli oluşu, insanların ihraç malzemesi olarak kullanılması ve en önemlisi de yolculuk esnasında milyonlarca insanın ölmesidir. Köleliğin son bulması yerini işçiliğe bırakmış fakat bu dönemde de işçiler düşük ücretlerle ağır işlerde çalıştırılmıştır. 20. yüzyıldaki Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarından sonra ve Osmanlı gibi devletlerin dağılmasıyla Yunan, Polonyalı, Macar, Yahudi, Sırp ve Türklerden oluşan yeni mülteci grupları ortaya çıktı. Batı, savaşlarda ağır kayıp verdi ve insan gücü ile azalan genç nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için göç almaya devam etti. Küreselleşme ile birlikte gelişen iletişim ağları, teknoloji ve ulaşım gelişmemiş olan ülkelere refah içinde yaşamadıklarını düşünen, daha çok kazanç ve daha iyi bir yaşama kavuşmak için insanlar geliştirmekte olan ülkelere doğru göç etmeye başladılar (Yılmaz, 2014: 1688- 1689).

20. yüzyılda küresel göç hareketlerine yön veren en önemli unsurlar dünyanın yoksul bölgelerinde oluşan yoksulluk ve işsizlik gibi nedenlerden oluşan göçmen arzı, diğer taraftan daha fazla gelişmiş bölgelerindeki iş gücü açığını göçmenlerin ucuz iş gücü emeği ile kapatmaya yönelik ekonomik olarak göçmen talebi olmuştur. 20. yüzyılda yaşanan göç hareketleri arz talep karşısında Afrika, Güney Asya, Güney Amerika ve Asya bölgelerinden, Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelere doğru yönelmişlerdir (Canpolat ve Arıner, 2012: 9).

Göçün tarihsel geçmişine ve 20. yüzyılda oluşan nedenlerde, kapitalizmin dünya genelinde egemenliğini oluşturmada ve bu oluşumun ana ögesi olan kapitalist birikim yayılcı olması ve işverenlerin iş gücü maliyetini düşük tutarak uluslararası

düzeyde iş gücüne olan talebi arttırması ve uluslararası emek göçünün artmasıdır. 2. Dünya Savaşı sonrasında, gelişmekte olan ülkelerde kapitalist piyasa ilişkilerinin güç kazanması nedeniyle kendine yeterli ekonomilerinin piyasaya açılması ve piyasaların rekabet edememesinden dolayı ülke içinde geçimini sağlayamayan insanları diğer ülkelere göçe mecbur kılmıştır. Göç süreci küreselleşme ile beraber 1950'lerden itibaren değişime uğramıştır (Toksöz, 2006).

Küreselleşme, günümüzde uluslararası göç hareketlerine hız katmaktadır. Ekonomik, sosyal ve siyasal olarak genelleme yapılan göç nedenleri, az gelişmiş toplumlarda yaşayan bireylerin gelişmişlik oranı yüksek olan ülkelere doğru göç hareketlerine daha çok etki etmektedir. 20. yüzyılın sonlarına gelindiğinde küreselleşme birçok alanda hissedilmeye, iletişim ve ulaşım alanları ile birlikte insanlar hareketlilik alanı elde etmeye başlamışlardır. Bu hususta gelişmiş ülkelerde yaşayan bireylerin de değişik nedenlerle göç sürecine katılmalarına, değişik iklimi ve kültürleri olan ülkelere yerleşmelerine neden olmaktadır. İnsanların ülkeler arasındaki yerleşme nedeni hareketi dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'nin de gündemindedir. Önceleri daha çok doğudan batıya doğru yapılan göçler bugün artık farklı yönlerde yapılmaktadır (Aksoy, 2012: 296).

Küreselleşme insan hareketliliğine etki etmektedir. İnsanların sınırlar içinde ve ötesinde hareket halinde bulunması ve bu hareketin özelliği küreselleşmenin sebebi ve sonucu olmaktadır. Jet çağı seyahati, ulus ötesi bir iş gücünün tesisi, iletişim, sınır ötesi suç örgütlerinin ve insan kaçakçılığının oluşması uluslararası göçün artmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla giderek artan insan hareketliliği para transferinin de artmasına ve sınırlar ötesi kimliklerin oluşturulmasına neden olmaktadır. Bundan dolayı küreselleşmenin zorunlu göç ile karmaşık bir ilişkisi olduğudur. Küreselleşme ile insanların yer değiştirmesinin altında yatan temel sebepler, ortaya çıkan hareketler, devletlerin ve diğer aktörlerin tepkilerinin de etkisi olmuştur (Betts, 2017: 219).

Uluslararası göç ve küreselleşme arasındaki ilişki sadece küreselleşmenin göçleri arttırması ile ilgili değildir. Göç aynı zamanda, giderek çok fazla ülkeyi

kaynak ülke ve hedef ülke olmasını sağlayarak dünya genelinde göç sisteminin iç içe geçmesidir. Göçün farklı olmakta birçok ülkede kayıtsız göçmenler, sürekli yerleşmekte olan göçmenler, mülteciler yan yana olduğu ve hükümetlerin bunların önüne geçme çabası sonuçsuz kalabilmektedir. Geçmiş dönemde yaşanan göçler daha çok erkeklerin egemen olduğu ve kadınların ise aile bütünleşmesi dâhilinde değerlendirilirken, göçmen kadınların ve mültecilerin sayısında 1980'lerden bu yana artış yaşanmaktadır (Toksöz, 2006).

1.4. GÖÇ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLARIN AÇIKLANMASI

1.4.1. Yasa dışı Göç, İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı

Yasa dışı göç:

Bir kişinin, yasal olarak bulunduğu ülkeden ayrılarak diğer bir ülkeye yasa dışı yolları kullanarak girmesi ve girdikten sonra ise süresi içerisinde ülkeden ayrılmayarak o ülkede, yasal izne sahip olmadan uzun süreli yaşaması veya çalışması durumudur. Yasa dışı göçün, genellikle bir organize suç şebekesi yardımı ile yapıldığı söylenemez. İnsanlar bazen kişisel nedenler ve yöntemlerden dolayı hareket içerisinde olabilmektedir. Bu bağlamda yasa dışı göç sadece sınır ihlali anlamında olmayıp, yasa dışılık konumlarına da bağlı olarak gerçekleşebilmektedir (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011: 73).

Bundan dolayı yasa dışı göçmen, *bir ülkeye yasa dışı yollardan giren ya da çıkmaya çalışan ya da yasal yollarla girdiği bir ülkede kendisine tanınan yasal süre sonunda ülkeyi terk etmeyerek yasa dışı konuma düşen kişidir* (Demir ve Erdal, 2010: 35).

Bir göçmenin yasa dışı konuda olabilmesinin üç şekilde gerçekleştiğini söylemek mümkündür bunlar şu şekilde sıralanabilir (Demir ve Erdal, 2010: 35):

- Ülke sınırlarından yasa dışı yollarla giriş veya çıkış yapmak,

- Sahte ya da tahrif edilmiş bir seyahat belgesi ya da pasaportla sınırdan giriş veya çıkış yapmak,
- Ülkenin iç hukuk kurallarına uygun olarak giriş yapılarak, vize süresi ya da vize muafiyetinin kalış süresinin bitmesi veya yetkili makamlar tarafından verilmiş olan ikamet izninin bitiminde çıkış yapmadan, izinsiz olarak ikamet etmek

Bu konu ile ilgili, birçok yazar ve bilim insanı da net bir tanım vermek yerine, insanların düştükleri temel durumları açıklamıştır. Bu bağlamda önemle vurgulanması gereken konu, göçmenlerin yasa dışı duruma düşmelerinin, göç sürecinin herhangi bir aşamasında oluşabildiğidir. Yasa dışı göç, birbirinden farklı birçok konuyu içine alan bir kavramdır. Bunlardan ilki; bir ülkeye sınırlarından gizlice geçerek varmak, giriş ve oturma izin süresi bittikten sonra kalmaya devam ederek, izni olmadığı halde çalışmak veya kendisine tanınmış olan göçmen statüsüyle ilişkili olmayan işleri yapmaktadırlar (Akkuş, 2013: 79).

Yasa dışı göç, tüm ülkelerde deniz, kara ve hava yolları ile yapılmaktadır. Deniz yolu ile yapılan göçlerde yakalanma riskinin düşük olması nedeniyle bu yol daha çok tercih edilmektedir. Fakat deniz yolu ile yapılan göç de ülkenin deniz sınırının olmasıyla gerçekleşebilir. Örneğin; İran, Irak, Gürcistan ülkelerinden Türkiye'ye girişlerde kara yolu tercih edilmektedir. Kara yolunun kullanılmasında ise daha çok yük taşımacılığında kullanılan taşıtlarda gizli bölmelerin içlerine insanların yerleştirilmesiyle sınırı geçmektedirler. Bunun dışında sınırın özellikleri kontrolün daha az olduğu dağlık arazileri kullanarak yaya olarak geçmeye çalışmaktadırlar (Doğan, 2005: 166-167). Üçüncü ve diğerlerine göre az kullanılan ise hava yolu ile yapılan göçtür. Havayolu ile yapılan ulaşımlarda, yolcuların giriş ve çıkışlarının iyi seviyede kontrol edildiği bir ulaşım olmasından dolayı ve sahte seyahat belgesi kullanarak yapılabileceğinden çok zor bir yoldur (Akçadağ, 2012: 7-8).

Göçmenleri yasa dışı göçe iten neden, göçmenlerin düzenli (yasal) göç yollarından istedikleri ülkelere gidememeleri ya da ülkeye giriş şartlarının oldukça ağırlaştırılmasıdır. Bu durum, yasa dışı göçmenlerin, sınırları geçmek için, göçmen

kaçakçılarında gitmelerine ve insan tacirlerinin eline düşmesine sebep olmaktadır. Bu sebepten, kendiliğinden meydana gelen yasa dışı göçün kriminalize olmasıdır. Yani yasa dışı göçün organize göçmen kaçakçılarında tarafından menfaat karşılığında ve çoğu zaman da insan ticareti amacıyla yapılmış olması, politika belirleyiciler açısından bir sorun olarak görülebilmektedir (Çiçekli, 2005: 47).

Göçmen Kaçakçılığı:

2000 yılında imzalanmış olan Sınırı aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol'ün göçmen kaçakçılığına dair tanımı, bu konuda tüm dünyada kabul edilen ortak bir anlayışı oluşturmuştur (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011: 173). Buna göre;

Doğrudan doğruya veya dolaylı maddi menfaatler amacıyla, yabancı bir devlet vatandaşlığında bulunan ya da vatani olmayan veya bulunduğu ülkede daimi olarak oturmasına yetkili merciler tarafından izin verilmemiş olan kimselerin bulunduğu ülkeye yasa dışı girmeleri veya orada kalmalarını, bu kişilerin veya o ülke vatandaşlarının yaşa dışı yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamaktırlar.

Türk Ceza Kanunu'nda Yasa dışı göçün suç boyutunda önemli olan göçmen kaçakçılığı suçuna, TCK'nın 79. maddesinde şu şekilde verilmektedir (Demir ve Erdal, 2010: 39).

Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollardan; a) Bir yabancıyı ülkeye sokan veya ülkede kalmasına imkân sağlayan, b) Türk vatandaşı veya yabancıların yurt dışına çıkmasına imkan sağlayan kişi... cezalandırılır.

Ulusal ve uluslararası alanda pek çok devletin önemli maddesinden biri olan göçmen kaçakçılığı, düzensiz göçün artması ve önlenememesinin önemli nedenlerinden biri olmaktadır. Özellikle göçmen kaçakçılığının uluslararası suç şebekeleri tarafından yaptırılması ve küresel insan hareketliliğinin çoğu bu

şebekelerin kontrolünde olmasından dolayı artık insan kaçakçılığı suçu, devletlerin resmi sınırlarına, göçmen politikalarına, ulusal güvenliklerine tehdit olmaya başlamıştır (Adıgüzel, 2018: 115).

2010'da başlamış olan Arap Baharı, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde yaşanan çatışma ve karışıklıkların olması göçmen kaçakçılığı şu anda önemli derecede artmasına etki etmiştir. Yasa dışı yollar ile gelişmiş ülkeler uluslararası insan kaçakçılığı şebekeleri sınırı geçmeye çalışan insanları hiçe sayarak yasal yollardan gitmeleri halinde ödenen ücretlerin daha fazlasını almak istemektedirler (Adıgüzel, 2018: 116).

Günümüz teknolojisinden de yaralanan organize göçmen kaçakçılığı şebekeleri yaptıkları faaliyetlerle teknolojik imkânlardan da faydalanarak birçok yöntemlerle yasa dışı olan geçişleri temin etmektedirler. Bu yöntemlerin bazıları ise şunlardır: sahte pasaportlar, vize ve kimlikler kullanarak hudut kapılarından geçiş; araç kullanarak, yürüyerek veya yüzerek yasal olmayan sınır bölgelerinden geçiş; sürat botları, büyük gemilerle denizyolu ve küçük tekneler ile geçiş; kamyon, tır gibi araçlarda 'Zula' diye tabir edilen bölümlerde gizlenerek kara yolu ile geçişlerdir (TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, 2010: 227-228).

İnsan Ticareti

İnsan ticareti, sınırı aşan örgütlü suçlara karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne ek Protokol'ün 3. maddesinde, tanımlanmaktadır. İnsan ticareti,

"kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi bulunan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç ve çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden, bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması' anlamına gelmektedir."

İstismar terimi, başkalarına zorla fuhuş yaptırmayı, cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı, hizmet ettirmeyi veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu ve organların alınmasını kapsamaktadır (Demir ve Erdal, 2010: 39).

Yasa dışı göç olgusu ile beraber ele alınan *insan ticareti* suçu ise TCK 'nin 80. Maddesinde yer verilmiştir. Buna göre:

"Zorla çalışmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak amacıyla tehdit, baskı cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçırılan, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye" insan taciri denmektedir (Demir ve Erdal, 2010: 39-40).

Çağdaş kölelik diye tabir edilen insan ticaretiyle mücadele edilebilmesi gerekmektedir. Kaynak, geçiş ve hedef ülkelerin işbirliği yapması gerekmektedir. İnsan ticaret cinsel istismar ile sınırlı değildir. Zorla çalıştırma hizmet ettirilme kölelik ve bunlar benzer uygulamaları da kapsamaktadır. Bu suç ulusal ve uluslararası olabilmektedir. Mağdurlar genel olarak kadın ve kız çocuklarından oluşmaktadır. Ayrıca erkekler ve erkek çocukları insan ticareti mağduru olabilmektedir (Adıgüzel, 2018: 116-117).

Kişilerin insan ticaretine konu olmasına ülke veya bölgedeki sosyal, siyasal veya iktisadi istikrarsızlık, cinsiyet ayrımcılığı ve bunların sonuçlarından haberdar olmayan bilginin eksik olması gibi nedenlerden dolayı meydana gelen işsizlik, yoksulluk ve eğitimsizlik neden olmaktadır. Bunlardan dolayı insan ticareti dâhilinde olanlar genel olarak kimsesiz olanlar, toplumun fakir kesimi, azınlıklar veya toplumda baskı uygulana gruplar, savaş, doğal afet ve suç kurbanları, kadınlar ve çocuklar arasından çıkmaktadır (Öztürk ve Ardor, 2007: 82).

İnsan ticareti üç başlık altında toplanabilir (Adıgüzel, 2018:117-118):

Fuhuş sektörü: Kadın ve çocukların seks işçisi ya da pornografik malzeme üretme için kullanılmaları

Emek sektörü: Mağdurları zorla çalıştırılmaları, dilencilik yaptırılmaları, ücretsiz çalıştırılmaları, ev hizmetlerinde çalıştırılmaları suçlar da kullanılmaları ve asker olarak kullanılma biçimleri ile istismar edilmeleri

Organ ve doku ticareti sektörü: Rızaları olmadan organ ve dokularının alınmaları

Bu iki kavram arasında ayırım şahısların irade özgürlüğünün olup olmadığıdır. Kişi sonuna kadar özgür iradesini koruyorsa, göçmen kaçakçılığıdır; eğer yıldırma, zorlama ve gibi ögeler ise bu eylem insan ticaretidir lakin reşit olmayanlar söz konusu ise rıza yok sayılacak ve eylem diğer unsurları kapsamakta ise insan ticareti olarak nitelendirilecektir. Göçmen kaçakçılığında rıza, şahsın bir devletten başka bir devlete, o ülkenin göç yasasına aykırı olarak girişi konusundaki rızasıdır. İnsan ticaretinde ise, kişinin bir ülkeden başka bir ülkeye girişi sürecinde “rızası”nın olmadığıdır, bu süreç tehdit, zorlama ve benzer nedenler ile oluşmaktadır (Akkuş, 2013: 21). Rızaları olmadan organ ve dokularının alınması insan ticaretinde kişilerin istismar edilmesi söz konusu olurken göçmen kaçakçılığı devlet aleyhine işlenen bir suçtur. İnsan ticareti ise kişiye karşı işlenen ve ağır insan hakları ihlallerine sebep olmaktadır. Ayrıca göçmen kaçakçılığı her zaman sınırı aşan, insan ticareti ise her zaman sınırı aşan bir özelliğin olmamasıdır (Adıgüzel, 2018: 120).

Bu konuda Nur köprülü şunları söylemiştir: "Bunların suç olduğunu söylemekle başlayım. Maalesef günümüz dünyasında en önemli sorunların başında gelmekte ve bu sorunun çözümü ulus-devletlerin tek başlarına başa çıkabilecek bir mesele olmaktan ziyade, uluslararası toplumum kurumları ile birlikte (BM dâhil olmak üzere) insan güvenliğini önceleyecek politikalara ihtiyaç duyulmaktadır."³

---

³ Nur Köprülü ile Yapılan Mülakat, 17 Ekim 2019

1.4.2. Mülteci Sığınmacı ve Göçmen Kavramlarının Açıklanması

"Mülteci" (refugee), "sığınmacı" (asylum-seeker) ve "göçmen" (migrant) kavramları birbirlerine karıştırılan kavramlardır. (Kaya ve Eren, 2015: 17). Günümüzde oluşan mülteci krizinin ışığında "mülteci" kavramı, özellikle medyada, göçmen ve sığınmacı kavramlarıyla aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu kavramları aynı kullanmak sorunlara neden olabilmektedir. Örneğin, halk arasında konu hakkında karmaşıklığa yol açabilmektedir. Böylece ülkelerin mülteci politikası anlamakta zorluklar yaşanabilmektedir. Bunlardan dolayı, üç kavramın farklılıklarına dikkat etmek gerekmektedir. Karmaşıklığı giderebilmek için bu çalışmada, "*mülteci*", "*sığınmacı*" ve "*göçmen*" kavramları ulusal ve uluslararası sözleşmeler dikkate alınarak açıklanmaktadır (Eren ve Çakran, 2017: 2).

Mülteci:

Çeşitli nedenlerle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan mültecilerin yaşadıkları sorunlar neredeyse insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte, 20. yüzyıla kadar mülteci kavramı ve tanımı üzerinde fazla durulmamış ve ülkelerini terk etmeye zorlanan mültecilerin korunması sorunu sadece sosyal ve ahlaki bir sorumluluk olarak telakki edilmiştir. Mülteci kavramının ve sorununun uluslararası gündeme gelmesi ve bu alanda hukuksal girişimlerde bulunulması Batılı toplumların çabaları ile olurken mültecilerin ulusal korumadan yararlanma imkânı bulamadıkları için yerlerini terk etmek zorunda kaldıkları gerçeği, bu kişilerin uluslararası hukukun koruması altına alınması girişimlerinin temelinde yer almıştır. Bir başka deyişle, 20. yüzyılın Batılı uluslar tarafından girilmiş olan mültecilerin uluslararası hukukun konusu haline getirilmesi çabalarında, bunların vatandaşı oldukları devletlerin diplomatik korumasından yararlanamayan bireyler oldukları ve bu kapsamda uluslararası korumaya ihtiyaç duydukları gerçeğinin net bir biçimde algılanması önemli rol oynamıştır (Saraçlı, 2011: 99-100).

"Mülteci" İngilizcedeki "refugee" Fransızcadaki "refugie" deyiminin karşılığı olan ve uluslararası sözleşmelerde de tanımı yapılmış, belli bir hukuksal statüyü belirten deyimdir (Aybay, 2005: 20).

Uluslararası hukukta "mülteci" kavramı, vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve *"ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi, düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu"* için vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen kişiler için kullanılmaktadır (Efe ve Ulusoy, 2013: 17).

En genel anlamda, "mülteci"; siyasal, dinsel, etnik, ekonomik, baskılar karşısında, yurdunu terk etmek zorunda kalmış olan ya da bu türden baskılara maruz kalacağı endişesiyle yurduna dönemeyen kişileri ifade eder. Bu anlamda; mülteci, için esas olan, yaşamını baskıdan uzak, güvenle geçirebileceği bir ülke bulmaktır (Aybay, 2005: 20).

1951 Sözleşmesi'nden sonra bölgesel sözleşmelerde kabul edilen mülteci kavramları vardır. Bunlar;

Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) sözleşmesi 1969'da kabul edilmiştir. Bu belge ile daha objektif bir yaklaşımla 1951 Sözleşmesinde bulunan tanıma ilaveler yapılmıştır. (I-1) Sözleşme'nin I-2. maddesi,

"Kendi menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülke dışında bir başka yerde sığınma aramak için daimi ikamet etmeye zorlayan herkesi" mülteci tanımını içine dâhil etmiştir (Özcan, 2005: 19).

1984 yılında Cartagena Bildirisi kabul edilmiştir. ABÖ Sözleşmesi'ndeki gibi, Cartagena Bildirisi de daha objektif bir yaklaşım ile mültecilere ilişkin 1951 Sözleşmesindeki mülteci tanımına ilavelerde bulunulmuştur: Buna göre;

"Yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri veya özgürlükleri tehdit altında olduğu için" ülkesinden kaçan kişilerdir (BMMYK, 2001: 9-10).

Sözleşmenin mülteci tanımına baktığımızda 1951 Sözleşmesi'nin mülteci tanımının aynen benimsendiği görülmektedir. Ancak, farklı olarak zulme temel teşkil eden nedenlerden biri olarak etnik köken olgusuna yer verilmiştir. Ayrıca, 1951 Sözleşmesi'nde hiçbir şekilde yer verilmeyen savaş, işgal, yabancı denetimi, ülkenin denetimi, ülkenin bütününde veya bir kısmında kamu düzeninin çok kötü bir şekilde bozulması ile sonuçlanan doğal afet ve yıkıcı olaylar gibi çok geniş şekilde yorumlanabilecek koşullara da Sözleşmede yer verilmek suretiyle mülteci tanım ve konseptinin çok genişletildiği anlaşılmaktadır. Bunda yıllardır manda ve sömürge yönetimi altında kalmış ve bu süreçte önemli dış baskı, iç karşılık ve çatışmalara sahne olmuş Arap ülkelerinin yaşanmışlıkları ve bu yaşanmışlıklar üzerinden elde ettikleri deneyimlerin önemli bir faktör oluşturduğu söylenebilmektedir (Saraçlı, 2011: 113).

Sığınmacı:

"*Sığınmacı*" deyimini İngilizcedeki "*asylum seeker*" in ve Fransızcadaki "*demandeur d'asile*"in karşılığıdır; hukuk bir yasal statüden çok fiili bir durum belirtir. Sığınmacıya sağlanan haklar ve olanaklar, "*mülteci*"ye göre daha sınırlıdır (Aybay, 2005: 20).

"Sığınmacı" ise mülteci statüsü başvurusu henüz karara bağlanmamış kişileri ifade eder. Henüz başvuru yapmamış ya da başvurusu hakkında yanıt bekleyen kişiler de sığınmacı olarak ifade edilmektedir. Başvuru adil bir şekilde incelenene kadar "*zulüm olan yere geri göndermeme*" ilkesi gereğince sığınmacı, geri göndermeme ilkesinden ve insanca muamele standartlarından yararlanma hakkı vardır (BMMYK, 2001: 43).

Sığınma, başka bir ülkede çözüm buluncaya kadar ev sahibi ülkede barınma imkanı sağlaması şeklinde, geçici bir süre için temel koruma sağlanmasıdır (Özcan, 2005: 23). Lentini sığınmacıyı, bir devletin kendi topraklarında ya da organlarının bir kısmının kontrolü altındaki başka bir yerde sığınma arayan bir kişiye verdiği koruma şeklinde ifade etmiştir (Lentini, 1984: 185).

Mülteci ile sığınmacı kavramı arasındaki fark ise mülteci durumundaki yabancının sığındığı ülkede resmen bu statüde kabul edilmesine ve kendisine imkânlar sağlamasına karşılık, sığınmacı olanlar da ise henüz böyle bir kabul ve buna bağlı olarak kendisine imkân sağlama söz konusu olmadığıdır (Murat ve Taşkesenlioğlu, 2009: 25).

Göçmen:

Göçmen kendi ülkesinden ayrılırken yolu üzerinde bulunan ülkeden geçerken göç etmeyi planladığı ülkeye girişinde bu ülkelerde bulunduğu sürede o ülkenin yasalarına uyup uymamasına göre, yasal ya da yasa dışı olarak da ifade edilebilmektedir. Günümüzde oldukça yaygın olan, ne zaman hangi yönde olacağı bilinmeyen, göç eden kitlenin demografik, sosyal ve ekonomik özelliklerinin çok hızlı değişebileceği transit, mekik ve sığınmacı göçlerini kapsayan göçe düzensiz/düzenlenmemiş göç denmektedir. Düzensiz göç türlerinden olan transit göç, asıl gidilmek istenen ülkeye giderken başka bir ülkede geçici bir süre için kalınmasını örneğin, Türkiye üzerinden Afgan bir göçmenin Avrupa'ya göç etmesi gibi, mekik göç ise belirli bir süreliğine bir ülkeye gidip bir süre sonra geri dönülmesine (Ukrayna- Türkiye arasında bavul ticareti gibi) denir (Yılmaz, 2014: 1687).

5543 sayılı İskân Kanunu'nun 3/d maddesine göre göçmen, "*Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunandır.*" 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 12. maddesinin (c) bendinde göçmen olarak yurda kabul edilen kişilerin milli güvenlik ve kamu düzeni ile ilgili engel bir durum olmaması ile İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulunun kararıyla Türk vatandaşlığına alınabilecekleri de belirtilmiştir (Kaya ve Eren, 2015: 17).

Göçmenler gideceği yer ile ilgili çoğu şeyi bilemez, oradaki hayatın nasıl olacağı hakkında sadece tahminde bulunulabilir Göçmenler ne ile karşılaşacaklarını

bilemezler. İş bilebilme, yeni bir ortama entegre olmanın zorlukları aşabilme, devlet tarafından ülkeye kabul edilebilme, toplum tarafından, sosyal anlamda, iyi ağırlanacakları gibi göçmenler böyle sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu süreçte dil ve kültür engeli de olabilmektedir. Bundan dolayı gidilecek yerin göçmenler için daima gizemli bir tarafı olacaktır (Eren ve Çakran, 2017: 9).

Göçmenlere karşı, mülteciler ülkelerini terk etmeyi kendileri seçmezler bunu yapmaya mecbur bırakılırlar. Ekonomik nedenler ile göç edenler, daha iyi yaşam standartlarına kavuşmak için ülkelerinden ayrılmaktadırlar. Mülteciler ile ekonomik nedenlerle göç edenlerin arasındaki farklardan biride, ekonomik göçmenlerin ülkelerinin kendileri için sağladığı devlet korumasından faydalanıyorlardır, fakat mülteciler için devlet koruması mümkün olmamaktadır. Ekonomik nedenlerden dolayı göç yapanlar, mülteci statüsüne uygun olmadıklarından, mülteciler gibi uluslararası korumadan yararlanamazlar (BMMYK, 2001: 37).

1.5. ULUSLARARASI MÜLTECİLER

1.5.1. Uluslararası Mülteci Hukuku ve Sığınma Hakkı

20. yüzyılda büyük savaşlar, ihlaller, bağımsızlık savaşları yaşanmıştır. Bunlardan dolayı ulus devlet modeline geçişler, çok büyük insan kitlelerinin sığınma arayışına neden olmuştur. 20. yüzyılda ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra büyük nüfus hareketleri olmuş, savaş sonrasında kurulan Milletler Cemiyeti'nde konu ele alınarak, bu mesele devletlerarasında ikili düzeyde çözülebilecek bir olgu olarak tanımlanmıştır. II. Dünya Savaşı zamanında yayılan faşizm akımı insanlığın büyük felaketler yaşamasına neden olmuş, sadece Polonya'da 1,5 milyon insanı yerinden etmiş ve 20 milyona yakın insan da 1944-1951 yılları arasında daha güvenli bir yerde yaşayabilmek için yer değiştirmiştir (Kılıç, 2009: 44).

II. Dünya Savaşı sonrasında "insan hakları" kavramı kurumsal olarak gelişmiştir. İlk olarak 10 Aralık 1948 tarihinde ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden (İHEB) sonra, Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmeleri oluşturulmuş

ve bildirgede yer alan hemen bütün haklar hakkında çeşitli takip, denetim ve yaptırım araç ve mekanizmalarına sahip olmuştur. Bunun dışında " Bölgesel İnsan Hakları Sözleşmesi" hazırlanmış, bağımsız bölgesel sözleşmeler ile mahkeme gibi yargı boyutunu da kapsayan denetim mekanizmaları devreye geçirilmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında, İHEB madde 14'te temel bir insan hakkı olarak sayılan "iltica hakkına ilişkin Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair BM Sözleşmesi 1951 yılında Cenevre'de kabul edilmiştir (Kılıç, 2009: 44).

Hukuki anlamda mültecilik tanımında, temel sözleşme olan 1951 Cenevre Sözleşme'nin 1A. Maddesinin ikinci paragrafında mültecinin tanımının yapılmıştır. 1951 Cenevre Sözleşmesi' ne göre Sözleşme hükümleri, 1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar sonucunda ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da korku nedeniyle yararlanmak istemeyen, önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya korku nedeni ile dönmek istemeyen her kişiye uygulanacaktır. Mülteci statüsünün tanınabilmesi için yukarıda bulunan beş unsurla ilgili bir tehlike olması, zulme uğramaktan korkması, zulüm korkusunun haklı olması ve ülkesinin dışında bulunma durumudur. Diğer türlü sayılan bu özellikleri kapsasa da, mülteci statüsü verilemeyecek, dolayısıyla uluslararası hukuki korumadan yararlanamayacak kişilerin mevcut olduğudur (Kaya ve Eren, 2015: 18).

İnsanlardan farklı psikolojik yapıları gereği, aynı olaylar karşısında farklı tepki verebilirler. Bir kişinin büyük bir korku duymasına neden olan olay bir başka kişide aynı etkiyi yaratmayabilir. Bu farklılık kişinin geçmiş tecrübeleri, aile yaşantısı, dini, milliyeti, ırkı gibi pek çok etkenden dolayı olabilir. Mültecilik statüsünün belirlenmesinde korku kriteri incelenirken mutlaka başvuranın ülkesinin içinde bulunduğu koşullar, ülkesindeki yasalar ve bu yasaların uygulanış biçimi dikkate alınmalıdır (Odman, 2004: 26-27).

Haklı Nedenlere Dayanan Korku: Mülteci olabilmenin temel niteliğidir. Korku hali duygusal durumu kişinin özel bir durum belirtse de bunun ifade etmede haklı bir nedene dayanıyor olması gerekmektedir. Bazı durumlardan dolayı iltica talebinde bulunan kişi duyduğu korkuyu ifade etmede zorlansa da aynı şartlarda olan başka bir kişinin kaçma davranışında bulunabileceği varsayımı ile korkunun çoklu olduğu düşünülebilmektedir. Bazen de hissedilen korku iltica talebinde bulunan kişi tarafından ifade edilse de aynı şartlara maruz kalan başka bir kişinin kaçmayacağı düşünüle bilmektedir. Bu durumdan dolayı kişiye ilişkin olayın özel yönleri çok önemli olmaktadır. Kişinin durumu değerlendirenler iltica talebinde buluna kişinin bütün yaşadıklarına ve geçmişini dikkate almak durumundadırlar. Ayrıca menşee ülkesi ile ilgili veriler durumun değerlendirilmesi bakımından çok önemli olmaktadır (Acer ve Ark, 2010: 39).

Literatürde korku, o anda meydana gelen veya gelecekte vuku bulması muhtemel olaylara karşı kişide oluşan bir duygusal reaksiyon şeklinde ifade edilmektedir. 1951 Sözleşmesi'nde kişi için potansiyel bir tehdit veya tehlike oluşturabilecek olayların değerlendirilmesinde, kişide oluşan bu ruh hali subjektif niteliğe karşın, bir kriter olarak kabul edilmiştir. Kuşkusuz, Sözleşme 'de ifade edilen korku, kişinin duygusal reaksiyonunun incelenmesi değildir. Buradaki amaç, tehdit veya tehlike durumunun değerlendirilmesi olayıdır (Odman, 1995: 95).

Baskı ve Zulüm: Buradaki zulüm kavramı, "devlet korumasının zafiyete uğraması durumunda temel insan haklarının devamlı ve sistemli bir şekilde ihlal edilmesi" olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, tanım 1951 Sözleşmesi başlangıcında zikreden Birleşmiş Milletler Antlaşması ile 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde ifade edilen temel özgürlükler ve insan hakları çerçevesi dahilinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu yaklaşımda, temel insan hakları ve özgürlüklerinin bizzat hükümet tarafından veya bazı gruplar tarafından veya çeşitli organlar tarafından ihlal edilmesi, bu ihlallerin hükümet tarafından veya bazı gruplar tarafından veya çeşitli organlar tarafından ihlal edilmesi, bu ihlallerin hükümet tarafından tolere edilmesi ve sonuçta kişinin Devletin korumasından yararlanamaması söz konusudur. Hükümetin iradi olarak zulüm yaratacağı veya

gayri iradi bir zafiyet içinde bulunabileceği de belirtilmektedir (Odman, 1995: 99-100).

Irk: Aynı kalıtsal ve fizyolojik özellikleri bulunan etnik gruplar ve daha geniş yorumlandığında büyük bir nüfusun içinde azınlık durumunda olan bir soyun belirli bir grubuna mensup olma şeklinde yapılabilir (Altınışık ve Yıldırım, 2002: 15). Irksal nedenlere dayalı tüm ayrıcalıklar dünya ülkeleri tarafından kınanan en büyük insan hakları ihlallerinden bir tanesidir. 1969 tarihli Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme ve yine 1973 tarihli Kurumsallaştırılmış Irk Ayrımcılığının Önlenmesi ve Cezalandırılması Konusunda Uluslararası Sözleşmeler de bu konunun önemini vurgulamış ve mülteci korumasına dair bir destek hukuki argüman olarak kullanılmaktadır (Kılıç, 2006: 178).

Din: 1951 Cenevre Sözleşmesinde yer alan “din” ifadesi, İHEB ve birçok uluslararası sözleşme mutlak anlamda din ve vicdan özgürlüğünü temel bir insan hakkı olarak tanımlamış ve 1981 tarihli Din ve İnanca Dayalı Her Türlü Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılığın Kaldırılması Bildirisi bu özgürlük alanının kapsamıyla ilgili daha ayrıntılı düzenlemeler içermektedir. Ayrıca ilgili devletlere de sorumluluklar getirmektedir (Kılıç, 2006: 178).

Belirli bir toplumsal gruba ait olma : Belirli bir sosyal grup, genelde aynı kökenden olan, aynı yaşam biçimi olan veya sosyal statüye sahip kişilerden oluşmaktadır (Odman, 1995: 112). 1951 Sözleşmesi'nin 1. maddesinin 2. fıkrasında yapılan mülteci tanımında, belirli bir sosyal gruba ait olma da zulüm nedenleri arasında sayılmıştır. Fakat henüz üzerinde anlaşılmış kabul gören bir sosyal grup tanımı mevcut değildir. Belirli bir sosyal grup, bu grubu diğerlerin ayıran farklı özelliklere sahiptir. Bu grup ortak geçmişleri, alışkanlıkları, kimlikleri, sosyal statüleri ile toplumun geri kalanından farklılaşabilmektedir (Altınışık ve Yıldırım, 2002: 16). Belirli bir sosyal gruba ait olma diğer unsurlar gibi tanımlanmamıştır. Kadınlar, eşcinsel, bir takım meslek grupları, aşiretler gibi sosyal statüler bu unsur dâhilinde olabilmektedir. Bu unsurları olan kişilerin politik tercihleri, çoğusunun

sahip olduğu ırk, din gibi unsurlar belirli durumlarda baskı ve zulüm için yeterli olabildiğidir (Ziya, 2012: 325).

Siyasal düşünce: 1951 Sözleşmesi, diğeri unsurlar yanında siyasal düşünce nedeniyle de iltica talebinde bulunulabileceğini hükme bağlamıştır. Ancak, bu gerekçe ile başvuran kişinin mülteci statüsüne kabul edilebilmesi bazı koşulların varlığını da gerekli olmaktadır. Bunun için kişinin siyasal iktidarın kabul ettiği resmi siyasal ideolojiden farklı görüşlere sahip olması, bu durumun resmi makamlar tarafından bilinmesi ve farklı görüşün hoş görülmesi, dolayısıyla kişinin zulme uğrama tehlikesi içinde bulunması gerekmektedir (Odman, 1995: 109).

Milliyet: Normal şartlarda bir devletin vatandaşına zulüm yapamayacağı düşünülmeyeceği ve buna göre vatandaşlıktan farklı farklı olan milliyet; ortak geçmişi ve idealleri olan mevcut ya da kendilerine verilen kültür, dille benzer anlamda kullanılmaktadır. Vatandaşlık nedeni ile zulüm ise ulusal azınlığa doğru olumsuz davranış uygulamaları ile kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı belirtilen gruplara mensubiyet çoğu zaman yalnız zulüm korkusu yeterli sebep oluşturacaktır (Altınışık ve Yıldırım: 2002: 15).

Tabiiyetini taşıdığı ülkenin dışında bulunmak: Tabiiyetten kastedilen kişinin bir ülke vatandaşlık bağıyla bağlı olması anlamındadır Mülteci Statüsü için 1951 sözleşmesinin aradığı şartlardan bir tanesi de bu olmaktadır. Devlet insanların güvenliklerini sağlamak için insanlara hizmet etmek için oluşturduğu için vatandaşlarına zulüm edemeyeceğinden kişi vatandaşı olduğu iken uluslararası korumadan faydalanmayacaktır. Vatandaşı olduğu ülke bunu yapmaktadır. Kişinin haklı nedenler ile zulme uğrama korkusunun olması vatandaşı olduğu ülkeye bağlantılı olması gerekmektedir. Tabiiyetini taşıdığı ülke nedeni ile korkusu bulunmuyorsa menşe ülkesinin korumasından faydalanamaması için bir sebep yoktur. Öncelikle olarak vatandaşlığın saplanması ve o ülkenin koşulları ile korumadan yaralanıp yararlanmamasına bakılmasıdır (Altınışık ve Yıldırım: 2002: 18).

1951 Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesinin ardından, dünyada mülteci hareketlerinde artış yaşanmış ve birçok mültecinin tarih ve coğrafi sınırlamadan dolayı sözleşme dâhilinde girememeleri önemli sorunlara neden olmuş ve kişilerin herhangi bir sınırlama olmadan sözleşme dâhiline giren mültecilere tanınmış olan uluslararası korumadan yararlandırılmaları gerekliliği ortaya çıkmıştır. Buna göre, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1951 Sözleşme 'sine ek Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol'ü New York'ta kabul etmiştir. 31 Ocak 1967 tarihinde imzaya açılan Protokol'ü 4 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (Kılıç, 2009: 54). 1967 Protokolü ile 1951 Sözleşmesi'nin getirdiği, 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylardaki tarihsel ve coğrafi sınırlamalar kaldırılmıştır. 1967 Protokolü, 1951 Sözleşmesi'ne ilişkin olsa da ondan bağımsızdır ve katılım, 1951 Sözleşmesi'ne taraf devletler ile sınırlı değildir. Böylece, 1951 Sözleşmesi, evrensel bir niteliğe sahip olmuştur. Yani coğrafi ve tarihsel sınırlama, mülteci statüsünün unsurlarını kapsamamaktadır. İnsanlar, kendi ülkelerindeki siyasi, dini, askeri ya da diğer sorunlardan dolayı bireysel veya kitlesel olarak sığınma aramaktadırlar. 1951 Sözleşmesi, onların ülkelerinden ayrılma nedenlerini ortadan kaldırmak için değildir. Bu kişilere uluslararası koruma sağlayarak, onlara hayatlarında yardımcı olmak, ülkelerinden ayrılmalarının sonuçlarını hafifletmeyi amaçlamaktadır. (Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1021).

1951 Sözleşmesi'nin amacı, göç hareketlerini düzenlemek değildir, göç edenleri, ülkelerinden iyi bir hayat için gönüllü olarak ayrılırlar ve kendi ülkelerine döndükleri zaman, hükümetlerinin korumasından yararlanmayı sürdürürler. Sığınma arayanlarda ise, 1951 Sözleşmesi'ndeki nedenlerden ülkelerini terk ederek ve kalıcı bir barış antlaşması ya da hükümet değişikliği gibi, kaçma nedenlerinin ortadan kaldıracak gelişmelerin olmaması halinde, ülkelerine geri dönemezler. Bu iki grubun ayırt edilmesi, 1951 Sözleşmesi'nin uygulanmasında güçlükler neden olmaktadır; ancak göç politikaları mülteci hukukunun değil, hükümetlerin görev alanındaki konulardandır (Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1021).

Bir kimse yukarıda belirtilen özellikleri taşıyor olsa da, bazı nedenlerden dolayı mülteci statüsünü kazanamayabilir. 1951 Sözleşmesi'nin 1/D-E-F

maddelerinde mülteci statüsünü kazanmalarını engelleyen nedenleri ve hükümleri kapsamaktadır. Bunlar (Barkın, 2014: 342);

(D) Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği dışında, diğer bir Birleşmiş Milletler organı veya örgütünün halen koruma veya yardım gören kimselere,

Buna karşın durumları, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun konuyla ilgili uygun kararları çerçevesinde kesin olarak halledilmeden, yararlandıkları bu tür koruma veya yardımlar herhangi bir sebeple sona eren kişiler, işbu Sözleşme 'den tamamen yararlanırlar.

(E) İkamet ettiği ülkenin yetkili makamları o ülke vatandaşlığı olanların sahip buldukları hak ve yükümlülükler sahip kişilere,

(F) (a) Barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde belirtilen bir suç işlendiğinde,

(b) Mülteci olarak kabul edildiği ülkeye sığınmadan evvel, sığındığı ülkenin dışında ağır siyasi olmayan suç işlendiğinde,

(c) Birleşmiş Milletler 'in amaç ve ilkelerine uymayan fiillerden suçlu olduğuna dair hakkında ciddi kanaat olan kişiler hakkında uygulanmayacağı ifade edilmektedir.

Mülteci statüsü, bir geçiş olgusudur. Bu bakımdan, mülteci ya kendi ülkesinin korumasını bir süre sonra kazanır veya bu gerçekleşmezse sürekli olarak bir uluslararası koruma talep edebilir. 1951 sözleşmesinin 1. maddesinin C fıkrasında mülteciliğin kaybedilmesi durumları düzenlenmiştir. Buna göre (Odman, 1995: 144-146).

1. Vatandaşı olduğu ülkenin korumasından kendi isteği ile yeniden yararlanma,

2. Vatandaşlığını kaybettikten sonra kendi arzusu ile tekrar kazanan,

3. Yeni bir vatandaşlık kazanan ve vatandaşlığını yeni kazandığı ülkenin korumasından yararlanan,

4.Kendi arzusuyla terk ettiği veya zulüm korkusuyla dışında bulunduğu ülkeye kendi arzusu ile tekrar yerleşmek üzere dönen,

5.Mülteci statüsünün yararlanılmasını gerektiren koşulların ortadan kalması,

6.Tabiyetsiz olup da, mülteci sayılmasını sağlayan şartlar ortadan kalktığı için normal ikametgâhının bulunduğu ülkeye dönebilecek olan kimselerin,

1951 Sözleşmesi'nin en önemli ögelerinden biri, uluslararası geleneksel/teamül hukukunun esas kuralı olan zulüm riski bulunan yere geri göndermeme ilkesinin 33. maddesinde ve bu maddede çekince koyma yetkisinin taraf devletlere tanınmamasıdır. Buna göre,

"hiçbir taraf devlet, mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade (refouler) etmeyecektir." (Kılıç, 2009: 54).

Bu temel kuralın istisnası daha ciddi şartlarda maddenin 2. fıkrasında deklare edilmiştir:

"Bununla beraber, bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkûm olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci, işbu hükümden yararlanmayı talep edemez." (Kılıç, 2009: 54).

Sığınma Hakkı

Sığınma hakkı, uluslararası hukukta ve birçok devletinde hukukunda da bir insan hakkı olarak sayılmaktadır. Ülkelerinde yaşamayan kişiler tanımlanmış belli koşullar ile başka bir devlete geçici sığınabilmektedir ve Onlarında korumasından yararlanılabilmektedir. Bu temel hakkın ona ihtiyacı olan kişilere gerçekleşmiş olması iş bu tanımların ne şekilde yapıldığına ve uygulamada hangi anlama geldiğine bağlı olduğu dur. Tanımlar yaşamak ile ölmek arasında işkence altında veya işkence

tehdidi ile yaşamakta insanca yaşama arasında sınırı oluşturabilmektedirler. Tanımlar genelde yaşamsal problemler karşımıza çıkmaktadır (Perker, 2002: 42).

Sığınmacı ve mülteci kavramlarının arasında anlam karmaşası mevcuttur. Bu kavramları arasında bir anlam taşımaya rağmen birçok kaynakta aynı anlamda kullanılmıştır. Literatürde ve uluslararası düzenlemelere göre, iltica etme hakkı ve sonucunda olarak mülteci olmak; hukuki bir statüsünün kazanılmasını sağlamaktadır. Sığınma hakkı ile sığınmacı olmak ise hukuki bir statü kazanılmasından ziyade, fiili ve sığınılan ülkenin yasalarında mülteciler gibi yararlanamayan kısa süreli barınma durumunu anlamına gelir (Eroğlu ve Taşkıran, 2002: 109). Uluslararası hukukta sığınma tanımı ile ilgili bir düzenleme yapılmamıştır (Özcan, 2005: 23). Sığınma konusunda yetki devletlerdedir. Devletler, uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde, ülke sınırlarına girişi kontrol etmeye, yabancıları ikamet ettirme ve yabancıları sınır dışı etme hakkı vardır. Devlet, eğer insancıl nedenlerden dolayı yabancıların ülkesine girmesine ve ikamet etmesine izin veriyorsa, bu sığınma hakkının tanınması anlamı ifade etmektedir (Nathwani, 2003: 115).

Sığınmacıların, "*geri göndermeme*" (non-refoulement) ilkesi, belli temel haklardan yararlanmaları sağlanmıştır ve insanca yaşayabilmelerinden dolayı asgari standartların sağlanması gerekmektedir. Sığınmacı statüsü geçici statü olmakla birlikte ve mülteci statüsü tanınmasından sonra, mülteci statüsünün başından itibaren geçerli olduğu kabul edildiğidir. Bu bağlamda, mültecilik statüsünün hukuki anlamda geriye yürüyen bir kavram olduğu söylenebilmektedir. Kişiler mülteci olduklarından dolayı bu statü devlet tarafından tanınmaktadır, diğer türlü devletler tanıdıklarından dolayı kişiler mülteci olmamaktadırlar (Kaya ve Eren, 2015: 17-18).

1951 sözleşmesinde sığınmacı tanımına yer verilmemiştir. Ayrıca sığınmacılık kararından söz edilmemiştir. Birleşmiş milletler ile 1959 tarihinde başlamış olan sığınmacı hakkı ile ilgili çalışmalar neticesinde 14 Aralık 1967 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na Birleşmiş Milletler ülkesel Sığınma Bildirisi kabul edilmiş olup bildirinin önemli özelliği 1951 sözleşmesi ile 1967 protokolünde değinilmeyen sığınma ile sığınmacı kavramlarına yer verilmesi taraf devletler için bir

ilkeler ortaya koymaktadır. Bildiride sığınmacı tanımı yapılmazken 'sığınma hakkı' açık şekilde düzenlenmiştir (Dulkadir, 2017: 23).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 14. maddesinde ; "*Herkes, zulüm karşısında başka ülkelere sığınma talebinde bulunda ve sığınma olanağından yararlanma hakkına sahiptir*" denilmektedir. Sığınmacı, kendi ülkesinde işkence görme olaylarından haklı nedenlerle bir korkusu bulunan veya silahlı çatışma ve şiddet olaylarından dolayı yaşamı tehlikede olan ve bu nedenle de bir başka ülkeden mülteci statüsü isteyen kişiler için kullanılmaktadır (BMMYK, 1997b: 183).

1951 Sözleşmesi mültecilerin hukuki statülerine dair önemli maddelerin yer aldığı bir belge olmasının yanında Sözleşme 'de sığınma hakkının temel bir insan hakkı olup olmadığı belirtilmemiş ve bu kararı vermek devletlerin inisiyatifine bırakılmıştır. Bunun nedeni ise bir devletin ülkesinde yabancılara sığınma hakkı tanıyıp tanınamasının o devletin yapmış olduğu uluslararası antlaşmalar ve kendi iç mevzuatı dahilinde tartışılacak bir konu olması olarak değerlendirilebilir (Pazarcı, 1999: 206).

İKİNCİ BÖLÜM

2. SURİYE İÇ SAVAŞI VE SURİYELİ SIĞINMACILARIN STATÜSÜ

2.1. SURİYE İÇ SAVAŞI VE SONRASINDA YAŞANANLAR

Suriye en uzun kara sınırimıza olan ve Suriye, kuzeyinde Türkiye, doğusunda Irak, güneyinde Ürdün batısında İsrail ve Lübnan ile çevrili olan bir devlettir. Toprak yapısı, iklimi ve tarihi gelişmesiyle ekonomik kaynaklarının sınırlı olduğu Orta Doğudaki ülkesidir. Ortadoğu devletlerin çoğunun nüfusunun belirli bölgelerde toplanması, Suriye’de de benzer şekildedir. Nüfus belirli bazı merkezlerde yoğunlaşmış bazı alanlar çölleşme ve su sorununun da etkisi ile çok az insan topluluğu barındırmaktadır (Tatar ve Altuner, 2016: 181-182).

Şekil 2.1: Suriye'de Etnik Durum

Kaynak: Yılmaz, 2017:7.

Suriye'de nüfus ve dini yapı çeşitlilik göstermektedir. Arapların ezici bir çoğunluğa sahip olduğu Suriye'de Kürtler, Ermeniler, Çerkezler, Süryaniler ve

Türkmenler de vardır. Dinsel ve mezhepsel açıdan bakıldığında yaklaşık %70-75 Sünni Müslümanların çoğunlukla olduğu, Nusayri (Şii, Alevi) yaklaşık %10-12'sini oluşturmaktadır. %10-12 Hristiyan ve %3'ü Dürzi'dir (Central Intelligence Agency, 2019).

Suriye bağımsızlığını 1946 yılında kazanmıştır. 1963'te Arap Sosyalist Baas Partisi darbe ile yönetimi ele almıştır. Hafız Esad 1971 yılındaki parti içi darbe ile iktidarı ele geçirmiştir ve 1971 yılında cumhurbaşkanı olarak ve bu görevi 10 Haziran 2000 tarihine kadar devam etmiştir. Yerini oğlu Beşar Esad almıştır. Esad, 3 Haziran 2014 tarihli seçimlerde üçüncü defa cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Beşar Esad'ın iktidara gelmesinin ardından Suriye'de bazı alanlarında kısa süren nispi bir açılım dönemi yaşanmıştır. "*Şam Baharı*" olarak nitelendirilen bu dönem 2001 Şubat ayında sona ermiştir. Bu tarihten sonra Suriye, siyasi reformlardan uzaklaşmıştır. 2005 Ekim ayında ülkede demokrasi ve reform isteyen muhaliflerin çoğu "*Şam Deklarasyonu*"nu imzalamış fakat bu muhaliflerin birçoğu ise ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2011).

Şam Baharı ve sonrasında muhalefeti birleştirme gayretinin sonuca ulaşamaması Arap Baharı ile değişmiştir. Oluşan durumda toplumun birçoğu muhalefete bir arada olmayı başarmıştır. Bu defa farklı olan, kitlelerin istekleriydi. Esad rejiminin yıkılması ve yeni nizam özgür bir sivil toplumu, çok partili siyasal yaşam ve değişik birçok demografik değeri kapsamalıydı. Bu durumda protesto edilen ayrıcalıklı dini-etnik bir grubun iktidarı zorla ve demokratik değerleri yok sayarak yönetmek istemesidir. Arap Baharıyla oluşan demografik talepler karşısında rejimin şiddetli tepkisi ülkeyi iç savaşa sürüklemiştir (Muslu, 2018: 10).

2011 yılından bu yana Arap dünyası, otoriter iktidar yönetime karşı yapılan halk hareketleri ile siyasi bir sürece girmiştir. Arap toplumları, demokratik ve ekonomik taleplerini sokakta yürüyüşleri ile desteklemiş, otoriter iktidar yapılarına karşı itiraz etmişlerdir. Tek adam ve aile yönetimlerinin baskısına, sıkıyönetim uygulamalarına karşı çıkan Arap halkları insan haklarından, siyasi özgürlüklerden, gelirlerin adil paylaşılmasından ve işsizliğin giderilmesinden dolayı değişim

istemişlerdir. Gösteri yürüyüşleriyle başlamış olan ve bazı ülkelerde silahlı isyan hareketleri ile sonuçlanan Arap uyanışı Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'de iktidarların devrilmesine yol açmıştır. Yönetim değişikliği olmayan Arap ülkelerinde taleplerin ayaklanmaya dönüşmesini engelleyebilmek için ülkeler siyasi reformlara ve ekonomik destekli seçeneklere yönelmiştir (Sandıklı ve Semin, 2012: 193).

Arap Baharı'nın oluşmasındaki nedenleri şu şekilde sıralamak mümkündür: (Paksoy ve ark., 2013: 178).

Ekonomik nedenleri: İşsizlikler enflasyon, zor yaşam koşullarının olması ve gıda sıkıntılarının olması.

Siyasi nedenleri: Demokratik olmayan yönetimler, bireysel özgürlüklerin kısıtlanması, baskıcı, usulsüz ve yozlaşmış yönetimler için halkın gösterdiği tepkiler.

Kültürel nedenleri: Dünyanın küreselleşmesi ile gelişen iletişim ve ulaşım imkânlarının sonucunda halkın ve Arap gençlerin etkilendikleri demokratik ülkeler ve toplumlara özenmiş olmaları.

Uluslararası nedenleri; ABD ve Batı dünyasının siyasal desteği, NATO'nun Libya'daki muhalif kuvvetlere Kaddafi güçlerini bombalanmasını sağlayarak yaptığı stratejik askeri yardım şeklinde sıralanabilir.

17 Aralık 2010 tarihinde Tunuslu bir genç olan Muhammed Bouazizi'nin kendisini yakması sonucu ülke çapında başlayan protestolar Tunus'ta köklü bir değişimin başlamasına neden olmuştur. Tunus'un tüm kentlerine yayılan rejim karşıtı ayaklanmalar ve devlet başkanı Zeynel Abidin Bin Ali'nin görevini bırakıp ülkeyi terk etmiş böylece Tunus'ta halk üzerinde baskı kuran rejim sona ermiştir. Zeynel Abidin Bin Ali'nin ülkeyi terk etmesi ve Tunus halkının rejime karşı verdiği mücadelenin başarıyla sonuçlanması Orta Doğu'da büyük bir değişim rüzgârının ilk halkasını oluşturmuştur. Tunus'un ardından Mısır halkının Hüsnü Mübarek ve rejimine karşı başlatmış olduğu mücadele bölgede yeni bir dönemin başladığına

işaret etmiştir (Mercan, 2012: 181). 2011 Ocak ayında başlayarak ve başkent Kahire'den ülke geneline yayılan rejim karşıtı protestolar uluslararası toplumun da destek vermesiyle Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'in görevini bırakmasını sağlamıştır. Tahir Meydanı'ndan çıkan dalga hızlı bir şekilde diğer Arap ülkelerine de yayılarak bir 'bahar' havasının oluşmasıyla sonuçlanmıştır (Mercan, 2012: 182). Alevler içinde kalan üçüncü ülke, Libya olmuştur. Kahire'deki olaylardan etkilenerek, 2011 Şubat ortasında Libya'nın doğu bölgesinde yer alan Bingazi'de lider Muammer Kaddafi'ye karşı silahlı bir isyan patlak vermiştir (Fuller, 2016: 250). Özellikle 1969'dan itibaren iktidarda olan Muammer Kaddafi'nin baskıcı rejimi, ülkenin petrol zengini olmasına rağmen halkın yoksullukla mücadele ediyor olması ve 2000'lerin başından itibaren Fransa ve bazı büyük devletlerin Libya'ya yönelik izlediği politikalar halk hareketlerinin başlıca sebeplerinden olmuştur (Çakmak, 2014: 25). Arap dünyasında liderlerin koltuklarını terk etmeleri ve muhaliflerin rejim karşıtı mücadeleden başarılı bir şekilde çıkmaları Esad rejiminin baskıcı yapısı altında yaşamaya çalışan Suriye halkını da harekete geçmesini sağlamıştır (Mercan, 2012: 183).

Tunus'la birlikte başlayan "Arap Baharı" Suriye'ye sıçramıştır. Hükümet karşıtı ilk protesto gösterisi olsa da geniş çaplı eylemler, 17 Şubat 2011'de Hamidiye çarşısında polisin bir esnafa şiddet uygulamasıyla başlamıştır. "Suriye halkı aşağılanmayacaktır" sloganları ile yolu kesen protestocuların gösterileri Suriye güvenlik güçlerince dağıtılmaya çalışılsa da 15 Mart "öfke günü" nün zeminini hazırlamıştır. 3 Şubat 2011 de Facebook ve twitter siteleri ile halk protesto için sokağa çağırılmıştır. Protestolar o tarihlerde çok yankı yapmamıştır. 15 Mart'ta Suriye rejimine yönelik protesto gösterileri başlamış ve Suriye'nin bazı kentlerinde eş zamanlı olarak gösteriler yapılmıştır. Olayların ardından yaklaşık 300 gösterici tutuklandığı ve bazılarının hayatını kaybettiği söylene de resmi veriler bulunamamıştır (Demirci, 2016: 200).

İsyanın özellikle Dera'da başlamasının nedenleri önemlidir. Paulo Gabriel Hilu Pinto'ya (2014: 280-281) göre Şam 'ın güneyinde verimli tarıma sahip olan Havran'ın en önemli şehri Dera, kuraklıktan etkilenmiştir. Devlet kaynaklarının

yetersiz olması ve yetkililer tarafından kaynakların yönetilememesi kuraklığı olumsuz etkilemiştir. Bu durumdan sonra şehirde işsizlik ve yoksulluk olmaya başladı. Dera'nın sınır bölgesinde olması, rejimin güvenlik aygıtının bölgede bulunması demektir ve şehirde yaşayanlar Esad'ın yönetimde olduğu 10 yıl boyunca baskının ve hükümet yetkililerinin yolsuzluklarının artışı çok fazla hissedilmiştir. Dera'nın özellikleri Suriye ayaklanmasının arkasında bulunan şu unsurları oluşturmaktaydı: Yoksullukların artması, kırsal bölgelerde devlet hizmetinin ve yatırımlarının azalması, baskı ortamının şiddetli olması ve yolsuzluktur. Bunlardan dolayı Dera ayaklanmaların ilk patlama yeri olmuştur.

Suriye'de halkın sokağa inmesinin talep ettikleri reformlar şu şekilde sıralamak mümkündür: (Şöhret, 2016: 77-78).

1. 8 Mart 1963 yılından itibaren ülkedeki olağanüstü halin kalkması
2. İçişleri Bakanlığı ve birçok hükümet kurumlarının sivilleştirilmesi güvenlik birimlerinin görev alanlarında değişiklik yasama, yürütme ve yargının yapılandırılması ve yargının bağımsızlığı
3. Bireysel haklar (Suriye kimliğine sahip olmayan Kürtlere vatandaşlık verilmesi) ve ülkede gelir dağılımının adaletin tesis edilmesi,
4. Siyasi partiler yasalarında değişiklikler ve Baas Partisi'nin gücünü sınırlandırmak

Bu talepler ile Esad iktidarı, yeni reformlar yapmıştır. 29 Mart 2011'de görevde bulunan hükümetin istifası, 14 Nisan 2011'de daha önceki hükümette Tarım Bakanı Adil Safer ile yeni hükümet kurmuşlardır. Esad devlet başkanı olarak yeni hükümetin ülkede 48 yıldır uygulanmış olan "olağanüstü hal'in bir hafta içerisinde kaldırılması talep edilmiştir. Bu yeni hükümet tarafından gerçekleştirilmiş ve sonrasında vatandaşlık hakkı olmayan 300 bin Kürt kökenli Suriyeli kimlik vermişlerdir (Şöhret, 2016: 78).

Fakat Esad bir yandan reformlar yaparken diğer yandan da iktidarın devamını sağlamak için tedbirler alarak göstericilere karşı koymayı sürdürmüştür. 2014 yılı

devlet başkanlığı seçimleri için adalet vaat eden Esad diğer yandan iktidarda kalabileceği süreyi 2028 yılına kadar uzatmaktadır. Esad rejimi olağanüstü hal uygulamasına son vermesinin ardından, muhalefetin güçlü olduğu yerleri saldırıları artırmış, 10 binlerce sivil vatandaşın ölümüne neden olmuştur. Vatandaşlık hakkı verilen Kürtler sonrasında askere çağırılmış Kürt kökenli Suriye vatandaşlarının muhalefete katılmalarını engellemek için PKK ve PYD ile işbirliği yapmıştır (Şöhret, 2016: 78).

Esad'ın yaptıkları muhaliflerce samimi karşılanmamış ve olayların durmasını sağlayamamıştır. Esad yönetimi protestoculara karşı tutumunu sertleştirmiş ve protestoculara karşı şiddeti artırmıştır. Suriye'de bu olaylar olurken yurt dışından çok fazla tepkiler olmuştur. Bu tepkileri Esad yönetimi dikkate almamış, yapılan protestolar sonucunda Esad güçleri tarafından sert bir şekilde bastırılmış ve binlerce insan ölümüne yol açmıştır. Bununla beraber insanlar katliamdan kurtulabilmek için ülkelerini terk etmiş ve komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır. Böylece Suriye'de gerginlikler artarak durum bir iç savaş' a sürüklenmiştir (Polat, 2016: 142).

Arap Baharının Suriye'de başlaması ile Orta Doğu denklemine Suriye statükosunun denklemin değişmesi ve denklemin yaratacağı etkidenden kar etmek isteyenlerle ve bu planın karşısında yer alan odakların göç mücadelesinin bölgede gerilimin artmasına neden olmuştur. Birinci blokta bulunan Suriye'de muhalif hareketlerde destek vererek yönetimin değişmesini isteyen güçlerin amacı “şer eksenini” içinde ülkenin, siyasi ve sosyo- ekonomik olarak liberal demokratik sisteme entegrasyonu olmasıdır. Araştırmacıların birçoğunun ortak ifadesi, Bu blokta yer alan ülkelerin bölgesel çıkarlarından dolayı halk ve özgürlükler gibi jargonlar ile maskeledikleri bir hegemonya oyunu olduğudur. Bunun altındaki sebepler ülkenin küresel sermayenin dolaşım altında olmasıdır. Suriye'de Batı yanlısı olan iktidarın yönetime getirilmesi ile ülkenin tekrardan yapılandırılması ve gerçekleşecek olan iktisadi dönüşüm ile yer altı ve yer üstü kaynaklarının küresel şirketlere açılması amaçlanmaktadır. Böylelikle Suriye'nin uluslararası sermayeden açık pazar olması ve İsrail için İran kanalı ile bir tehdit unsuru olmasının önüne geçilmek istenmesidir (Çona, 2018: 92-93).

Bu planı uygulamaya çoktan çalışan birinci blokta bulunan ABD liderliğinde Batı'nın karşısında yer alanlar Rusya, Çin ve İran tarafından, Esad'ın iktidarının devam etmesi bölgede çıkarların korunması bakımından elzem bir durumdur. Rusya'nın iyi ilişkiler sağladığı Suriye, politik ve askeri bir ortak ve ikili ticari anlaşmalar ile bir dış pazar görünümü arz etmektedir. Çin ise, bir pazarın Batı tekelinde bulunmasını istememektedir. İran ise jeopolitik ve jeo-sekteryen çıkarlarını koruyabilmek ve düşmanı İsrail'e karşı müttefik ilişkilerini kaybetmemektedir (Çona, 2018: 93).

Suriye'de çatışmaların artması ülkeyi bir iç savaşa sürüklemiştir. Suriye'de yaşanan çatışmaların ülkeye yayılması ve hayatın yaşanmasını olumsuz hale getirmesiyle sivil halk göç etmek zorunda kalmıştır. Suriye'de ortaya çıkan silahlı çatışmalar ve şiddet olayları en büyük mülteci krizlerinden birini oluşturmuştur (Tunç, 2015: 35). Göçlerin yapısı gereği, yurtlarından ayrılmaya mecbur kalan göçmenlerin çoğu, komşu ülkelere gitmeyi hedeflemiştir (Tunç, 2015: 32). Bu hususta başta Türkiye olmak üzere Lübnan, Ürdün, Irak, Mısır, Libya ve Avrupa'ya Suriyeli göçmenler göç etmek zorunda kalmıştır.

Böylelikle 29 Nisan 2011 Cuma günü akşama doğru, 252 kişilik Suriyeli bir grup Hatay'ın Yayladağı Cilve gözü Sınır Kapısı'nın yanındaki tel örgüleri aşarak Türkiye'ye girmiş ve ardından sığınma talebinde bulunmuşlardır. Hatay'daki bir spor salonuna alınan sığınmacıların geçici olarak konaklama ve gıda gereksimleri karşılanmış ve Türkiye açısından uzun yıllar sürecek olan sığınma sorunu da o tarihten itibaren başlamıştır (Dilek, 2018: 62). Bu iç savaştan dolayı Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre 05.09.2019 tarihi itibarıyla Suriye'den Türkiye'ye toplam 3.658.250 Suriyeli sığınmacının kayıt altına alındığı, Bu sığınmacıların 3.594.819'unun geçici korunma merkezleri dışında, 63.434 ise geçici koruma merkezlerinde kalmaktadır.

Arap Bahar'ından dolayı ülkede çıkan iç savaşta Mart 2018 verilerine göre belgelenen 106 bini sivil, 353 bin 900 kişi hayatını yitirmiştir. Bu verilere kaybolan ya da öldüğü sanılan 56 bin 900 kişi dâhil edilmemiştir. Yüz binlerce ölüm dışında,

kalıcı engellerle yaşamak zorunda olan 1,5 milyon insanı geride bırakan savaşta 6,1 milyon Suriyeli evinden olmuştur (BBC, 2018). Suriye savaşı dokuzuncu yılına girerken Mart 2011'den itibaren süren iç savaşta yüz binlerce insan hayatını kaybetmiş, 5.5 milyondan fazla sivil, hayata tutunabilmek için başka ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır.

Şekil 2.2: Suriye İç Savaşı

Kaynak: AA Haber, 2019.

Türkiye, ülkesine sığınan Suriyelilere ev sahipliği yapmıştır. İnsani diplomasi bakımından sorunlar sahiplenilmiş ve çözüm arayışında bulunmuştur. *"Türkiye'nin Suriye krizinde insani diplomasisi"* ifadesi ile krize yönelik genel politikasında en anlamlı farkı, Türkiye'nin Suriyelilere yönelik izlediği politikalarıdır. Türkiye krizden bu yana Suriyeliler için *açık kapı* politikası uygulamaktadır. Ürdün ve 2014

yılı Ekim ayına kadar Lübnan da Suriyelilere yönelik açık kapı politikası uygulamıştır. Ancak bu üç ülkeye sığınan Suriyelilerin sığındıktan sonra karşılaştıkları ortam birbirlerinden farklı olmuştur (Pirinççi, 2018: 44).

AFAD (2017) tarafından 74 sorudan oluşan kamp içi kamp dışı, 2016-2017 tarihleri arasında uygulanan anketin ortaya çıkardığı tablo incelendiğinde kamplarda yaşayanların Türkiye'ye gelme nedenleri sırasıyla yüzde 44,30 ile Türkiye'ye güvenmeleri, yüzde 43,40 ile ulaşım kolaylığı, yüzde 8,20 ile dini yakınlık, yüzde 3,70 ile şartların diğer ülkelere göre daha iyi olması ve yüzde 0,50 ile diğer nedenler olduğu ortaya çıkmaktadır. Kamp dışında yaşayanların ise Türkiye'ye gelme nedenleri sırasıyla yüzde 54,70 ile ulaşım kolaylığı, yüzde 25,50 ile Türkiye'ye güvenmeleri, yüzde 11,70 ile şartların diğer ülkelere göre daha iyi olması, yüzde 6,40 ile dini yakınlık ve yüzde 1,70 ile diğer nedenlerdir (Tablo 2.1).

Tablo 2.1: Suriyelilerin Başka Bir Ülke Yerine Türkiye'yi Seçme Nedenleri

Türkiye'yi seçme nedenleri	Kamp içi		Kamp dışı		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Diğer	1	0,50	38	1,70	39	1,60
Dini yakınlık yüzünden	18	8,20	144	6,40	162	6,60
Şartların diğer ülkelere göre daha iyi olması sebebiyle	8	3,70	262	11,70	270	11,00
Türkiye'ye güvendiğim için	97	44,30	571	25,50	668	27,10
Ulaşım kolaylığı	95	43,40	1.227	54,70	1.322	53,70
Toplam	219	100	2.242	100	2.461	100

Kaynak: AFAD, 2017

Bu konuda Nur Köprülü şunları aktarmıştır. "En önemli sebep Türkiye'nin bölgede siyasal ve ekonomik olarak istikrarlı bir ülke olmasının yanı sıra, kültürel yakınlık ve dinin önemli bir etken olduğunu ifade etmektedir."⁴

Türkiye ve Suriye tarihi ve kültürel bağları olan komşu ülkelerdir. Suriye'nin birçok kurumu, kültür ve gelenekler Osmanlı idaresinden izler taşımaktadır. Suriye'nin Türkiye açısından jeopolitik bir önemi vardır. Fakat Suriye ve Türkiye

⁴ Nur Köprülü ile Yapılan Mülakat, 17 Ekim 2019

arsında su kaynakları kaçakçılık ve teröre bağlı politik sorunlar nedeniyle güvenli olmayan bir ilişki oluşmuştur. Özellikle 90'lı yıllarda Türkiye'de PKK terör örgütünün Suriye rejiminin, örgüt yöneticilerini himaye etmesiyle ülkenin PKK terör örgütünün güvenli evi 'safe house' olması nedeninden dolayı Türkiye'nin savaş kararı almasına ramak kalmıştır (Çona, 2018: 152).

Türkiye ile Suriye'nin arasındaki ilişkilerin dönüm noktası 1998 yılında Türkiye'nin Suriye'ye uyguladığı, PKK'ya desteği kesmesi ve terör örgütü elebaşı Abdullah Öcalan'a ülkeden çıkması için baskı politikaları sonucunda Suriye Öcalan'ın ülkeden çıkması için baskıda bulunmuş ve PKK ya desteğini çekmeye başlamıştır. İki ülke arasında, güvenlik kaygılarını gidermek ve PKK terör örgütüne karşı iş birliği yapma adına Adana Mutabakatı imzalamıştır. İyi ilişkilerin gelişmesiyle birlikte Cumhurbaşkanı Sezer'in Hafız Esad cenazesine katılması, ilişkilerin daha da normal düzeyde olmasını sağlamıştır. Bunun yanında ekonomik ve askeri alanda da iş birliğine yönelik atılan adımlar, karşılıklı üst düzey ziyaretler, o dönemde iki ülke arasındaki ilişkilerin ilerlemesine yol açmıştır (Çelik, 2012: 3-4).

Suriye'nin, olası ABD müdahalesine karşı, Beşar Esad komşuları ile iyi ilişkiler içerisinde olmak için Ocak 2004'te ilk Türkiye'ye ziyaret yapmış ve bu girişim, olumlu olarak karşılık bulmuştur. Esad'ın yapmış olduğu ziyaretin 1946 yılı sonrası Suriye'nin devlet başkanı olarak yapılmış ilk ziyaretin olması ile tarihsel bir anlamı olmuş ve iki ülke arasındaki ilişkilerde etkili bir rol oynamıştır. Ancak Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2004'te Suriye'ye yapmış olduğu iki günlük ziyaret, Türkiye-Suriye arasındaki ilişkileri sağlamlaştırmıştır. Yine aynı yıl gerçekleşmiş olan ziyaretler sonucunda; iki ülke arasında ticaret hacmi artırılması, vize işlemlerinin kolaylaştırılması, sınırda bulunan mayınlı bölgelerin temizlenmesinden iki ülke arasındaki serbest ticaret antlaşmasının kararlaştırılması gibi pek çok gelişme olmuştur (Duran, 2011: 511). Türkiye *komşularla sıfır sorun politikası*" söylemi dâhilinde bir dış politika serüvenini başlamıştır. Türkiye'nin dış politika ile ilgili bu kararı karşılık bulmuştur. Bu politikanın en başarılı örneği, Suriye'dir (Benek, 2016: 176).

2005 yılında olan Hariri suikastının ardından Suriye'ye uluslararası baskılar artmıştır. Türkiye, Suriye ile ilişkilerini geliştirmeye devam etmiş, 2008'deki Suriye-İsrail barış görüşmelerinde arabulucu rolünü üstlenmiştir. Türkiye ile Suriye arasında gelişen ilişkiler, iki ülke arasındaki ticaret, yatırım ve turizm alanlarında ilişkilerin gelişmesine katkı sağlamıştır. Serbest Ticaret Anlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle ikili ticaret hacminde artış olmuş ve ticaret hacmi yükselmiştir. Suriye yatırımlarından Türk firmaları da artışlar meydana gelmiştir (Duran, 2011: 511). 2009 yılında ticaret hacmindeki artış devam etmiştir ve 2010'da Türkiye'nin Suriye ile ticaret hacmi 2009'a oranla yüzde 30 artmış ve 2,5 milyar dolar düzeyine ulaşmıştır (Dilek, 2018: 36).

2009 Eylül ayında Cumhurbaşkanı Esad'ın ülkemizi ziyareti esnasında, iki ülke arasında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi (YDSK) kurulması ilgili olarak imzalanan ortak siyasi bildiri, iki ülkenin ilişkilerinde yapıcı olmuştur. Başkanlar başkanlığında kurulan ve her iki ülkeden 10'dan fazla bakanın üye olduğu YDSK'nin bakanlar düzeyindeki ilk toplantısı ise 13 Ekim 2009 tarihinde Halep ve Gaziantep'te, başbakanlar düzeyindeki ilk toplantısı ise Şam'da 23 Aralık 2009 tarihinde düzenlenmiştir. Halep- Gaziantep toplantıda iki ülke sınırında Vize Muafiyeti Anlaşması, Şam'daki toplantı da ise iki ülke arasında bazı alanlarda da toplam 50 anlaşma imzalanmıştır (Duran, 2011: 512).

Orta Doğu'da bir dönem kapanıp, yeni bir dönem başlayacaktı. İsrail'in güvenliği, Türkiye'nin Suriye ile kurduğu yeni ilişki modeli üzerinden sağlanacak, böylece bölgenin kronik sorunu ortadan kalkacaktı. Daha da önemlisi, Türkiye ile kurulan yakın ilişki zaman içinde demokratikleşmesini sağlayabilecekti. AB'ye tam üyelik süreci devam eden Türkiye'nin insan hakları ve demokratikleşme konusunda Suriye'ye örnek oluşturacağı Esad'ın Türkiye örneği üzerinden ülkesini yeniden yapılandıracağı düşünülüyordu. Özellikle hareketlere, kitle eylemlerine karşı müdahalede bulunabileceği konusunda adımlar bile atılmıştı. Türkiye'nin Suriye polisi ve jandarmasına eğitim vermesi söz konusuydu. İlişkiler gerçek anlamda umut vadederken, umutlar kısa bir süre sonra boşa çıktı. 2011 yılında Suriye'deki Arap Baharıyla halk demokrasi talep ederek sokaklara inmeye başladı (Dilek, 2018: 39-

40). Ancak 2011 yılında Arap Bahar'ının Suriye'ye etkisiyle Esad ile olan iyi ilişkilerin askıya alındı (Çelik, 2012: 4).

50 yılı aşkın bir zamanda sorunlu olan Türkiye Suriye ilişkisinin 2000 yılı sonrasında iyi düzeye getirilmesi Türkiye açısından önemli olmuştur. Türkiye iyi olan ilişkilere rağmen Suriye halkının özgürlük ve demokratik isteklerini destekte bulunmuştur. Arap dünyasında değişim taleplerine destek olması Türkiye'nin mevcut rejimle ile arasının açılmasına neden olmuş ve Türkiye'nin tüm Ortadoğu politikası ve değişime karşı olan Arap ülkeleri ile ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Suriye'de iç savaşın büyümesi ve insani boyutunun artması Ankara'nın zor duruma düşmesine neden olmuştur (Çelikol, 2015: 146-147).

ABD ve Batılı ülkelerin Suriye politikalarında değişiklik görülmesi, Suriye'de El Kaide temelli radikal grupların tehdit algılamaları ön planda tutularak Esad rejiminin değişmesi düşüncesinden ayrılmaları ve Suriye'de Esad'ın olduğu bir çözüme "soğuk" bakamadıklarını göstermesine rağmen Türkiye ise Suriye'de Esad'ın devrilmeye doğrultusunda olan politikasını aralıksız sürdürmesiyle Türkiye ile ABD'nin Suriye politikalarının farklılıkla ortaya çıkmıştır (Çelikol, 2015: 147).

7 Mayıs 2011'de Davutoğlu reform çağrısını yaparak, ağustos 'ta bir kez daha Şam'a giderek Esad ile 6,5 saat görüşme yapmıştır. Görüşmede reformlarla ilgili 14 maddelik bir yol haritası çıkarılmış, ancak Esad' in bu haritaya uymayacağı anlaşılacak Erdoğan 11 Ağustos 2011'de şu açıklamayı yapmıştır:

"Ben lafı eğip bükmeyi sevmem, samimi bir ifadeyi burada kullanmak istiyorum. Deniz tükenmektedir, bu yol çıkmaz sokaktır. Dökülen kan, halkınızla arasındaki bağı kopartıyor. Her damla kan, uluslararası toplumu size karşı önlem almaya biraz daha yaklaştırıyor. Ancak bu çağrılara da uyulmayınca Davutoğlu 15 Ağustos'ta" Artık Suriye ile konuşulacak bir şey kalmamıştır" açıklaması yapmıştır ve kasım ayında Şam yönetimine karşı, bir takım yaptırımlar uygulayacağını açıklamıştır (Aljazeera Turk, 2014).

Türkiye'nin 2011 yılında Esad ile yapılan temaslar sonucunda Baas rejimi siyasi rejim konusunda önemli adım atmaya ve Muhalefeti yönetim içerisine almak

istememediği sonucuna varıldığı ve Suriye rejim muhaliflerinin ülke içinde ve dışında Muhalif grupları bir araya toplamak ve örgütlenmek yönünde önemli olmuş ve sonrasında İstanbul, Paris ve Doha'da toplantılar yapılmıştır. 2011'de muhalif grupların bir araya toplama amacı olan Suriye Ulusal Koalisyonu Kater'in başkenti Deha'da kurulmuştur ve faaliyetlerine İstanbul'da devam etmiştir. Suriye Ulusal Koalisyonu ile kurulan geçici Suriye hükümeti ise faaliyetlerini Gaziantep'te sürdürmekte ve Özgür Suriye Ordusu Suriye Ulusal Koalisyonunun askeri gücü olarak Suriye'de mücadeleye devam etmiştir (Çelikol, 2015: 148-149).

2012 yılında Türk Hava Kuvvetlerine ait F4 keşif uçağının düşürülmesi Türkiye ile Esad yönetimi ilişkilerinin son halini göstermiş olmaktadır. Türkiye çağın uluslararası hava sağası içerisinde düşürüldüğünü belirten Türkiye, uçağın Suriye hava sağasını ihlal ettiği ve Suriye ise hava sağasında düşürüldüğü iddia edilmiştir. Türkiye'nin misillemesi ise 2014 yılında olmuş ve Türkiye, Suriye'ye ait askeri helikopteri Türk hava sağasını ihlal gerekçesi ile düşürülmüştür. Türkiye'nin sınırına yakın bölgelerde çarpışmaların olması ve Suriye'den atılan top ateşlerinin mermilerin Türk tarafına düşmesi ile Türk vatandaşları hayatını kaybetmiştir. Türkiye, Suriye tarafından Türk tarafına düşen ateş açısına ateş ve misliyle karşılık vereceğini duyurmuş ve kararı da hala uygulanmaktadır (Çelikol, 2015: 149).

Suriye'de oluşan kriz bölgesel ve küresel anlamda uluslararası siyaseti de ilgilendirmiştir. 2000'li yıllarda bölgede " arabulucu, tarafsız ve ilkel" tutum sergileyen Türkiye'nin imajını zayıflatan bu kriz Ankara hükümetinin taraf olmasını sağlamış, halkın silahlanarak rejime karşı mücadele ettiği muhalif gruplar Türkiye'den de destek almışlardır. Muhalif kanadı bölgeden Türkiye'nin yanı sıra Suudi Arabistan ve Katar gibi monarşiler desteklerken İran, Irak ve Lübnan'daki Hizbullah örgütü rejimin destekleyerek bölgesel bir kamplaşmanın oluşumuna neden olmuştur. Rusya, Çin'le birlikte Suriye'yi yalnız bırakmayarak; ABD ve AB ise muhaliflere desteklediğini açıklamıştır. Suriye ordusunun Sünni şehir ve köylerine şiddetli saldırılar yapmış, Şii Nusayri kesim ile nüfusun çoğunluğunu oluşturan Sünniler arasında ayrıma ve çatışmaya zemin hazırlamıştır. Silah ve savaş araçları halkın üzerine yürütülünce, katliamların artmasıyla uluslararası kamuoyunun ilgisini

çekmiştir (Erker, 2014: 22-23). Suriyeliler krizi ulusal ve uluslararası boyutu olan siyasi bir sorundur. Suriye iç savaşının siyasi boyutu, oluşan insani dramı gerisinde bırakmıştır. Taraflar birbirlerini suçlarken veya sorumlu tutarken yaşanan insani dram sürdürülmektedir. Bölgesel ve küresel aktörlerin Suriye konusuna yaklaşımları, önceden “*Arap Baharı*” veya “*Arap Uyanışı*” hareketlerinden daha değişik olmuş, dünya kamuoyu, BM ve uluslararası kurum, kuruluşlar Suriye’deki rejim ve Suriye’nin geleceği hususunda uzlaşmaya varamamıştır. Suriye’de oluşan iç savaş silahlı örgütlerin oluşmalarına, güçlenmelerine ve kendi aralarında savaşmalarına neden olmuştur. Suriye’de yaşayan sivililerin hayatlarına devam edebilmesi zorlaştıkça hayatlarını kurtarmak için kaçanların sayısı artmaktadır (Erdoğan ve Ünver, 2015: 16).

BM üyelerinden Rusya ve Çin desteğini alan Suriye, kendi aleyhinde kararlar alınmasına engel olmuştur fakat ülke uluslararası güçlerin mücadele alanı olmuştur. 2013'te rejim daha sıkı bir mücadeledeydi. 5,5 milyon insanın yaşadığı Şam bölgesinde kimyasal silahlar kullanıldığı iddiası BM' leri harekete geçirdi sonrasında gelişmeler anlaşmayla sonuçlanmıştır. İslam ülkelerinde "Arap Baharı" ile ülkelerde iktidar değişirken, üç ay ömür biçilen Suriye'de savaş devam etmektedir (Bademci, 2017: 158).

ABD Suriye politikasında Türkiye'yi yalnız bırakmış, ülkemiz üç milyon gibi mülteci rakamıyla Suriye iç savaşının en mağdur ülkesi olmuştur. Bugün Suriye yarı yarıya nüfus kaybetmiş, ülkenin omurgası olan Türkmen yerleşim bölgeleri Halep ovası, Bayır-Bucak halkı tamamen göçürülmüştür (Bademci, 2017: 159).

Hatay, su ve 1990'lı yıllarda Suriye'nin PKK'yı desteklemesi Türkiye ile Suriye ilişkilerinde önemli sorunlarından. 2011 yılına kadar ilişkiler normalken iç savaşın ardından değişime uğramıştır. Bu değişimler sınır güvenliğine neden olmuştur. 2012'de Türkiye'nin tampon bölge söylemi sınır güvenliğini koruma konusu ile ilgilidir. Türkiye, Suriye hususunda dış ülkelere istediği desteği alamamıştır. Oluşan kriz Orta Doğu'da daha çok Türkiye'ye etki etmiştir. Suriye krizinden dolayı sınır güvenliği tehdit edilerek, YPG liderliğinde Demokratik Suriye

Ordusu ile sınır çatışmaları yaşamıştır. Türkiye Fırat Kalkanı ile sınır güvenliğini korumak istemiştir. Sınır ötesi operasyonla Celabrus'u terör örgütlerinden arındırmıştır. Sonrasında kontrolü muhalif Özgür Suriye Ordusu'na vermiştir. Afrin operasyonu da devamı niteliğindedir. DAESH /İŞİD ülkemizde kanlı eylemler gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin Suriye'ye komşu olmasından PYD/DAESH rekabetinden oluşan çatışmaların Türkiye 'yede etki etmesi ülke karışıklıkların olması komşu ülkeler bakımından çok önemli olduğu anlaşılmıştır (Cavlak, 2018).

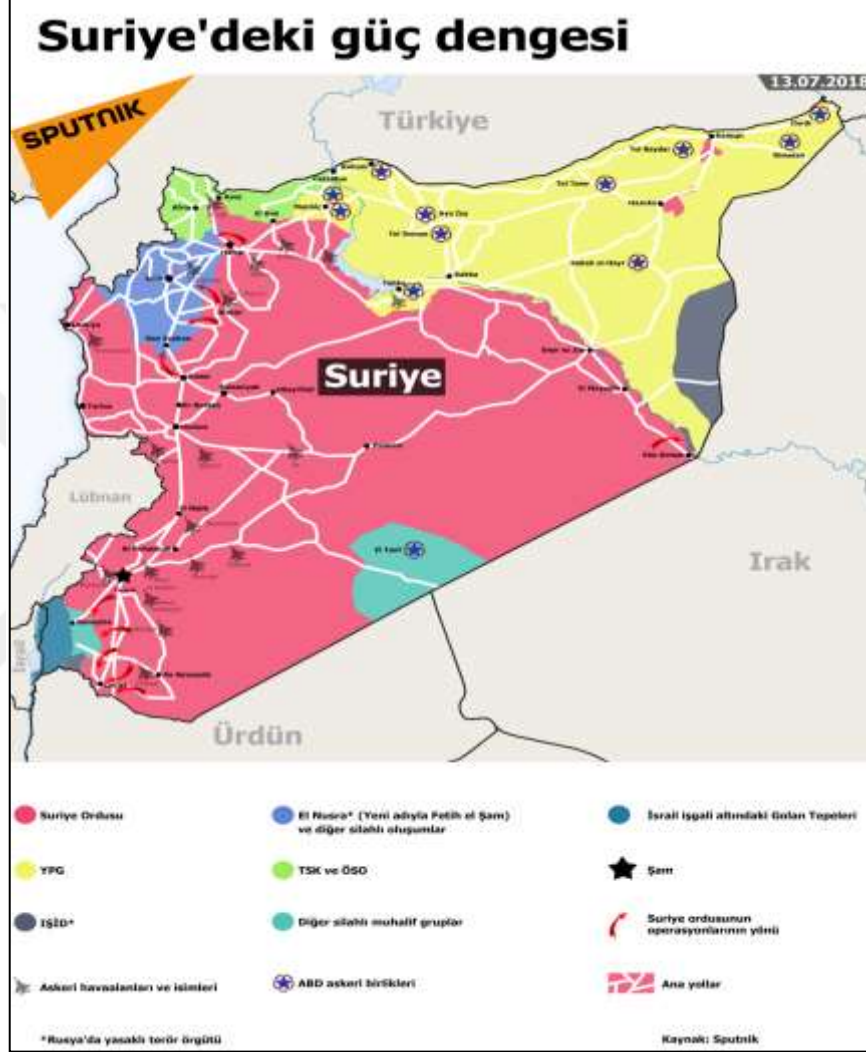
Türkiye'nin bölgede güvenlik ve istikrarın devamı için Suriye'nin Afrin bölgesinde PKK/KCK/PYD/YPG ve DEASH örgütlerini etkisiz hale getirebilmek ve halkı terör örgütlerinden kurtarabilmek için başlatmış olduğu Zeytin Dalı Harekatı'nın üzerinden bir yıl geçmiştir. Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) desteklediği Özgür Suriye Ordusunun katılımı ile birlikte bir yıl önce başlatılmış olan harekâtın sonucunda, 200'den fazla meskûn mahalle kontrol altına alınmış ve terör örgütlerinden arındırılmış, 2 bin kilometrekarelik alanda da kontrol sağlanmıştır (Habertürk, 2019).

Suriye'de 2012 yılında Cenevre'de barış için müzakere masası kurulmuştur. 2016'da Türkiye ve Rusya'nın girişimiyle Astana süreci başlamıştır. Astana'yla Suriye'de; Türkiye, Rusya ve İran'ın garantörlüğünde "çatışmazlık bölgeleri" kurulmuştur (NTV, 2018).

2018 yılında Suriye krizinin siyasi çözümünde bir ilerleme yaşanmamıştır. Suriye'de güç dengesi yapısının oturmaya başlamasıyla taraflar arasında siyasi çözüm odaklı artışlar olmuştur. Suriye'de siyasi çözüm için yürütülen Cenevre süreci ile ilgili 2018 yılında iyi bir ilerleme olmamıştır. Astana toplantılarının sonuçlarında çatışmazlık bölgelerinin oluşturulması, insani yardımların sağlanması, mülteciler ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin geri dönüşleri için koşulların oluşturulması, İŞİD, Nusra Cephesi ve BMGK' nin terör listesinde bulunan bağlantılı kişi ve gruplar ile mücadele etmek, Suriye'nin siyasi birliği ve toprak bütünlüğüne zarar veren ve komşu ülkelerin milli güvenliklerini tehditte bulunan gruplara karşı durulmasının

önemi ve Suriye'nin yeni anayasasının hazırlanması için komitenin kurulması gibi kararların alınmasıdır (Orhan, 2019).

Şekil 2.3: Suriye’de Güç Dağılımı

Kaynak: Sputnik Türkiye, 2018.

Suriye rejiminin Rusya ve İran desteği ile İdlib'e operasyon yapmasının mümkün olabileceği bir ortamda, Türkiye ve Rusya inisiyatifi ile ateşkesin devam ettiren Soçi mutabakatı uygulamaya geçirilmiştir. Bu anlaşmayla Türkiye zor sorumluluklar üstlenmiştir. Mutabakatın maddesinde İdlib sınırlarında, 20 km. derinlikte bir alanda silahsızlandırılmış bölge oluşturulması öngörülerek ve güvenliğin TSK tarafından sağlanması kararı alınmıştır. Türkiye İdlib çevresinde 12

gözlem noktasındaki askeri varlığını arttırmıştır. Türkiye 2018 Ekim ayında ağır silahların bölgeden çekilmesini sağlamış fakat HTŞ ve bağlantısı olan grupların bölgeden çekilmesi, istenilen zamanda olmamıştır. Suriye rejimi güçleri de Batı Halep ve Hama'daki muhalif bölgelerde onlarca ihlal gerçekleştirmiştir. Sahada rejim ve muhalifler arasında gerginliklerin olması tepede Türkiye- Rusya ile iş birliğinin devam etmesi, gerginliğin azaltılmasını sağlamaktadır (Orhan, 2019).

Askeri çatışmaların 2019 yılı içerisinde azalması beklenmektedir. Suriye savaşında devletlerin karşı karşıya kalacağı bir sisteme doğru gidilmektedir. Bu durumda yapılan çatışmalar çok masraflı olacaktır ve diplomasi öne çıkacaktır. 2019 yılında Suriye'de savaşın sona ereceğinin mümkün görünmüyor. Hatta yeni çatışma ortamlarının oluşacağı beklenmektedir. Bunlar; rejim ve muhalifler arasında İdlib'de oluşabilecek çatışmalar, İdlib'de radikal ve ılımlı unsurlar arasında iç çatışmaların olması, PKK/YPG ve IŞİD terör unsurlarının alan kaybetmeleri ve bununla ilgili Afrin, Fırat Kalkanı ve Doğu Suriye'de terör olaylarının meydana gelmesi, Türkiye'nin Kuzey Suriye'de YPG/PKK'ya askeri hamleleri, Rusya/İran/Rejim ittifakı ile YPG arasında Suriye'nin doğusunda çatışma olması ve İran'ın Suriye'de ABD ve İsrail ile karşı karşıya gelebilecekleridir. Siyasi çözüm olarak Suriye Anayasa Komitesi'nin kurulması ve Cenevre sürecinde ilerleme sağlanması beklenmektedir. 2019 yılında siyasi çözüm ve diplomatik çabalar ön planda olacaktır (Orhan, 2019).

ABD'nin Suriye'den ne zaman çekileceği de netlik kazanmış değil. Başkan Trump çekilme fikrinden vazgeçmiş gibi olsa da ABD'de güvenlik bürokrasisinin ve bazı siyasi çevrelerin Suriye'den çekilme fikrine iyi bakmadığıdır. Yapılan istifalar, PPK, YPG' ye destek veren ekibin tasfiye edildiği gibi görünse de alınan kararların ne şekilde olacağı belirsizdir. Son zamanlarda ABD yönetimini tarafından yapılan açıklamaları çekilme hususundaki direncin arttığını göstermektedir. ABD'nin YPG' ye vermiş olduğu silahları almadan ve destek vermektен vazgeçmeden çekilmek istemesi sorunlara yol açabileceğidir. Örneğin YPG' ye verilen silahları ve mühimmattı PKK ele geçirirse, YPG daha sonradan silahları kullanmak için

saklaması veya orada başka terör gruplarına satılabilmesi olasılıklarının tehditlere neden olacağıdır (Erkmen, 2019: 2-3).

Suriye savaşında İdlib'in ismini çok sık duymamızın nedeni Hatay'ın güneyinde sınır komşusu olan bu bölge, Hatay, Afrin, Halep ve Lazkiye arasında önemli yer teşkil etmektedir. Nüfusun çoğu Suni Araplardan oluşmakta ve az da olsa Hristiyan nüfusa' da sahiptir. Türkiye'nin hudut komşusu olması, Suriye'nin kuzeyindeki (Celabus, el- Bab hariç) sınırın tamamıyla PYD/YPG gibi grupların elinde olması, İdlib'i Türkiye için daha da stratejik yapıyor. İdlib Suriye'de muhalefetin önemli yerlerinden biridir. Esad rejiminin geleceği İdlib ile bağlantılı olduğudur (Tomar, 2018: 37-38).

Ekonomisi tarıma dayanan şehrin yaklaşık 3 milyon zeytin ağacı vardır. Yeşil İdlib olarak da anılmaktadır. İdlib, "Tanrı Edeb'in Evi " anlamına gelmektedir. Ayrıca arkeolojik müzelerinde barınmaktadır. Şehir 19. yüzyılda daha çok gelişme göstermiştir. Son güçler ile birlikte bölgenin nüfusunun iki milyon olduğu söylenmektedir. Suriye'nin başka şehirlerinden ayrılan muhaliflerin şehirden göç etmişlerdir. Bundan dolayı İdlib, Suriye Muhalif göç geleneği bakımından önemli olmaktadır (Tomar, 2018: 38).

Esad rejimi ve destekçilerinin Astana Anlaşmasını önemsemeyerek İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesinde saldırılarına sürmektedir. Rejimin karada ilerlemesi, sivil katliamına ve güç dalgasına neden olacağı endişesi yaratmaktadır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Vladimir Putin Moskova'da yaptıkları görüşmede İdlib'in durumu için endişeli olduklarını vurgulamışlardır. Erdoğan, rejimin terör ile mücadelesi bahanesi ile sivillere saldırmanın kabul edilemez olduğunu söylerken, Putin ise terör örgütlerinin yok olması ve yapılacak olaylar için anlaşıklarını söylemiştir (Sabah, 2019).

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İdlib'ten gelecek göç dalgalanmasında Türkiye'nin yalnız bırakılması durumunda "kapıları açma " restiyle dünyanın gözü Suriye'deki çatışma alanlarına çevrilmiştir. Türkiye ve bölge

lkelerinin temaslarında Suriye'de kurulacak Anayasa Komisyonu' na son halinin verilmesi İdlib gerginliğinin azaltılması esir ve tutuklu değişimiyle abluka altında bulunan bölgede insanı yardım yapılması konularında konuşulacak Cumhurbaşkanı Erdoğan, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin İnan Cumhurbaşkanı Hasan Ruhaniyle 16 Eylül tarihinde üçlü zirve gerçekleşecektir. Ankara'da yapılacak toplantıda gündemin en önemli konusu Suriye olacak (Usta, 2019).

2.2. SURİYELİ MİSAFİRLERİN GELDİKLERİ SURİYE KENTLERİ

Bu bölümde, Türkiye'de bulunan Suriyeli misafirlerin geldikleri Suriye kentleri ile cinsiyete göre dağılımlı, kamp ii ve kamp dışı durumlarına göre bilgi verilmektedir.

Tablo 2.2'ye bakıldığında kentlerden gelen erkeklerin yüzdesi ile kadınların yüzdesi kamp ii ve kamp dışı toplamına göre genel olarak birbirine yakındır. Kamp içindeki duruma bakıldığında, ülkemize gelen erkeklerin ve kadınların en büyük grubu yüzde 32,90 ile Halep'ten, ikinci büyük grubun yüzde 28,30 ile İdlib'ten; üçüncü büyük grubun yüzde 14,20 ile Lazkiye'den ve dördüncü büyük grubun yüzde 11,40 ile Hama'dan geldiği görülmektedir. Diğer Suriye kentlerinden gelmiş olanların oranı ise toplamda yüzde 5,90 veya daha azdır. Kamp dışında yaşayan Suriyelilere bakıldığında; Türkiye'ye gelen erkeklerin ve kadınların en büyük grubunun yüzde 53,20 ile Halep'ten, ikinci büyük grubun yüzde 9,80 ile Humus 'tan; üçüncü büyük grubun yüzde 9,00 ile İdlib'ten ve dördüncü büyük grubun yüzde 6,40 ile Hama'dan geldiği görülmektedir. Diğer Suriye kentlerinden gelenlerin oranı ise yüzde 5,30 veya daha azdır. Yani kamplarda yaşayan Suriyelilerin büyük çoğunluğu sırası ile Halep, İdlib, Lazkiye ve Hama'dan gelmişken kamp dışında yaşayanların çoğu sırası ile Halep, humus, İdlib ve Hama'dan gelmiştir (AFAD, 2017: 21).

Tablo 2.2: Suriyelilerin Geldikleri Suriye Kentlerine Göre Dağılımı

Suriye'de iken Yaşadıkları Şehirler	Kamp İçi			Kamp Dışı			Toplam		
	Erkek (%)	Kadın (%)	Toplam (%)	Erkek (%)	Kadın (%)	Toplam (%)	Erkek (%)	Kadın (%)	Toplam (%)
Dera	0.70	0	0,50	0.70	0	0,60	0.70	0	0,60
Deyrizor	0.70	1.30	0,90	2.10	1.40	2,00	2.00	1.40	1,90
Halep	34.30	30.30	32,90	52.20	58.40	53,20	51.00	53.40	51,40
Hama	10.50	13.20	11,40	6.30	7.10	6,40	6.60	8.20	6,90
Hasiçi	0	0	0	3.20	2.80	3,10	3.00	2.30	2,80
Humus	3.50	5.30	4,10	9.90	9.30	9,80	9.40	8.60	9,30
İdlip	28.00	28.90	28,30	8.80	10.20	9,00	10.10	13.50	10,70
Kuneytire	0	0	0	0.10	0	0,10	0.10	0	0,10
Lazkiye	16.80	9.20	14,20	5.80	2.50	5,30	6.60	3.70	6,10
Rakka	2.10	1.30	1,80	5.20	1.40	4,60	5.00	1.40	4,40
Süveyde	0	0	0	0.20	0.30	0,20	0.10	0.20	0,20
Şam	3.50	10.50	5,90	5.10	6.50	5,30	5.00	7.20	5,40
Tarsus	0	0	0	0.40	0	0,30	0.30	0	0,30
Toplam%	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Toplam Sayı	143	76	219	1.889	353	2.242	2.032	429	2.461

Kaynak: AFAD, 2017

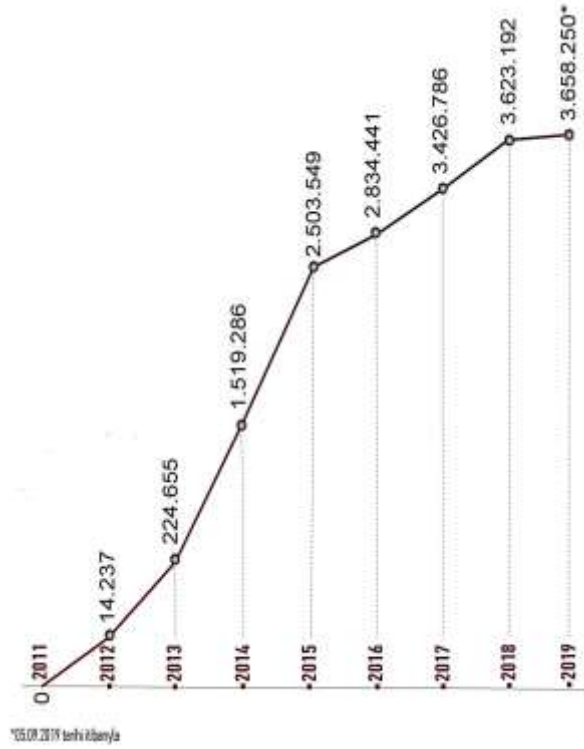
Afet ve Acil Durum Yönetmenliği Başkanlığı'nın (AFAD) yayınladığı Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar (2014) verilerine göre Halep'ten Türkiye'ye gelmiş olan Suriyeli sığınmacıların oranlarının çok olmasının nedenleri Halep'in Türkiye sınırına yakın olması ve Halep'in çatışma merkezi olmasıdır. Türkiye'ye Suriye'den gelen ikinci kent ise İdlip'tir. İdlip Türkiye sınırına yakın olan bir kenttir ve 2012 tahminlerinde 1,4 milyon nüfusu bulunmaktadır.

2.3. SURİYELİ SİĞINMACILAR TÜRKİYE'DE Kİ DEMOGRAFİK DAĞILIMI

Suriye'de yıllardır devam eden iç savaş Suriye'yi ve Suriye'nin komşusu olan ülkeleri de etkilemiştir. Savaştan kaçan milyonlarca insan, komşu ülkelere oradan da Avrupa'ya göç etmiştir.

Suriye'de yaşanan insani krizin büyümesi sonrasında Suriyelilerin ülkemize girişlerine izin verilmiştir. 2019 yılı itibarı ile geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin kayıt sayıları 3.658.250 olmaktadır (Şekil 2.4).

Şekil 2.4: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: GİGM, 2019

Suriyeli sığınmacıların bölgelere göre dağılımı incelendiğinde ilk sırada Güneydoğu Anadolu, ikinci sırada Akdeniz bölgesi ve üçüncü sırada da Marmara Bölgesi olduğu görülmektedir. (Şekil 2.5).

Şekil 2.5: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 ile Dağılımı

Kaynak: GİGM, 2019

Türkiye'de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin dağılım verilerine göre, en fazla Suriyeli İstanbul'da yaşıyor. İstanbul'u sırasıyla 449 bin 681 ile Gaziantep, 438 bin 696 ile Hatay, 428 bin 007 ile Şanlıurfa, 238 bin 474 ile Adana, 203 bin 533 ile Mersin, 176 bin 226 ile Bursa, 146 bin 551 ile İzmir, 116 bin 025 ile Kilis ve 109 bin 127 ile Konya takip etmektedir (Tablo 2.3).

Tablo 2.3: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

İl Sıra	Ülkemizde Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Dağılımı 05.09.2019 (Alfabetik)								
	İller	Kayıt Edilen	Nüfus	İl nüfusu ile karşılaştırma yüzdesi (%)	İl Sıra	İller	Kayıt Edilen	Nüfus	İl nüfusu ile karşılaştırma yüzdesi (%)
	Toplam	3.663.863	82.003.882	4,47%		Toplam	3.663.863	82.003.882	4,47%
1	Adana	238.474	2.220.125	10,74%	42	Kahramanmaraş	92.868	1.144.851	8,11%
2	Adıyaman	26.039	624.513	4,17%	43	Karabük	896	251.913	0,35%
3	Afyonkarahisar	7.774	725.568	1,073%	44	Kahraman	787	288.878	0,31%
4	Ağrı	1.090	539.657	0,20%	45	Kars	180	288.878	0,06%
5	Aksaray	3.065	412.172	0,74%	46	Kastamonu	2.397	383.373	0,63%
6	Amasya	751	337.508	0,22%	47	Kayseri	79.915	1.389.680	5,75%
7	Ankara	93.781	5.503.985	0,74%	48	Kırıkkale	1.640	286.602	0,57%
8	Antalya	1.815	2.426.359	0,07%	49	Kırklareli	2.700	360.860	0,75%
9	Ardahan	122	98.907	0,12%	50	Kırşehir	1.391	241.868	0,58%
10	Artvin	35	174.010	0,02%	51	Kilis	116.025	142.541	81,40%
11	Aydın	8.002	1.097.746	0,73%	52	Kocaeli	57.498	1.906.391	3,02%
12	Balıkesir	44.687	1.226.575	0,38%	53	Konya	109.127	2.205.609	4,95%
13	Bartın	151	198.999	0,08%	54	Kütahya	842	577.941	0,15%
14	Batman	22.420	599.103	3,74%	55	Malatya	28.297	797.036	3,55%
15	Bayburt	25	82.274	0,03%	56	Manisa	14.515	1.429.643	1,02%
16	Bilecik	594	223.448	0,27%	57	Mardin	87.553	829.195	10,56%
17	Bingöl	1.084	281.205	0,39%	58	Mersin	203.533	1.814.468	11,22%
18	Bitlis	1.039	349.396	0,30%	59	Muğla	15.332	967.487	1,58%
19	Bolu	2.649	311.810	0,85%	60	Muş	1.484	407.992	0,36%
20	Burdur	8.769	269.926	3,25%	61	Nevşehir	9.939	298.339	3,33%

Tablo 2.3' Devamı

21	Bursa	176.226	2.994.521	5,88%	62	Niğde	4.778	364.707	1,31%
22	Çanakkale	6.015	540.662	1,11%	63	Ordu	683	771.932	0,09%
23	Çankırı	547	216.362	0,25%	64	Osmaniye	51.268	534.415	9,59%
24	Çorum	2.643	536.483	0,48%	65	Rize	997	348.608	0,07%
25	Denizli	12.642	1.027.782	1,93%	66	Sakarya	16.486	1.010.700	1,63%
26	Diyarbakır	33.125	1.732.396	1,91%	67	Samsun	6.071	1.335.716	0,45%
27	Düzce	1.892	387.844	0,49%	68	Siirt	4.062	331.670	1,22%
28	Edirne	1.074	411.528	0,26%	69	Sinop	144	219.733	0,07%
29	Elazığ	14.014	595.638	2,35%	70	Sivas	4.069	646.608	0,63%
30	Erzincan	105	236.034	0,04%	71	Şanlıurfa	428.007	2.035.809	21,02%
31	Erzurum	1.128	767.848	0,15%	72	Şırnak	15.023	524.190	2,87%
32	Eskişehir	4.953	871.187	0,57%	73	Tekirdağ	14.637	1.029.927	1,42%
33	Gaziantep	449.681	2.28.470	22,17%	74	Tokat	1.014	612.646	0,17%
34	Giresun	178	453.912	0,04%	75	Trabzon	3.313	807.903	0,41%
35	Gümüşhane	108	162.748	0,07%	76	Tunceli	54	88.198	0,06%
36	Hakkâri	5.257	286.470	1,84%	77	Uşak	2.365	367.514	0,64%
37	Hatay	438.696	1.609.856	727,25%	78	Van	2.147	1.123.784	0,19%
38	İğdır	87	197.456	0,04%	79	Yalova	3.905	262.234	1,49%
39	İsparta	6.711	441.412	1,52%	80	Yozgat	4.544	424.981	1,07%
40	İstanbul	548.865	15.067.724	3,64%	81	Zonguldak	600	599.698	0,10%
41	İzmir	146.551	4.320.519	3,39%					

Kaynak: GİGM, 2019

Tablodaki geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin yaş dağılımına bakıldığında kadınlarda en yüksek yaş aralığı 5-9 (255.071) iken erkeklerde ise 19-24 (321.775) aralığıdır. Cinsiyet dağılımına bakıldığında ise toplam 3.658.250 Suriyeli yabancıların 1.675.807'nin kadın 1.982.443'nün erkek olduğu görülmektedir (Tablo 2.4).

Tablo 2.4: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı (05.09.2019 itibarıyla)

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
Toplam	1.982.443	1.675.807	3.658.250
0-4	284.650	265.845	550.495
5-9	255.071	240.162	495.233
10-14	199.920	185.184	385.104
15-18	151.009	123.447	274.456
19-24	321.775	230.068	551.843
25-29	206.160	146.611	352.771
30-34	169.656	124.449	294.105
35-39	119.914	94.713	214.627
40-44	79.110	69.984	149.094
45-49	58.662	55.884	114.546
50-54	47.370	45.419	92.789
55-59	33.006	33.336	66.342
60-64	23.029	23.759	46.788
65-69	15.112	15.761	30.873
70-74	8.492	9.154	17.646
75-79	4.718	5.937	10.655
80-84	2.615	3.272	5.887
85-89	1.415	1.875	3.290
90+	759	947	1.706

Kaynak: GİGM, 2019

Türkiye'de 5 ilde 7 barınma merkezi bulunuyor. Adana'da 17 bin 763, Kilis'te 9 bin 488, Kahramanmaraş'ta 11 bin 383, Hatay'da 11bin 221, Osmaniye'de 13 bin

579 Suriyeli geçici barınma merkezinde kalıyor. Geçici barınma merkezi dışında kalanların sayısı ise 3.594.816 'dır (Tablo 2.5).

Tablo 2.5: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı (5 İlde 7 Barınma Merkezi) (05.09.2019 itibarıyla)

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ADANA (1)	Sarıçam	17.763	17.763
KİLİS (1)	Elbeyli	9.488	9.488
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	11.383	11.383
HATAY (3)	Altınözü	2.686	11.221
	Yayladağı	4.334	
	Apaydın	4.201	
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	13.579	13.579
TOPLAM		63.434	
GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ DIŞINDA BULUNANLAR		3.594.816	

Kaynak: GİGM, 2019

Bu konuda M. Murat Erdoğan şunları söylemiştir: "Şu an Türkiye'nin her tarafında Suriyeli var. Şimdi artık Türkiye'de kamp mülteci neredeyse kalmadı 60 bin civarında mülteci kamplarda yaşıyor. Dolayısıyla önemli olan konu değil önemli olan şehir-kent mültecileri. Türk devletinin bunlarla ilgili yapacağı çok fazla bir şey yok. Türk devletinin bulunla ilgili yapacağı en önemli şey bunları kayıtlamak ve bunların hareket mobile imkânlarının devlet tarafından kontrol edilebilir olması ama bana kalırsa bu saatten sonra Türkiye'de bir ilde kayıtlı olan Suriyelilerin başka bir ile gitmesi gibi kuralların bir anlamı kalmadı. Bu kuralın ortadan kaldırılması lazım. Çünkü 3 milyondan fazla insanı kontrol edemiyorsunuz. Zaten Türkiye'de sınırlama gibi bir şey yok. Türkiye'nin her tarafına dağılmışlar. Çocukların akrabaları var onların yanlarına gidemiyorlar. İzin almaları gerekiyor. Bunun kaldırılması lazım diye düşünüyorum."⁵

2.4. TÜRKİYEDEKİ SURİYELİ SİĞİNMACILARIN HUKUKİ DURUMLARI

Türkiye, 1967 Protokolünü imzalayarak zaman sınırlamasını kaldırırken, coğrafi sınırlamayı devam ettirmektedir. Türkiye, Avrupa'dan gelenleri mülteci

⁵ M. Murat Erdoğan ile Yapılan Mülakat, 21 Ekim 2019.

olarak kabul etmekte Avrupa dışından gelenlere ise sığınma statüsü sağlamaktadır. Göç ve iltica alanında birtakım değişiklikler için Yabancılar ve Uluslararası Koruma Konunu oluşturulmuştur. Kanun mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma terimlerini getirmiştir.

2.4.1. Türkiye’de İltica ve Göç Mevzuatı ile Coğrafi Kısıtlama

Cumhuriyetin ilanından ve Türkiye’nin Sözleşmelere taraf olmasına kadar ki sürede göç konusu ile ilgili ilk yasal düzenlenmesi 14 Haziran 1934’te yürürlüğe giren 2510 sayılı İskân Kanunu’dur. Türkiye’de yapılan sığınma ve göç hareketleriyle Türkiye’ye gelmiş olanların ülke içerisindeki iskânlarını düzenler. 2006’da 2510 sayılı Kanunun yerine 5543 sayılı aynı kanun almaktadır. 5543 sayılı İskân Kanun’un çeşitli göçmen türlerini tanımlamışsa da soydaş odaklı düzenlemeler ile kısıtlı bir yapı öngörmüştür (Menekşe, 2018: 195).

5683 sayılı Yabancıların İkamet Seyahati Hakkında Kanun’da mülteciler ilgili uygun olan hükümler haricinde, mültecilerle yabancı rejimin eşit olduğuna vurgu yapmaktadır. Kanun 19, 20,21 ve 22. Maddelerinin yabancıların genel güvenlik ve “Siyasi- idari icaplara aykırı ”olan kişilerin sınır dışı edilmesiyle ilişkili hususların mültecileri ilgilendirmekte ve bunlar ile ilgili kararlar sıklıkla yargı karşısına çıkmaktadır (Barkın, 2014: 350).

Bunların yanında 5 Temmuz 1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu da, Türkiye’de yurt tutmak için pasaportlu ya da pasaportsuz olarak ülkeye giriş yapanların kabulü ve kamu güvenliği ve benzeri nedenlerle yabancıların sınır dışı edilmesi gibi konular açısından mültecileri ilgilendiren konuları düzenlemektedir (Barkın, 2014:351).

Bunların yanında 5682 sayılı Pasaport Kanunu’nda, Türkiye’de yurt tutmaktan dolayı pasaportlu veya pasaportsuz ülkeye giriş yapanların kabul edilmesi ve kamu güvenliği ya da benzer nedenler ile yabancıların sınır dışı edilebilmesi gibi konuların mültecileri ile ilgili konuları düzenler. (Barkın, 2014: 351).

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki gelişmeler ve Türkiye nüfusun artması hızının kalkınma hızını geçmesinden dolayı Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki nüfus politikalarının tersi yönünde politika izlenmesine yol açmıştır. Göç yine bu süreçte de önemli olmuş ve Türkiye'ye yapılan dış göçü azaltıcı önlemlerin, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalarda ve iç hukukta tekrardan gündem olmuştur. Mültecilerin statülerini ve haklarını düzenleyen uluslararası sözleşmelerden 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü'nde Türkiye'nin koymuş olduğu coğrafi kısıtlama, 1994 Yönetmeliği ve 2005'te çıkarılmış olan "İltica ve Göç alanındaki AB müktesebatının üslenmesine ilişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı" bunların birkaçıdır (Deniz, 2009: 29).

1951 Cenevre Sözleşmesi'ni Türkiye coğrafi kısıtlamayla imzalamış ve coğrafi kısıtlama mülteci korumasının sadece Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeni ile iltica talebinde bulunan kişiler bakımından sağlama yükümlülüğü altında oluşumuna işaret etmektedir (Adıgüzel, 2018: 6).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 1951 Cenevre Konvansiyonundan doğan coğrafi kısıtlama uygulaması ile geliştirilmiştir. Yapılan düzenlemelerde, tanımsal ve kapsam açısından, bu kısıtlama dâhilinde olmuştur. Fakat uygulama yönüne bakıldığında, bazı uygulamalarda coğrafi kısıtlamanın bir etkisi olmadığını göstermektedir. Bu durumun çözümlenebilmesi için, Türkiye'nin Ulusal Eylem Planında coğrafi kısıtlamanın devamına yönelik olarak gösterdiği gerekçeler ile 1951 Cenevre Konvansiyonundan doğan yükümlülükler ve iç hukukta bu alandaki düzenlemelerin birlikte ele alınması gerekecektir (Parlak ve Şahin, 2015: 72-73).

Türkiye, coğrafi kısıtlamanın devamı için gerekçelerini Ulusal Eylem Planının "4.13 numaralı Coğrafi Kısıtlamanın Kaldırılması" başlığı altında açıklama şu şekilde yapmıştır:

"Coğrafi kısıtlamanın kaldırılması konusu Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel koşullarına zarar verilmeyecek şekilde çözüm bulunması gereken bir konudur. Zira Türkiye, 1980'li yıllarda

tırmanmaya başlayan ve dünya konjonktürünü değiştirecek nitelik taşıyan toplu nüfus hareketlerinden oldukça fazla etkilenen bir ülke olmuştur." (Parlak ve Şahin, 2015: 73).

Türkiye, coğrafi kısıtlamanın kaldırılması konusunu iki koşulun gerçekleşmiş olmasına bağlamış ve bunlar (Parlak ve Şahin, 2015: 74):

“Bölgesinde edindiği zor tecrübeler nedeniyle, 1951 Cenevre Sözleşmesine uygulanan coğrafi kısıtlamanın kaldırılması konusu, 2003 yılı Türkiye Ulusal Programı’nda, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılım müzakerelerinin tamamlanmasına paralellik arz edecek şekilde sonuçlanması planlanmış ve iki koşulun tamamlanmasına bağlanmıştır. Bu koşullar:

- Katılım aşamasında Türkiye’ye doğudan bir mülteci akımını teşvik etmeyecek şekilde gerekli mevzuat ve altyapı değişikliklerinin gerçekleştirilmesi,
- AB ülkelerinin külfet paylaşımı konusunda gerekli hassasiyeti göstermeleri olarak belirtilmiştir.”

2.4.2. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 04.04.2013 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilerek; 11.04.2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış ve 6458 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesiyle, 15.07.1950 tarihli ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ile 15.07.1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanununun birkaç hükmü yürürlükten kaldırılmıştır (Arap ve Çerci, 2014: 121-122).

YUKK yasası, Türkiye'nin ihtiyaçları ve AB mevzuatı olmak üzere uluslararası düzenlemelere uygun olarak oluşturulmuştur. Yasanın yapılması sürecinde hem uluslararası kuruluşlardan hem de konuyla ilgili sivil toplum örgütlerinden gelen çağrılara rağmen yasa, önemli değişiklikler getirmiştir. Uluslararası koruma konusunda 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne Türkiye tarafından

konulan coğrafi çekinceyi benimseyen ve diğer hususları buna göre düzenleyen bir yapıda şekillendirilmiştir. Doğal olarak bu durum 22 Ekim 2014' te çıkarılan " Geçici Koruma Yönetmeliği "ne de etkilemiştir (Erdoğan, 2018: 51).

2013 YUKK yasasıyla Türkiye'deki uluslararası koruma bakımından mevzuatta daha önce bulunmayan bazı önemli kavramlara yer verilmiştir. Yasa, uluslararası koruma çeşitleri olarak " *mülteci*", " *şartlı mülteci*", " *ikincil koruma*" ve " *geçici koruma*" terimlerini getirmektedir. Ancak YUKK61. Madde ile eski mevzuatın esasını teşkil eden ve sadece Avrupa'dan gelenleri " *mülteci*" olarak tanımlayan yaklaşımı tekrar edilmektedir. Yasada, daha önceki düzenlemelerdeki " *sığınmacı*" kavramından vazgeçilerek, yerine " *şartlı mülteci*" kavramı getirilmiştir (Erdoğan, 2018: 51).

Kanun'un 61. Maddesine göre,

Mülteci, "Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişi" olarak tanımlanmıştır (YUKK, m.61/1).

Kanun'un 62. Maddesi *Şartlı Mülteci* kavramını geliştirip,

"Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir (YUKK, m.62).

İkincil Koruma Statüsü ise, "mülteci yahut şartlı mülteci kapsamında değerlendirilemeyecek ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında ayırım gözetmeyecek şiddet hareketleri yüzünden şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle, menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen yabancı veya vatansız kişilere sağlanan bir statü" olarak düzenlenmiştir (YUKK, m.63).

2.4.3. Geçici Koruma Statüsünün Verilmesi ve Sona Erdirilmesi

Bu Yönetmeliğin amacı (Md.1) ülkesini terk etmeye zorlanmış, ayrıldığı ülkeye dönemeyen, acil ve geçici korumadan dolayı kitlesel olarak sınırlarımıza gelen ya da sınırlarımızı geçen yabancılardan, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi dâhilinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliği ile ilgili konuları düzenlemektir.

6458 sayılı Kanun'un maddelerine göre çıkarılmış olan "Geçici Koruma Yönetmeliği" 22 Ekim 2014 tarih ve 29153 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğin çıkarılması ile beraber Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki durumları netlik kazanmıştır (Ağır ve Sezik, 2015: 105).

Bu yönetmelik Türkiye, Suriye uyruklu olan yabancılar için; açık sınır politikasıyla ülkeye koşulsuz kabul edilmeleri; geri göndermeme ilkesinin uygulanması, ülkeye kaçak girişler nedeni ile cezalandırılmamaları ve gelen kişilerin temel ihtiyaçları karşılanma konusunda "geçici koruma" sağlamıştır. (Ağır ve Sezik, 2015: 106).

Yönetmelik ile Suriyeliler için de belirleyici olan "Geçici Koruma" hukuki dayanak kazanmıştır. Yönetmenlikte geçici koruma şu şekilde ifade edilmektedir. (Erdoğan, 2018: 55).

"Geçici koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma." (Md.3-f).

Geçici korumadan yararlanacak olan kişiler (Md.7) şu şekildedir. Ülkesini terk etmeye zorlanmış, ayrıldığı ülkeye dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak için kitlesel veya bu dönemde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara uygulanır.

Yönetmeliğin 8. maddesinde, Aşağıdaki hallerde, yabancı geçici korumadan yararlandırılmaz, yararlandırılmışsa da geçici koruması iptal edilir.

a) Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 Protokolüyle değişik 28/7/1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin 1. maddesinin (f) fıkrasında belirtilen fiillerden suçlu olduğunu götürecektir önemli kanaat bulunanlar.

b) Türkiye dışında hangi sebeple olursa olsun zalimce eylemler yapmış olması nedenleri olanlar.

c) Bu fıkranın (a) ve (b) bentlerinde belirtilen suç ya da fiillerin işlenmesine yardım eden ya da işlenmesini kışkırtanlar.

ç) Ülkesinde silahlı çatışmalara katılmış olup bu faaliyetlerini bitirmeyenler.

d) Terör eylemlerinde bulunulması veya planlanması ya da eylemlere katıldığı tespit edilenler.

e) Ağır bir suçtan mahkûm olarak topluma karşı tehdit oluşturabilecek değerlendirilenler ile milli güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliğinden dolayı tehlike oluşturduğu değerlendirilenler.

f) Türkiye'de işlenerek hapis cezasını gerektiren suç veya suçları önceden işleyen ve işlediği suçun cezasını çekmemek için menşe veya ikamet ülkesinden ayrılanlar.

g) Uluslararası mahkemeler tarafından hakkında insanlık suçu yapıldığına dair karar verilmiş kişiler.

ğ) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun Dördüncü Kısım Yedinci Bölümünde yer alan suçlardan herhangi birini işlemiş olanlar geçici koruma kapsamına alınmayacaktır.

Geçici koruma uygulamasının sona ermesi Md.11 - (1) Bakanlık, geçici korumanın sona erdirilmesi için Bakanlar Kuruluna teklifte bulunabilir. Geçici koruma, Bakanlar Kurulu kararı ile son bulur.

Geçici korumanın bireysel olarak sona ermesi veya iptali Md. 12'de şu şekilde açıklanmıştır: Geçici korunanların kendi isteği ile Türkiye'den ayrılması, üçüncü bir ülkenin korumasından yararlanamaması, üçüncü bir ülkeye insani nedenler veya yeniden yerleştirme ile kabul edilmesi ya da üçüncü bir ülkeye çıkış yapması, ölmesi, geçici korumayı bireysel olarak sona erdirir. m.8/1 fıkrası dâhilinde bulunanların geçici korumanın dışında tutulması gerektiğinin sonradan anlaşılması ile geçici koruma, genel müdürlük veya valilikler tarafından iptal edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİ SIĞINMACILARIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

3.1. GÖÇÜN ÜLKENİN EKONOMİK YAPISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Serbest Ticaret Anlaşması (STA) sonrasında Türkiye ile Suriye arasında ticarete artışlar olmuştur. Anlaşma'nın olumlu etkileri sonucunda Suriye'ye 2008 yılındaki ihracatımız 2006 yılındaki ihracatımızın iki katına çıkmıştır. 2009 ve 2010 yıllarında ise ihracattaki artış devamlılığını sürdürmüştür. 2010 yılı ihracatı % 29,5 oranında artarak 1,8 milyar doların üzerine çıkmıştır. Suriye'den yapılmış olan ithalat ise 700 milyon doların altında kalmıştır. Mart 2011'de Suriye'de yapılan gösterilere devletin aşırı güç kullanarak karşılık vermesi tepkilere neden olmuştur. Suriye yönetimine karşı ABD ve AB ekonomik ve siyasi yaptırım uygulamaya başlamış. Arap Birliği 27 Kasım 2011'de ve Türkiye 30 Kasım 2011'de yaptırım kararı uygulamıştır. Suriye Merkez Bankası ile ilişkileri ve Suriye hükümetinin Türkiye'de bulunan finansal mal varlıklarının dondurulması, Suriye hükümeti ile kredi ilişkilerinin durdurulması, Suriye Ticaret Bankası ile olan işlemlerin dondurulması ve Eximbank kredi anlaşmasının askıya alınması gibi ekonomik kararları mevcuttur (Ticaret Bakanlığı, 2019).

2011 yılına bakıldığında ihracat %12,6, ithalat %21, 2011 yılı sonunda ihracatımız %51,8, ithalatımız ise %57,3 oranında daralmıştır. İkili ticaret 2012 yılında ihracatı %68,8 azalarak 501 milyon dolara, ithalat ise %87,2 azalarak 67 milyon dolara düşmüştür. 2013 yılında 1,02 milyar dolar olan ihracatımız, 2014 yılında 1,8 milyar dolarla en yüksek seviyeye çıkmıştır. 2018 yılında 1,3 milyar dolara kadar gerileme olmuştur. 2010 yılında 663 milyon dolar olan ithalatımız, 2011 yılında 524 milyon dolara gerilemiş, diğer yıllarda bu rakam 50-115 milyon dolar seviyelerinde dalgalanarak 2018 yılında 69 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (Ticaret Bakanlığı, 2019).

Suriye ile Türkiye sınırında bulunan sınır kapıları Suriye'yi Avrupa, Türkiye'yi Arap dünyasına açan kapılardandır. Lojistik firmalarının kullandığı bu kapılar, krizin etkisiyle sınırların kapatılmasından olumsuz etkilenmiştir. Özellikle Avrupa'dan Suriye'ye mal taşıyan yabancı lojistik firmaların turları Türkiye geçiş yolu olarak kullanmaları, Türkiye'nin ekonomisine gelir sağlamaktaydı. Oluşan kriz 'den sonra bu gelirlerde etkilemiş ve azalmalar olmuştur (Altundeg er ve Yılmaz, 2016: 296).

Tablo 3.1: Türkiye'deki Suriyelilerin Ekonomik Etkilerine İlişkin SWOT Analizi

Göçün avantajları	Göçün dezavantajları
<ul style="list-style-type: none"> Ortadoğu ülkelerini pazarlarını bilen ticaret ve yatırım ilişkisi bulunan Suriyeli tüccar ve yatırımcıların varlığı 	<ul style="list-style-type: none"> Mülteci krizinin maliyetinin çok fazla olması Uluslararası mali desteğin yetersiz olması Alt gelir grubunda olan mültecilerin fazla olması Düşük eğitim düzeyinde olan mültecilerin fazla olması Eğitim maliyeti
Fırsatlar	Tehditler
<p>Makro düzeydeki fırsatlar</p> <ul style="list-style-type: none"> Suriyelilerin sermayeleri, yatırımları ve ticari bağlantıları Türkiye'ye taşınmaları, Dış sermaye girişi Tüccarların ticari bağlantılarından Türkiye mallarını Ortadoğu'nun pazarlarına ulaştırmaları (ihracata katkı) <p>Mikro düzeydeki fırsatlar</p> <ul style="list-style-type: none"> Yerel firmalar tarafından sağlanan insani yardım malzemelerinin sınır illerinde ekonomiye hareketlilik katması Suriyeli yatırımcılara limanın sağladığı ticaret imkânları ve bazı illerin ticaret potansiyeli İşgücü artmasının yatırımcılara fayda sağlayacağı İşlerini Türkiye'ye getiren Suriyeli küçük işletmecilerin üretime katkılı olması Suriyelilerin oluşturduğu yeni ekonomi, illere ekonomik canlılık sağlaması 	<p>Makro düzeydeki tehditler</p> <ul style="list-style-type: none"> Mülteci krizinin büyük maliyeti Maliyetin Genel Bütçeye yüklediği yük Kaçak işletmelerden dolayı vergi kaybı <p>Mikro düzeydeki tehditler</p> <ul style="list-style-type: none"> Sınır illerinde kira fiyatlarının artışı Sınır illerde kiralık ev bulmadaki zorluklar Sınır illerde hayatın pahalı olması ve enflasyonun artması Kaçak küçük işletme sayısının artışı Suriyeli esnaf ile yerel esnaf arasında haksız rekabet <p>Algı düzeyindeki riskler</p> <ul style="list-style-type: none"> Halk tarafından Türk ekonomisinin Suriyeliler nedeniyle zarara uğradığı algısı Halk tarafından Türkiye'deki yoksullar bulunurken Suriyeliler için yapılan yardıma itirazları

Kaynak: Akt. Tunç, 2015: 50.

Göç ile ilgili istihdam, işten çıkarılma, ucuz emek, çocuk işçiliği, işsizlikler, yoksulluk, kamu yardımları gibi konular sürekli gündeme getirilmekte ve bunların

olumsuz etkileri üzerinde durulmaktadır. Başta medya olmak üzere yerel halk arasında dile getirilen bu hususların toplumsal gerçekçiliğın bir yanını yansıtmaktadır. Özellikle Sanayi Devrimi sonrasındaki büyük çaplı göçlere bakıldığında dile getirilen bu konuların toplumsal bir karşılık bulduğu görölmektedir. Konuyu yalnızca külfet veya olumsuzluk yönünden açıklamak göçün karakteriyle bağdaşmamaktadır. Dolayısıyla göçler kendi ekonomilerini de birlikte getirmektedir (Koyuncu, 2016: 108).

Suriyelilerin ekonomik olarak etkilerine bakıldığında risklerin ve fırsatların olduğudur. Suriyelilerin genel olarak Türk ekonomisine özelde ise yerel ekonomiye katkı sağladığı bilinmektedir (Orhan ve Gündoğar, 2015: 17).

Ahmet İçduygu bu durumu şu şekilde açıklamaktadır. "Bütün göçmen grupları gibi Suriyeli sığınmacılar yerli nüfusun yapmak istemediğı zor, kirli istenmeyen işlerde çalışıyorlar. Olumsuz noktalardan biri kayıt dışı sektörlerde çalışmalarıdır. Ama öte yandan Türkiye'ye gelmelerinin olumlu katkıları da vardır. Örneğın, Afyon'da bulunan mermer endüstrisi var. Suriye'den gelen mermer işçilerinin bu sektörde çalışmasıyla olumlu sonuç alınabilir. Bir de tekstil sektöründe çalışan işçi olmadığından Suriyeliler'in bu sektörlerde çalışmaları tekstil sektörünü canlandırabilir. Bunlar olumlu örneklerdir."⁶

Bazı iş alanlarında işgücü bulunmaması, Suriyeli sığınmacıların işgücüne katılması sayesinde durmuş olan üretim yeniden canlanmıştır. Örneğın bazı iller de tarım işçilerinin bulunmamasından dolayı yetiştirilmeyen tarım ürünlerine, Suriyelilerin işgücüne katılması ile birlikte tarımda etkileri hissedilmiştir. Buna Hatay ili örnek verilmektedir. Suriyeliler sayesinde, Hatay neredeyse bitmiş olan pamuk üretimi yeniden başlamıştır (Akçiçek, 2015: 59). Suriyeliler Türk işçilerin çalışmadığı iş dallarında çalışmaya başlamıştır ve kendilerine işler kurarak hem işyeri kapasitelerini, yatırım üretim ve istihdamı artırmışlardır. Örneğın, Suriyeli sığınmacıların ekonomik katkısıyla son 2-3 yılda istihdam oranı artan iller Gaziantep ve Şanlıurfa olmuştur (Akçiçek, 2015: 59).

---

⁶ Ahmet İçduygu ile Yapılan Mülakat, 18 Ekim 2019.

"Halep Lokması", "Suriye Güzellik Merkezi", "Şam Tatlıcısı" örnekleri gibi Suriyeli sığınmacılar küçük te olsa ülkemize üretimde yer almaya başlamıştır. Suriyeliler tarafından açılan dükkân, fırın ve ayakkabı üreten işletmeler ekonomiye katkı sağlamaktadır. Bu küçük çaplı işletmelerden genellikle Suriyeliler alışveriş yapmaktadır. Suriyelilerin kendi alıştıkları bu tarzdaki satış yapan işletmeleri tercih ettiklerini göstermiştir. Fakat bu işletmelerin birçoğunun kaçak olmasıdır. Bu durumun yerel esnaf arasında haksız rekabet oluşturacağından dolayı tepkilere neden olmaktadır. Bundan dolayı yerel esnaf ile Suriyeli esnaf arasında tartışmalara neden olmuştur (Sayın ve ark, 2016: 10).

Türkiye’de çok fazla kalifiyeli olmayan Suriyeli sığınmacıların sayısının fazla olmasının nedenlerinden biri de Türkiye’nin istihdam yapısıdır. Türkiye gelişmekte olan bir ülkedir ve bundan dolayı yüksek nitelikte olan insanlara yönelik istihdam sıkıntısının yaşanması, kalifiye olan çoğu Suriyeli sığınmacının Avrupa ülkelerini tercih etmelerine neden olmuştur. Türkiye’de kalanlar ise niteliği olmayan beden işçisi olanlardan oluşmaktadır. Türkiye’ye sığınan Suriyeli sığınmacıların genel durumuna bakıldığında ise gençlerin çok fazla olduğudur. Bu durumdan dolayı kalifiye olmayan ancak kas gücüne sahip olan Suriyeli sığınmacıların Türkiye’yi tercih ettiği (Akcan, 2018: 64-65).

Genelde Suriyeli sığınmacıların vasıfsız işlere yönelmekte ve mevsimlik işler olan tarım, hayvancılık inşaat ve hizmet sektörlerinde çok fazla çalışmaktadır. Suriyeli sığınmacıların tarım ile inşaat sektörlerine yönelmeleri ise çalışma ortamında Türkçe bilmeye daha düşük ihtiyacın olmasındandır. Ayrıca eğitim seviyelerinin az olması ile eğitim almış olanların da diploma ile kanıtlamaya yaşadığı zorluklardan dolayı Suriyeli sığınmacılar zor şartlarda ve düşük ücretler ile çalışmaktadırlar. Çalışma ihtiyacı olan ve çalışanlar sadece kamp dışında bulunan Suriyeliler değildir. Kamplarda yaşamı sürdürenler aldıkları günlük izinler ile genelde tarımda çalışmaktadırlar. Suriyeli çocukların çoğu ağır şartlar altında çalışırken, kadınların birçoğu tarım ve hizmet sektöründe çalışmakta, bir kısımda (Örneğin İzmir’de) ev işi yaparak gelir sağlamaya çalışanlardır (Kaygısız, 2017: 9-10).

Tekstil sektörü Suriyelilerin en fazla çalıştığı sektörlerdendir. Sektörlerin hemen hemen bütün kentlere yayılmasıyla Suriyelilerin de aynı şekilde dağılım gösterdiği görülmektedir. Genel olarak küçük işletmelerde çalışan Suriyelilerin bir kısmının büyük işletmelerde ve bağlı birimlerde çalışmaktadır. Küçük işletmelerde kayıt dışı çalıştırma örneklerinde büyük işletmelerde de rastlanmaktadır (Kaygısız, 2017: 10).

Suriyeliler eğitim düzeyinin düşük olmaları niteliksiz işgücü açısından iş bulmanın daha kolay olması sebebiyle yaşamlarını sürdürdükleri neredeyse tüm illerde inşaat sektöründe çalışmaktadır. Suriyelilerin daha yaygın olduğu bazı kentlerde bu sektöre iş sağlamak için “amele pazar” oluşturulmaktadır. Bu pazarlar yerli olanlardan daha ucuza çalışacak işçi arayan için önemli olmaktadır. Örneğin, Suriyeliler için Antakya’da ayrı bir yerde amele pazarı vardır (Kaygısız, 2017: 11).

Bu alanlarda herhangi bir eğitimi olmayan ve nitelikli işgücü gerektirmeyen sektörlerdir Suriyelilerin bu sektörlerde çalışma alanı gerçekleştirildiğinde ahlak dışı yollarla gelir sağlamaları engellenecektir. Yani kanunların yasaklamış olduğu ve suç saydığı fiillerle hırsızlık, gasp gibi suçlarla geçimlerini kazanmak yerine, nitelikli işgücü gerektirmeyen bu sektörlerde çalışmaları Türkiye'ye olumlu etkisi olacaktır. Kayıt dışı istihdam emek maliyetlerini düşürerek firmaların yatırım maliyetleri düşecektir ve değişir maliyetlerindeki bu azalma yatırımları tahrik ederek üretimin artmasını sağlayacaktır. Sonucunda yeni yatırımlar yeni istihdam alanlarını oluşturacaktır (Yıldız ve Yıldız, 2017: 35).

Bu konuda Mehmet Emin Sönmez şunları aktarmaktadır: "Vasıfsız işçilerin fazla olduğu Türkiye’de Suriyelilerin işgücüne katılımı vasıfsız işçilere yönelik emek sömürüsü ve ücret düşüşüne sebep olmuştur.”⁷

Bu grubun tespit edilip, yönlendirilerek ve teşvikiyle Suriyelilerin sermaye, yatırım ve ticari bağlantılarının ekonomik fırsatlara dönüştürülebilmesini sağlanabilecektir. Bu dış sermaye girişi için bir fırsat olabilecektir. Ayrıca tüccarların

---

⁷ Mehmet Emin Sönmez ile Yapılan Mülakat, 22 Eylül 2019

Türkiye mallarını ticari iş bağlantılarıyla Orta Doğu pazarlarına ulaşması ihracata katkısı sağlanabilecektir. Suriyelilerin mikro düzeyde sağlamış olacağı ekonomik fırsatların sınır illerinde ağırlıklı olacağı yönündedir (Tunç, 2015: 49).

Bu konuda Nur Köprülü şunları söylemiştir: "Bu tür meselelerin kayda alınması, kontrol ve denetiminin yapılması önemlidir. Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla aktiviteler yapılarak Suriyeli mültecileri bilgilendirici sosyal faaliyetler yapılmalıdır. CV hazırlama gibi eğitimler verilmeli, iş-çalışma programları düzenlenmeli ve kayıtlı çalışmalarını teşvik etmek gerekmektedir. İş gücü piyasasına erişimlerini sağlayan programlar geliştirilmelidir."⁸

Uluslararası yatırımların ve uluslararası piyasalarda sermayenin küreselleştiği, rekabetin öne çıktığı günümüz dünyasında sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi, yatırımların artırılması, istihdam olanağı oluşturulması, teknolojik gelişmelerin ve teknoloji üretimi, mevcut kaynak potansiyellerinin artırılması önemli hale gelmiştir. Özellikle Türkiye gibi tasarruf açığı bulunan, kamu kaynaklarının büyük bir bölümünü cari harcamalara ayrılmak durumunda kalan dolayısıyla beklenen ihracat oranlarına ulaşamayan, istenilen yatırımlara yeterince kaynak ayıramayan ülkeler için yabancı sermaye yatırımları oldukça önemlidir. Yabancı sermayenin üretime katkısı, büyümeyi teşvik etmesi, sektörel çeşitliliğin artması, yeni teknolojileri ülkeye kazandırması, vergi geliri sağlaması, ihracat potansiyeli, yeni istihdam alanları ve pazarlar oluşturması, rekabet gücünü artırması, ihracata katkı sağlaması gibi kazanımlar dikkate alınmalıdır (Koyuncu, 2016: 121-122).

Suriye'den gelen sermayedeki artışa rağmen Suriyelilerin Türkiye'ye yatırımları konusunda fırsatların birçoğunun kaçırılmıştır. Gaziantep Sanayi Odasına göre Suriye'den neredeyse 25 milyar doların Kıbrıs Rum Kesimi bankaları üzerinden Avrupa'ya gitmiştir. Suriyelilerin 2014 yılından itibaren Türkiye'ye getirdiği yatırımın boyutu kritik etki yapabilecek düzeyde olmamıştır, fakat bu konuda ciddi potansiyelin olduğu söz konusudur. Suriyelilerin yapmış olduğu diğer bir katkı ise Orta doğu ülkeleriyle bağlantılı olan, Halepli tüccarların Türkiye'ye ticaret

---

⁸ Nur Köprülü ile Yapılan Mülakat, 17 Ekim 2019.

yapmalarıdır. Türkiye'nin mallarının tüccarlarla ile Orta doğu pazarlarına ulaşabilmektedir. Diğer bir katkı ise Suriyelilerin sınır illerde yatırım ortamına da olumlu katkı olabilmektedir. Yatırımcıların dikkat ettiği en önemli faktör işgücü potansiyelidir. Bu dağıtımdan Suriyeli sığınmacılar ile beraber işgücünün artması sınır illerinde yatırımlara katkı yapabilmektedir (Orhan ve Gündoğar: 18).

TEPAV'ın (2018) verilerine göre 201 Temmuz ayında Suriye ortak sermayeli 159 şirket kurulmuştur Suriye ortaklı şirketlerin toplam Suriye ortak sermayesi 29,6 milyon TL'dir. 2018 Temmuz'da Suriye ortak sermayeli kurulan şirket sayısı, 2017 Temmuz ayına göre yüzde 137,3 olup Suriye ortak sermayesi ise yüzde 204 artmıştır. Haziran 2018'e göre bakıldığında Suriye ortak sermayeli kurulan şirket sayısı yüzde 52,9 olmuş Suriye ortak sermayesi yüzde 39,6 artış göstermiştir. Yatırım oranlarıyla ortak olunan şirketler ilk sırada olmasalar da ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Mülteciler kayıt dışı/enformel sektörün gelişmesine neden olmaktadır: Türkiye'de enformel sektörün büyüklüğü, yıllardır tartışılmıştır. Mültecilerin ile birlikte kayıt dışı sektörlerin de büyüyeceği ve dolayısıyla kayıt dışı istihdamın da artacağı söz konusu olmaktadır (Aygül, 2018: 78).

Bu durum ekonomik alanda dile getirilen konulardan olmaktadır. Sanayi, tarım ve küçük çaplı olan işletmelerde yasal olmayan yollar ile ucuz işgücü olarak Suriyelilerin çalıştırılmak istenmesidir. Bu durum sınır illerinde işinden olan insanların çoğunluğunun, Suriyelilerden dolayı işini kaybettiği algısına neden olmaktadır. Bundan dolayı göçmenler ve yerel halk arasında işlerinin ellerinden alındığına dair algı oluştuğundan göçmenlere karşı bir tepki oluşturmaktadır. Bu durumun yerel halk ve göçmenler arasında çatışma riskini arttırabilir (Sayın ve ark, 2016: 9). Ayrıca kayıt dışı olan veya olmayan işçi çalıştıran firmaların arasında haksız rekabetin yaşanması makroekonomik açıdan işsizlik oranlarının yüksek olması iş gücü piyasası ile ilgili tehdit ve riskler oluşturmaktadır. Parasal yönden sıkıntısı bulunan Suriyeli aileler çocukları eğitim aldırmanın yerine çalıştırılmaya göndermeleri, ucuz işgücü için çocukların işgücünden faydalanılması riskleri meydana getirmektedir (Tunç, 2015: 52). Vergi gelirleri kayıt dışı istihdamdan

dolayı kötü yönde etkilenmektedir. Kayıt dışı istihdamdan dolayı vergilerin toplanmaması kamu harcamalarının finansman kaynaklarının ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Bu finansmanın olmaması devletin yapması gereken hizmetlerin yapılamamasıdır. Devletin hizmetleri yapamaması devletin sosyal bir devlet olamamasına, vergi gelirlerinin azalması, sosyal transferlerin de azalmasıdır. Sosyal transferlerin azalması da sosyal gerilimlere ve dolayısıyla toplumda huzurun bozulmasına neden olmaktadır (Yıldız ve Yıldız, 2017: 36).

Kayıtlı olmadan faaliyet gösteren firmaların devlete aktarması gereken fonlarını devlet kasasına geçirilememesi sonucunda kamu hizmetleri bu durumdan olumsuz etkilenebilir. Maliyetlerin karşılanması bakımından kayıtlı olan firmalardan aldığı vergi ve sigorta primlerinde artış yapmak olacaktır. Bu bağlamda kayıtlı olan firmaların karlılık oranı düşecektir ve karlı gördüğü yatırımları engellenecektir. Devletin iyi olmayan ekonomisi özel firmaların fonlarına müdahale ederek ve kayıtlı olan firmaların kayıtsız olan firmalara göre kısıtlı olan yatırım fonlarının etkisiz olan devletin hizmetine katılmış olacaktır. Kayıtlı dışı istihdam, bu nedenle kaynakların dağılımını olumsuz etki edecektir (Yıldız ve Yıldız, 2017: 37). Kayıt dışı istihdamın olumlu olmayan yönü, resmi ve ekonomik verilerin sağlıklı olmaması, eksik olmasından dolayı makro ve mikro analizlerde güven oluşturmamasına ve istatistiklerde hata olması sebebiyle ekonomik konjonktürün iyi değerlendirilmemesine yol açacaktır. Ekonomik yönetimde makro amaçlar belirlenerek bunlara ulaşmak için yapılan planlamalarda hata olmasına, kaynakların etkin ve verimli kullanılmasını engelleyerek gerekli tedbirlerin alınmasına engel olmaktadır. Suriyelilerin ülkeye girişte kayıt altına alınmamasına ve emek piyasasında kayıt dışı çalışmalarını ekonomik verilerin doğru hesaplanmamasına yol açacaktır (Yıldız ve Yıldız, 2017: 37).

Sığınmacıların ekonomik olarak diğer bir etkisi, konut kiralarda artışların yaşamasıdır. Bu ev sahipleri için fırsat olurken, o bölgede kirada oturan, kiracılar ve yerel halk için sıkıntıya neden olabilmektedir. Kiraların artmasından dolayı özellikle sınır illerinde kiralık ev bulmak oldukça zorlaşmaktadır. Ev sahiplerinin evlerinden eski kiracılarını çıkararak evlerini Suriyelilere daha yüksek fiyatlarla kiraya vermek

istemektedir. Bu durum Suriyelilerin oluşturduğu talebin ev sahipleri tarafından fırsat olarak kullanıldığı durumunu ortaya çıkarmaktadır (Sayın ve ark, 2016: 9).

Ekonomik olarak en fazla şikâyet edilen diğer konu Suriyelilerin sanayi, tarım ve küçük işletmelerde kaçak yollarla ucuz işgücü olarak çalıştırılmalarıdır. ORSAM'ın anket çalışmasında Suriyelilerin Türkiye'ye ekonomik olarak etkileri inceleyen rapora göre sınır illerinde işini kaybedenlerin %40 ile %100'ü arasında değişebilen alanlarda "Suriyelilerin nedeni ile kaybettiğine" inanmaktadır. Bu nedenden dolayı yerel halkın iş fırsatların ellerinden alındığına dair bir tepkinin oluşmasına neden olmaktadır. Gerçek durumda ise Suriyeli sığınmacıların iş gücü piyasasına girmelerinin olumlu ve olumsuz yönlerinin olduğudur (Orhan ve Gündoğar, 2015: 17).

Bu konuda Mithat Arman Karasu'nun görüşü ise şu şekildedir: "Suriyelilere yönelik, dünyanın her yerindeki göçmenlerde olduğu gibi, ciddi bir emek sömürüsü var. Almanya ya da Belçika'da olduğu gibi, bizde de durum aynı. Hem göçmenleri istemiyoruz hem de her türlü pis işi ucuza yaptırıyoruz. Suriyeli sığınmacılar özellikle alt gelir grubu için bir rekabet oluşturuyor. Çünkü her işi her ücrete yapıyorlar. Örneğin tarım işçileri. Urfa, Mersin, Adana vb. illerde Türk ya da Kürt tarım işçisi kalmadı. Suriyeliler yarı fiyatına çalışıyor. Son dönemde bozulan ekonomik durumla birlikte Suriyelilere yönelik toplumsal baskı artacaktır. İnsanlar işsiz kaldıkça sığınmacılara saldıracaktır."⁹

Gaziantep ve Kahramanmaraş illerinde yeni işgücü girdisine çok fazla ihtiyaç vardır. Yerel halkın iş fırsatlarının elinden alındığıyla ilgili farklı görüşler ortaya çıkmaktadır. İş dünyası ile yapılmış olan görüşmelerde yerel halkın tarım sektöründe veya fabrikalarda çalışmak istemediği ve bu alanlarda işgücüne ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Suriyelilerin vasıfsız işlerde çalışarak açığı kapatmakta yerel halkın elinden iş fırsatlarını almamaktadır. Bundan dolayı halk ve işçilerin görüşü alınarak yerel halkın işten çıkartılıp yerlerine Suriyelilerin tercih edildiği tepkisi vardır. Yerel halk işini kaybetse de sığınmacılardan dolayı olduğu algıya sahip olmaktadır. Halkın iş fırsatlarının elinden alındığı hususunun gerçeklik payının dışında algı boyutu

---

⁹ Mithat Arman Karasu ile Yapılan Mülakat, 9 Eylül 2019

vardır. Suriyelilerin kaçak olarak ve düşük ücretli çalıştırılarak uzun vadede işgücü piyasalarında etkilere neden olacağıdır (Orhan ve Gündoğar 2015: 17-18).

II. Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan insani krizin en büyüğü olan Suriye krizi dünyada mali ve insani yük paylaşımı açısından büyük hayal kırıklığına neden olmuştur. Bölgede bulunan ülkeler dışında gelişmiş ve refah seviyesi yüksek olan devletlerde bulunan bütün Suriyelilerin sayısı toplam Suriyeli sığınmacıların % 4'ü civarlarında kalmış olduğudur. Gelişmiş ülkelerin krize aldığı tavır ise “ Doğu sınırını sonuna kadar açın, ama Batı sınırlarımızı sıkı sıkı kapatın” şeklinde özetlenebilir. Avrupa'nın 2014 yılı sonunda ve 2015 yılı ortalarında Suriyeli sığınmacıların Avrupa'ya doğru “akımı” ile ilgili politikası “Türkiye Suriyeliler için iyi bir ucuz otel, Türkiye'ye mali destek verelim, orada kalsınlar, ama bize gelmesinler” şeklinde olduğu görülmüştür. Bu durumdan dolayı Türkiye ve bölge ülkelerinin insani ve mali yük paylaşımında yalnız bırakıldıklarıdır (Erdoğan ve Ünver, 2015: 10). Cumhurbaşkanı Erdoğan, “Avrupa genelinde mültecileri ve yabancıları hedef alan ırkçı saldırılar artıyor. Suriyeli kardeşlerimize 35 milyar dolar kaynak aktardık. AB söz verdiği halde sözünü yerine getirmedi” dedi (Yeniçağ, 2019).

Mehmet Emin Sönmez bu görüşleri desteklemektedir: "İhtiyaçları doğrultusunda tüketimde bulunmaları yani harcama yapmaları olumlu, lakin devlete, maddi olarak yük oluşturmaktadırlar.”¹⁰

Sonuç olarak, Suriyelilerin ekonomik olarak varlıkları ve etkilerine bakıldığında; risk ve fırsatların iç içe olduğu bir tablo ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle Suriyelilerin işgücü piyasasında bulunmalarının olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu görülmektedir. Suriyelilerin ekonomik olarak ülkemizde varlıkları yalnız olumsuzluk yaratmamakta, kurdukları şirketler ile ülkemizin ekonomisine belirli bir düzeyde katkı sağlamışlardır. Ayrıca kurmuş oldukları şirketlerde kendileri ile aynı etnik grupta olanlara da istihdam yaratmaları açısından önemli olmaktadır. Bu olanlardan dolayı ve ülkemizde iş olanaklarının olması veya çalışabilecek iş

---

¹⁰ Mehmet Emin Sönmez ile Yapılan Mülakat, 22 Eylül 2019

alanlarının olması Suriyelilerin kriminalleşmelerini engelleyici bir işlem gördükleri söylenebilmektedir (Kızmaz, 2018: 414).

M. Murat Erdoğan ise Türkiye'deki Suriyelilerin olumlu katkısının olmadığını savunmaktadır: "Türkiye'de bulunan Suriyeliler yaklaşık 8. yıllarını doldurdular. Bu gelenler kamplar dışında kalanlar şehir içinde kalanlar yani bir de Suriyelilerin %98'i ediyor. Bunlar şehir hayatında yaşıyorlar ve çalışıyorlar. Çalışmadan yaşayabilme şansları yok. Çünkü bunlara doğrudan bir kaynak aktarımı söz konusu değil son iki senedir Avrupa Birliği'nin verdiği küçük bir kaynak var. Bu kaynaklar hayatlarını sürdürmeye yetmez ve bu kaynak Suriyelilerin %30'una veriliyor. Aylık kişi başına 120 TL para veriliyor. Geri kalanı çalışmak zorunda. Çalışmaları ekonomiye biraz katkıdır. Diyelim ki Suriyeliler gelmeseydi Türkiye ekonomisi geride mi kalırdı; kalmazdı. Dolayısıyla Türkiye'deki Suriyelilerin Türk ekonomisine olumlu katkısı olduğunu söylemek biraz zor."¹¹

3.2. GÖÇÜN ÜLKENİN TOPLUMSAL YAPISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların sorunu sosyal uyum sorunudur Türkiye'de bulunan Suriyelilerin etkileri, toplumsal alanda da etkilere neden olmaktadır. Sığınmacılar ile yerel halkın arasında, değişik dilin, kültürün, yaşam tarzının olmasından sorunlar oluşmaktadır Sığınmacılar nedeniyle toplumda çok eşliliğin yaşanması ve bu nedenle boşanmalarda artışların olması kadın ve çocuk istismarları, çarpık yapılaşma gibi problemler artmıştır. Suriyelilerin çoğunluğunun yaşadığı illerde demografik yapıya etkilemeleri, en dikkat çekici toplumsal etkilerdendir. Bu durum, bazen etnik ve mezhepsel kutuplaşmaların oluşmasına veya var olan gerginliklerin artmasına neden olabilmektedir (Orhan ve Gündoğar, 2015: 16).

Mehmet Emin Sönmez Suriyelilerin toplumsal uyumu konusunda şu görüşleri savunmaktadır: "Gerek komşuluk gerekse kısmi akrabalıklar yüzünden kültürlerin bir birine yakın olması uyum açısından bir avantaj iken nüfusun fazla olması bu avantajı bozmaktadır. Uyumu karşılıklı saygıyı geliştirerek başarabilirsiniz."¹²

¹¹ M. Murat Erdoğan ile Yapılan Mülakat, 21 Ekim 2019.

¹² Mehmet Emin Sönmez ile Yapılan Mülakat, 22 Eylül 2019.

Tablo 3.2: Türkiye’deki Suriyelilerin Toplumsal Etkilerine ilişkin SWOT Analizi

Göçün Güçlü Yönleri	Göçün Zayıf Yönleri
<ul style="list-style-type: none"> • Etnik kökenin aynı olması • Mezheplerin aynı olması • Nüfusun günlük yaşama uyum sağlaması • Nüfusun çoğunluğunun farklılıklara daha hızlı uyum sağlayabilen çocuk ve genç nüfusun olması	<ul style="list-style-type: none"> • Dilin farklı olması • Kültür farklılığı • Farklı yaşam tarzları (Küçük yaşta yapılan evlilikler, çok eşlilikler vb.) • Farklı etnik köken • Mezhep farklılığı
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> • Toplumun kaynaşma aracı olarak yapılan evlilikler • Çok kültürlülük	<p>Toplumsal tehdit algıları</p> <ul style="list-style-type: none"> • İlin sosyal, kültürel ve ahlaki dokusundaki değişimler • İlin nüfusunda artış • İlin demografik yapısının değişimi • Etnik ve mezhepsel kutuplaşmalarda artışlar • Toplumsal kaygı ve güvensizlik hissinde artış <p>Bireysel tehdit algıları</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gayri resmi evliliklerin olması • Suriyeli gelinlerin boşanmaları • Nüfusa kayıt olmayan vatansız çocuklar • Halkın Suriyeli kadınlar için tepkisinin artması <p>Kente yönelik tehdit algıları</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çarpık yapılar ve gecekonduvardaki artışlar <p>Suriyelilere yönelik tehditler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Resmi nikâhli olmayan Suriyeli gelinlerin hukuki statülerinin korunamaması • Kadın ve çocuk istismarları • Evlendirme hususunun maddi çıkarın olması amacına dönmesi • Evliliğin kurtuluş amaçlı görülmesi • Çocuk işçiliği • Kayıp nesil oluşmasının riski

Kaynak: Akt. Tunç, 2015: 46-47.

Toplumsal farklılıklara hızla uyum sağlayabilen genç nüfusun fazla olması, nüfusun olayların akışının sebebiyle olsa da günlük yaşama alışma potansiyelinin sosyal uyum sürecinin güçlü tarafıdır. Bunların haricinde sınır illerde yerel halk ile bunlar etnik kökenlerden ya da mezhep ’ten olan Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabulü daha çabuk gerçekleşmekte ve bugünü ile sürecin daha verimli yönünü oluşturmaktadır. Suriyelilerin toplumsal olarak etki ettiği fırsatlar ise yapılan evliliklerin toplumun kaynaşmasını sağlaması ve güç sonrasında meydana gelen çok kültürlülük olarak görülmektedir (Tunç, 2015: 45).

Suriyelilerin dışlanması ve hoşnutsuzlukların sebebi ekonomik nedenlerdir. Bunun önde gelen gerekçeleri ise Suriyeli sığınmacıların yerel halkın iş fırsatlarını ellerinden aldıklarına, emek piyasasının düşmesi vs. şeklindedir. Ayrıca kiraların artmasının nedeni olarak da Suriyeli sığınmacıların gösterilmesi ve yine sadece kiraların değil, talebin de artmasına bağlı olarak gıda fiyatlarının artmasında Suriyeli sığınmacılar suçlanabilmektedir. Sosyal dışlanmaların ve gerilimlerin aslında ekonomik olarak yaşanan problemlerden kaynaklanır. Birçok araştırmada görüldüğü gibi, yerel halkın Suriyeli sığınmacılara karşı şikâyetlerinin geneli ekonomik kaynaklıdır (Çetin, 2016: 210).

Salih Aydemir bu görüşleri desteklemektedir: "İlk geldikleri zaman Türk halkı daha duygusal, merhamet duygusu ağırlıklı bakıyordu ki bu çok normal bir davranıştı. Daha sonra zamanla yer yer başlayan istihdam ve ticaret alanlarındaki rekabet vs. merhametin yerini yük olarak görme anlayışına bırakmaktadır. Bu tip kitlesel göçlerde bunlar yaşanabilecek çatışmalardır."¹³

Ayrıca "işlerinin ellerinden alınıyor olduğu " hissini olması yerli işgücünde ırkçılığı ve milliyetçiliği arttırdığı, dolayısıyla bu Suriyeli sığınmacılarda çatışma olasılığının da artmasına neden olmaktadır. Suriyeli sığınmacılara karşı artan ırkçı saldırılar, diğer faktörlerin dışında işsizlikte önemli rol oynamaktadır. Suriyeli sığınmacıların iş piyasasında daha çok yer almaları normal sebeplerle saldırılara ve linç girişimlerinde bulunanların artmasına neden olmaktadır (Kaygısız, 2017: 9).

Ahmet İçduygu bu sorunu şöyle açıklıyor: "Türkler Suriyeliler ile rekabete giriyor. Türkiye'de işsizlik var. Böylece Türkler onların kendi işlerini ellerinden aldığını düşünüyor. Bir de kültürel farklılıklar var. Bu çerçevede bir çatışma alanı oluşturuyor."¹⁴

Türkiye'nin sınırında bulunan illerde genelde muhafazakâr kültürünün olduğudur. Buna uymayan gelişmelere yerel halk tepki göstermektedir. Bundan dolayı oluşan gelişmeler Türk erkeklerinin genç Suriyeli kadınlarla evlenmesi olayıdır. Özellikle Kilis, Şanlıurfa ve Hatay'da bu durumun yaşanması yerel halkta tepkiye yol açmaktadır. Bu üç ilde Suriyeli gelin olayından dolayı boşanmalar

¹³ Salih Aydemir ile Yapılan Mülakat, 8 Eylül 2019.

¹⁴ Ahmet İçduygu ile Yapılan Mülakat, 18 Ekim 2019.

yaşanmaktadır. Suriyeliler ile evlilikler yüksek olduğu görünmese de gerçek, rakamların daha fazla olduğudur. Genelde yapılan bu evlilikler dini nikâh ile yapılmaktadır. Örneğin Kilis'te evliliklerin bitmesinin yaklaşık %20'si Suriyelilerden dolayıdır. Kocalarını kaybetme korkusu yaşayan kadınlar Suriyelilerin kocalarının akıllarını çelmekle suçlanmaktadır. Ayrıca yapılan bu evlilikler maddi menfaat olarak gerçekleşmektedir. Evlilik yapıldığında Suriyeli ailelere başlık parası verilmektedir. Bu evlilikler genelde para kazanma ve kızların hayatlarını kurtarma olarak yapılmaktadır. Bu tür olaylar Şanlıurfa ve Kilis'te meydana gelmektedir. Bu konuların yol açtığı olaylar ise küçük yaşta kız çocuklarının istismarıdır. Ayrıca evlendirilen Suriyelilerin içerisinde çocuk yaşta olanlar da bulunmaktadır (Orhan ve Gündoğar, 2015: 16).

Şehir merkezlerinde yaşayan Suriyeliler düşük kiralardan dolayı genellikle kenar mahallelerde yaşam sürmeyi istemektedir. Olumsuz koşulları bulunan evlerde birçok aile beraber yaşayabilmektedir. Bu durum çarpık yapılaşma ve gecekondulaşma oluşumuna neden olmaktadır. Suriyeliler evlerin üstlerine, yanlarına, kaçak, sağlıklı olmayan ve düzensiz yapılar inşa etmeleri için var olan çarpık yapılaşma sorununun artmasına neden olmaktadır. Diğer sosyal etki ise yaşadıkları koşullar nedeniyle yasa dışı işe bulaşmalarına müsait ortam hazırlamaktadır. Suriyeli olan genç erkeklerin uyuşturucu kullanımında ve satışında istismara açıkken kadınların da fuhuş tehdidi ile karşı karşıya kalacaklarıdır (Orhan ve Gündoğar, 2015: 16-17).

Nur köprülü bu konu da şunları söylemiştir: "Göç, toplumsal güvenlik ve tehdit algısı yaratmakta ve kutuplaşmayı da ortaya çıkarmaktadır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra birçok ülke mülteci kabul etmekte ve onların pratiklerinden bizim de yararlanmamız faydalı olacaktır. Örneğin İsveç ve Finlandiya gibi ülkeler farklı toplumlar barındırmakta ve toplumsal anlamda mültecilerin yaşadıkları ortama uyumu konusunda politikalar geliştirmektedir. Küreselleşen dünyamızda mülteci kabul etmemek nasıl ki bir insan hakkı ihlalidir, mültecilerin yaşadıkları topluma entegrasyonu da bir o kadar hayattır."¹⁵

---

¹⁵ Nur Köprülü ile Yapılan Mülakat, 17 Ekim 2019.

Ev sahibi toplumlar açısından sığınmacılar, toplumda yaşanan gerginliklerin sebebi olarak görmekte ve onlara karşı güvensizlik hissi duyulmaktadır. Böyle bir durumda, sığınmacıların toplumla olan uyumu da zorlaştırmaktadır. Yerel halk ve sığınmacıların etkileşim içinde olmaları, güvensizlikler nedeniyle ortaya çıkan gerginliklerin giderilmesine açısından faydalı olacaktır. Çözümün bir parçası olma adına, sığınmacılar ile etkileşim içinde olmak konusunda korkak olunmamalıdır. Diğer türlü oluşan güvensizlik; adalet, özgürlük ve eşitlik duygusunu zedeleyerek, mağdur olan insanları umutsuzluğa itecektir. Terör, umutsuzluk ve güvensizlikle beslenmektedir. Çocukların özgürlüklerinin elinden alınıp başka ülkelere sığınmak zorunda olduğu bir dünyada yaşamaktayız. Çözüme katkıda bulunabilmek ve daha güvenli olan toplumda yaşayabilmek, toplumsal uyum açısından önemlidir (Bülbül ve Kasapoğlu, 2016: 13).

Ahmet İçduygu, bu sorunun çözümü için şöyle bir öneride bulunmaktadır: "Son yıllarda ciddi bir çatışma alanı var. İki toplum da birbirlerini tanımıyor. Bu çerçevede hem Türkleri hem Suriyelileri ortak alanda bir araya getirecek ortamlar oluşturulmalıdır."¹⁶

3.3. GÖÇÜN TEMEL HİZMETLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmesi'nde Sağlık Hakkı, "*yaşam hakkı*" dâhilinde kabul edilmiş evrensel haklardandır "*Herkesin, kendisi ve ailesinin sağlık ve güveni için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır*" ifadesi bulunmaktadır (Önal ve Keklik, 2016: 135).

Nur köprülü bu konuda şunları söylemiştir: "Sağlık hizmetlerinden yararlanmaları, sağlıklı bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Doğum kontrolü, kent ve toplum sağlığı, koruyucu hekimlik önemlidir."¹⁷

Sınır illerinde yerel halkın şikâyet ettiği durum, hastane gibi kamu hizmetlerinin Suriyeli sığınmacılara da açık olmasıdır. Yerel halk gerekli olan

¹⁶ Ahmet İçduygu ile Yapılan Mülakat, 18 Ekim 2019.

¹⁷ Nur Köprülü ile Yapılan Mülakat, 17 Ekim 2019.

hizmeti alamadıklarını hastanelere birde Suriyelilerin yükü eklenirse kendilerine verilen hizmetlerin azalması korkusunu yaşamaktadır. Başka bir olumsuz etki ise çocuk felci ve kızamık gibi hastalıkların tekrar görülmesine neden olabilmektedir (Abdi, 2016: 639).

Savaş ve iç karışıklıklardan dolayı ortaya çıkan mülteciler insanlara uygun olmayan yaşam koşullarında hayatlarını sürdürmek zorunda bırakılmaktadır. Bu kişiler geçici barınma birimlerinde bulunan çadır ve konteynerlerde yaşamlarını devam ettirmektedir. Fakat bu çadırların, konteynerlerin hastalıklara ve dış etkenlere karşı korunaklı olmadığından hastalıkların oluşma riskini arttırmaktadır. Bunun yanında toplu barınma alanlarında su veya kanalizasyon altyapısının bazen yetersiz olması, hijyenik olarak kötü yaşam koşullarını meydana getirmektedir. Hijyen kurallarına uyulmaması yaşanan sağlık sorunlarında artışların yaşanmasına neden olabilecektir. Bu durumlardan dolayı Mültecilerin en çok karşılaştıkları sorun sağlık sorunlarıdır (Özcan, 2017: 99).

- Beslenme bozukluklarının olması,
- Çocuklarda büyüme ve gelişme geriliklerinin olması,
- Anemi,
- İshal, kızamık, sıtma, solunum yolu enfeksiyonları gibi bulaşıcı hastalıkların oluşması,
- Fiziksel şiddet ve yaralanmaların olması,
- Cinsel istismarın yaşanması,
- Cinsel yolla bulaşan hastalıklar
- İstenmeyen ve riskli gebelikler,
- Düşüklerin olması, doğum komplikasyonları,
- Kronik hastalıkların olması,
- Depresyon ve kaygı, uyku, post-travmatik stres bozuklukları gibi ruhsal sorunların yaşanması,
- Dış sağlığı ile ilgili sorunlar gibi kötü yaşam koşullarında mülteciler için yeni hastalıkların oluşmasına etkili olurken var olan hastalıkların iyileşme sürecin de kötü etkilemektedir (Yavuz, 2015: 268).

Sağlık hizmetleri konusu Suriyeliler için önemli problemlerdendir. Kamp içi veya kamp dışı sağlık hizmetlerinin talebi ve toplum sağlığının faydası için aşılama sağlık hizmetleri için ana konularındandır. Kamp içinde sağlık hizmetleri ve çocuklara aşılama kampanyaları bulunmaktadır. Yapılan hizmetler ilgili bakanlık tarafından ve karşılığı olmadan sağlanmaktadır. Fakat Türk Tabipleri Birliği'nin yayınlanmış olduğu ayrıntılı raporda tıbbi hizmetlerin yetersiz olması, personellerin dil engelinin olması ve fazla mesai yapmamalarından oluşan sorunlarının önemine vurgu yapılmaktadır. Bu nedenlerle kamp dışında yaşayan Suriyelilerin sağlık sorunlarında artış yaşanmaktadır. Suriyeli sığınmacıların devlet hastanelerinden karşılıksız faydalanabiliyorsa da bilgi eksikliğinden bazı sorunlar yaşanmaktadırlar (Yıldız ve Yıldız, 2017: 42).

Türkiye'de kayıtlı bulunan Suriyeliler için sağlık hizmetleri ve ilaçlar, Sağlık Bakanlığı işbirliği ile ücretsiz verilmektedir. Günümüze kadar Suriye ve Iraklıların tedavilerinde 953.466 bin ameliyat gerçekleştirilmiş ve 1.143.393 yatan hasta ve 25.919.750 milyon poliklinik hizmeti de sunulmuştur (TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu ve Mülteci Hakları Alt Komisyonu, 2018: 135).

Salih Aydemir bu konuda şunları söylemiştir: "Devlet bu konuda çeşitli düzenlemeler yapmıştır ve bu düzenlemeleri zamanla Suriyelilerin iş ve sosyal güvencesi geliştikçe değişiklikler yapılmaktadır. Hem Suriyelilere özgü sağlık merkezleri oluşturulmakta ve buralarda Suriyeli doktorlar istihdam edilmekte hem de sosyal güvenceleri ve hukuki statülerine göre ülkemizin sağlık kurumlarından yararlanmaktadır."¹⁸

Suriyeli sağlık konusu hususunda politikalar net bir şekilde araştırılması gereken konulardandır. Temel sağlık sigortası devlet hastanelerinin kullanımı, ilaç ve ameliyat masrafları, çocukların aşıları, doğumlar gibi birçok konu sağlık sektöründe sorunlara yol açmaktadır. Özellikle Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, İstanbul gibi illerde bu sorun daha çok yaşanmaktadır. Sağlık Bakanlığının sağlık harcamaları için Suriyeli sığınmacılardan herhangi bir ücret almaması ile Türk vatandaşlarından alınması problemleri bir durum oluşturmaktadır. Sağlık kuruluşundan faydalana

---

¹⁸ Salih Aydemir ile Yapılan Mülakat, 8 Eylül 2019

Suriyelilerin sayısının göz önünde alındığında sorunun büyüklüğün anlaşılmasını sağlamaktadır (Akgül ve ark, 2015: 11).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de geçici barınacakları düşüncesi ile eğitim konusunda yapılan çalışmaların sekteye uğradığı söylenebilir. Özellikle de en önemli nokta Suriyeli sığınmacıların çoğunluğunun genç olmasıdır. Genç nüfus eğitim ihtiyacı anlamına gelmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 2016 verileri ise Türkiye’de okul çağındaki Suriyeli çocuk sayısının 912.741 olarak açıklanmıştır (Dürgen, 2017: 717).

Bilhan Kartal eğitimin mültecilerin topluma entegrasyonunda kilit bir role sahip olduğunu ileri sürmektedir: "Bir ülkede belirli bir süre kalan ya da yerleşikliğe geçen yabancı nüfus ile ilgili en önemli konu "entegrasyon"dur. Entegrasyon sürecinin temel boyutlarından biri olan "eğitim" ise yabancı nüfusun toplumsal yapıya katılabilmesi, dâhil olabilmesi açısından kuşkusuz büyük önem taşır. Entegrasyon sürecinin "eğitim" boyutunun başarısızlığının büyük ölçekli ve karmaşık sorunlara temel oluşturacağı beklenmelidir."¹⁹

Eğitim hakkının kullanımıyla Suriyeli sığınmacı ile Türk toplumuyla uyumu konusunda Türk okullarında Türkçe eğitim almaları gündeme gelmektedir. Maalesef Suriyeli sığınmacılara misafir olarak bakıldığı için Suriyeli çocuklarının Suriyeli öğretmenleri ile Arapça dilinde, Suriye’nin okul müfredatı uygulayarak eğitim görmüşlerdir. Türkiye’nin devlet okullarında Türk dilinde eğitim gören Suriyeli çocukların sayısının fazla değildir. Hiç eğitim almamış, okula gidemeyen çocuk sayısı da fazladır ve yaklaşık 550 bin çocuk okullu olamamıştır (Dürgen, 2017: 717).

M. Murat Erdoğan Suriyeli mülteci çocukların eğitilmesi konusunda Türkiye’nin kayda değer bir çaba gösterdiğini belirtiyor: "Bizim yaptığımız çalışmalarda Türk toplumunun en çok destek verdiği onların çocuklarının eğitim alması en temel şart. Çocuk olduktan sonra dünyanın neresinde olursa olsun normal bir şartlarda medeni ülkelerin hepsinde çocuğun hangi etnisiteden, hangi kimlikten, hangi ülkeden geldiğine bakılmaz. O çocuğun okula gitme hakkı vardır. Türkiye’de bulunan Suriyeli çocuklarla ilgili çok açık bir politikası var. Devlet Türkiye’deki Suriyeli çocukların okula gitmesi için ciddi

¹⁹ Bilhan Kartal ile Yapılan Mülakat, 12 Eylül 2019

bir çaba sarf ediyor. Şu an Türkiye'de 680 bin civarında Suriyeli çocuk okula gidiyor ama okula gidemeyen 400 binden fazla çocuk var. Bunlar kolay şeyler değil."²⁰

Eğitim hizmetleri geçici koruma yönetmeliğinin MADDE 28- (1) Bu Yönetmelik kapsamında bulunan yabancılar için eğitim faaliyetlerinin, geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Milli Eğitim Bakanlığının kontrolü ve sorumluluk dâhilinde yürütülmektedir. Bu bağlamda;

a) 54-66 aylık çocukların önceliği okul öncesi eğitim çağında olan 36-66 aylık çocuklara, okul öncesi eğitim hizmeti verebilmektedir.

b) İlköğretim ve ortaöğretim çağındaki çocukların eğitim ve öğretim hizmetleri, Milli Eğitim Bakanlığının ilgili mevzuatı ile yürütülebilmektedir.

c) Her yaş grubuna dil eğitimi, meslek edinme, beceri ve hobi kurslarının talebe bağlı düzenlenebilmektedir.

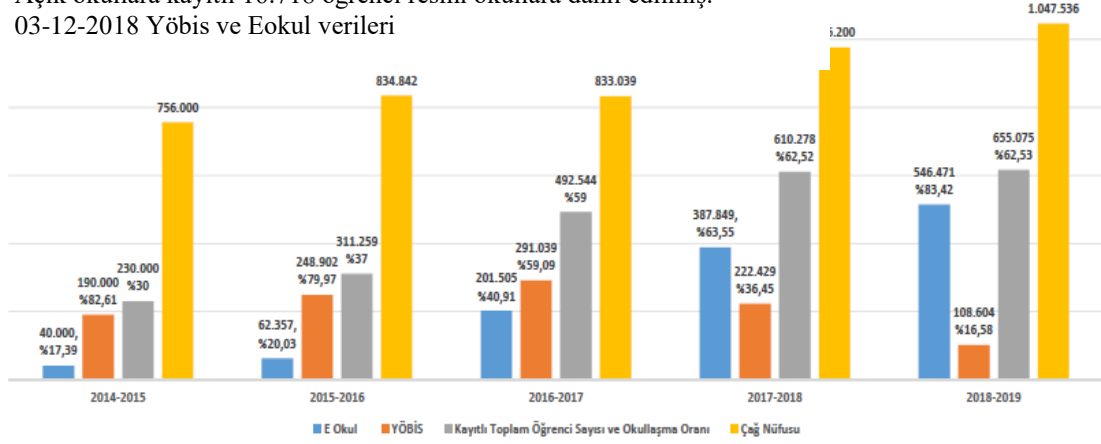
Tablolara bakıldığında 16.718 öğrenci açık okullara kayıtlı olduğudur. Toplamda 655.075 (322.525 kız, 332.550 erkek) kitlesel göçle gelen öğrencilerin eğitime erişimi sağlanmaktadır (Şekil 3.1, 3.2).

---

²⁰ M. Murat Erdoğan ile Yapılan Mülakat, 21 Ekim 2019

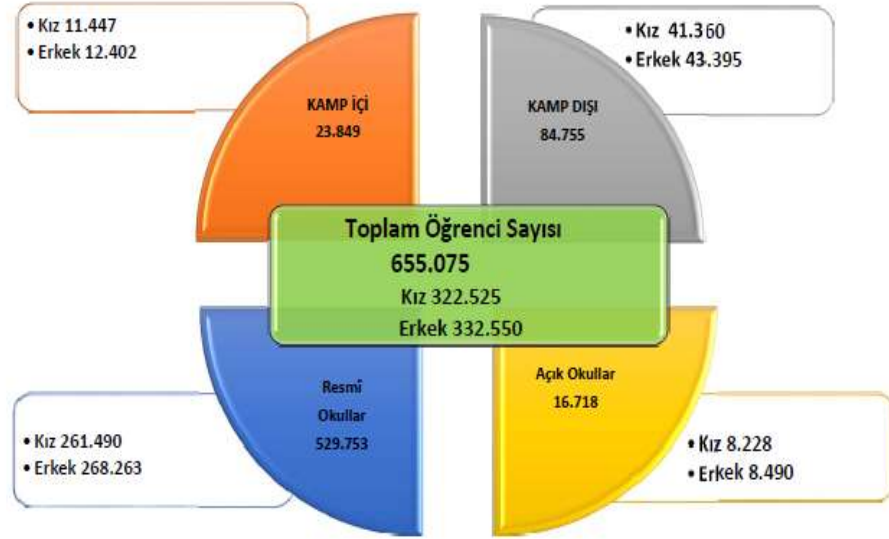
Şekil 3. 1: Yıllara Göre Ülkemizde Eğitime Erişimi Sağlanan Suriyeli Öğrenci Sayısı

Açık okullara kayıtlı 16.718 öğrenci resmi okullara dâhil edilmiş.
03-12-2018 Yöbis ve Eokul verileri

Kaynak: MEB, 2018

Şekil 3. 2: Okullara Göre Öğrenci Sayıları (03 Aralık 2018 itibarıyla)

Kaynak: MEB, 2018

Sığınmacıların eğitimiyle ilgili sorundan biri de dil meselesidir. Suriyeli çocuklar Türkçeyi öğrense de eğitim görecekte düzeyde değildir. Bu durum sınıflardaki uyumu zorlaştırmaktadır. İlk ve ortaokul çağında olan çocukların dili iyi bilmedikleri için alay edilen, aşağılanan sığınmacı çocukların okuldan soğumalarına neden olabilmektedir. Milli Eğitim bu sorunlar için telafi kursları vermek gibi çalışmalar yapmaktadır. Savaş mağduru olan Suriyeli çocukların, savaş sonrası

mağdur olmamaları için eğitim görmeleri şarttır. GEM'leri kaldırılıp Türk Eğitim Sistemine geçilmesi sorunları tam çözme de geçiş sürecinin yavaş olması, devlet ve sivil teşekküllerinin beraber ilerlemesi her iki tarafın çocuklarının uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır (Dursun, 2017).

Tablo 3.3: 2014- 2018 Yılları Arası Türkçe Eğitimi Alan Suriyeli Kursiyerler

Seviye	Toplam	Erkek	Kadın
6-12 yaş 1.seviye	23.279	11.607	11.672
6-12 yaş 2.seviye	4.591	2.326	2.265
6-12 yaş 3.seviye	816	438	378
6-12 yaş toplam	28.686	14.371	14.315
13-17 yaş 1.seviye	4.391	2.057	2.334
13-17 yaş 2.seviye	1.192	502	690
13-17 yaş 3.seviye	143	35	108
13-17 yaş toplam	5.726	2.594	3.132
Yetişkinler A1	159.497	64.108	95.389
Yetişkinler A2	35.229	13.059	22.170
Yetişkinler B1	3.191	1.217	1.974
Yetişkinler toplam	197.917	78.384	119.533

Kaynak: MEB, 2018

Suriyeliler ve diğer yabancıların eğitime ve sosyal hayatı benimseyebilmeleri için dil problemi geçici koruma altında bulunan Suriyeliler için önemlidir. Bakanlığımız değişik yaşlardaki Yabancılar için Türkçe öğretimi modülleri geliştirmiştir. Yabancılar için Türkçe Öğretimi Modülü 06-12 yaş öğrenci seviyesine uygun bir şekilde hazırlanmıştır. Bu modül ile halk eğitim merkezleri ile 06-12 yaş öğrencilerine seviyelerine uygun kurs verilmektedir.

MEB'in 23.09.2014 tarihli ve 2014/21 sayılı genelgesi ile Suriyeli öğrencilere verilen yabancı tanıtma belgesiyle devlet okullarına kayıt olmalarının önü açılmıştır. Suriyeliler Türk öğrencilere verilen eğitim hizmetlerinden de yararlanmaya başlamıştır. Böylece öğrencilerin yabancı kimlik numarasıyla e- okul otomasyon sisteminin yolu açılmıştır (Tanrıku, 2017: 133).

Diğer bir sorun ise okullarda kayıt sorunudur. Suriyeli ailelerin nüfusun yoğun olduğu illerde çocuklarını okula kayıt yaptıрма durumlarıdır. Bazı illerde Türk öğrencilerin fazla olması, okullarda boş kontenjan bulmayı zorlanmaktadır. Özellikle Suriyeli yoğun bulunan illerde (Hatay, Urfa, İstanbul ve Kilis) sıkıntılar vardır. Doğu'daki illerde okul ve boş kontenjanların olmasına rağmen tercih edilmemektedirler. AB hibeleri kapsamında; Suriyeli nüfusun fazla olduğu bölgelerde 200 civarında okul ve mobil taşınabilir derslikler yaptırılarak kontenjan çözüleceği beklenmektedir. Diğer bir sorun, okula kayıt için giden çocuklardan ek belgelerin istenilmesi sürecin uzamasından kaynaklı sıkıntılardır. Bu durumda mercilerin ve idarecilerin yeterince bilgi ve bilince olmadıkları izlenimi yaratmaktadır. Bu yönden bürokratik engeller ile karşı karşıya kalan aileler bürokratik süreçlerden yılmakta, çocukların motivasyonları düşmektedir (Tanrıkulu, 2017: 133).

Ahmet İçduygu eğitim sorunundan kaynaklanan kayıp nesil olgusuna dikkat çekiyor: "Literatürde kayıp nesil denilen bir olgu var. Onun için mültecilere geçici görüldüğü için yeterli bir eğitim verilmiyor. Bu anlamda bu kayıp nesil sorunu ortaya çıkıyor. Özellikle orada eğitim içinden gelenler mültecilik durumunda ellerinde belgeleri olmuyor. Bu da onların için bir üst okula kayıt olmalarını engelliyor."²¹

Okula gidemeyen çocuk sayısının fazlalığı, yeterli önlemler alınmadığında değişik gruplara katılmalarının artacağı yönünde endişeleri doğurur. PKK, DHKPC ve DEAŞ terör gruplarının Türkiye'ye saldırıları olmaktadır. Terör gruplarının İstanbul veya bazı şehirlerde okula gidemeyen Suriyeli gençleri hedef olarak görebileceği anlaşılmaktadır. Merkezi otoritenin kuvvetli olmadığı yerlerde uygun barınma koşulları nedeni ile pek çok Suriyeli aile yaşamaktadır. Bu kesimlerde okula gidemeyen çocukların yaşadıkları zorluklardan faydalanan terör grupları bu gençleri ikna etmenin yoluna gidebilmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün verilerinde ise Suriyeli nüfusunda suç oranlarının yüksek değildir. Fakat entegrasyon ve eğitim sorunundaki eksiklikler tamamlanmazsa, yıllar içerisinde yasa dışı gruplara katılma riski olabilir (Tanrıkulu, 2017: 135).

---

²¹ Ahmet İçduygu ile Yapılan Mülakat, 18 Ekim 2019

Mithat Arman Karasu da bu görüşleri desteklemektedir: "Suriyeli çocukların eğitim almaması, mesleki beceriler edinmemesi ilerisi için çok büyük bir güvenlik riski. Bunun Batı ülkelerinde örnekleri çok. Fransa'da on yılda bir göçmenler isyan eder, etraf yıkılır. Belçika'da IŞİD'e katılan gençler Molenbeek'ten çıkıyor. Göçmenlerin yaşadığı bir bölge. İşsiz, mali imkânları olmayan, kendini ifade edemeyen binlerce genç, ülke içinde sıkışmış durumda. Ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı karşısında göçmen çocuklar terör örgütüne katılıyor. ABD'de göçmen gençler içinde çeteleşme inanılmaz boyutlarda. Binlerce üyesi olan, hapishane yöneten gençlik çeteleri var. Suç oranları çok yüksek. Eğitim almamış gençler için tek geçim yolu suç işlemek. Gerekli eğitim almamış, toplumdan dışlanan, dil bilmeyen, ayrımcılığa maruz kalan Suriyeli gençler için çeteleşme, toplumsal kutuplaşma, terör örgütlerine kaynaklık etme, anlık toplumsal patlamalar vb. riskler olasıdır."²²

Suriye'de kız ve erkek öğrenciler ayrı okullarda eğitim alırken Türkiye sisteminde bu şekilde bir ayrımın yoktur. Bu nedenle Suriye müfredatına göre eğitim gören öğrencilerin Türkiye'nin sosyal yaşamına uyum sağlamakta çok fazla zorlanacaktır. Konu dışı eğitimlerin yakından takip edilmesi gerekmektedir. Çünkü içerik ve eğitim tarzı Suriye'deki savaşın tetiklemiş olduğu öfke/ rahatsızlık ve mezhepçilikten kaynaklanan siyasallaşmaya açıktır. Türkiye'nin çok çeşitli bir toplum yapısı vardır etnik, mezhepsel çizgi arasında bir ihtilafa sebep olarak bir öğretimin uzun zamanda güvenlik ile ilgili sorunlara neden olabilir (Abdi, 2016: 636).

Eğitim konusunda toplumda tartışmaya neden olan konu yükseköğretimde bir dönem uygulanan özel öğrencilik statüsüdür. Yükseköğretim Kurulu'nun 03.09.2012 tarihli genel kurulun kararıyla Suriyeli sığınmacılar ile Suriye'de eğitimleri yarıda kalan Türk öğrencilerini eğitimlerine Türkiye'de özel öğrenci statüsünde devamı olarak sağlamış Suriyelilerin belgeleri olmadan beyanlarının dikkate alındığı yönündeki düzenlemeler medyada, Suriyelilerin üniversitelere sınavsız alındıkları haberlerine sebep olması ve bunlardan dolayı vatandaşlar tarafından ayrımcılık olarak algılanarak büyük tepkilerin oluşmasına neden olmuştur (Dürgen, 2017: 718).

---

²² Mithat Arman Karasu İle Yapılan Mülakat, 9 Eylül 2019.

Sonuç olarak Suriyelilerin içerisinde Türkiye’de karşılaştıkları zorluklardan en fazla etkilenen grubun çocuklardan oluştuğu görülmüştür. Aileleri tarafından aile bütçesine katkı sağlamak için çalıştırılmaları, cinsel istismara uğramaları, eğitim haklarından yararlanamamaları sığınmacı çocukların sağlıklı gelişimleri ve sosyalleşmelerinin riske etmektedir. Sığınmacı çocukların eğitimden faydalanmamaları, uyum sorununun yaşaması dışında mesleki becerilerinin olmaması ve bilgidен mahrum olarak yetiştirilmelerine yol açacaktır. Bundan dolayı sığınmacıların gelecek dönemlerde nitelikli meslekler için istihdamlarının zorlaşmasına neden olacaktır. Bu durumlar Suriyeli sığınmacılarda kriminalleştirici bir etkinin oluşması muhtemeldir (Kızmaz, 2018: 412).

3.4. GÖÇÜN ÜLKENİN GÜVENLİK VE ASAYİŞ SORUNU ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

“Açık Kapı” politikası uygulanmasıyla 2013 ve 2014 yıllarından bu yana Esad’ın zulmünden kaçanların yanı sıra çeşitli örgüt ve tehditler nedeniyle de yer değiştiren Suriyeli sığınmacılar ülkemize girmişlerdir. Bu kontrolsüz girişler güvenlik hususunda zafiyet olduğu izlenimine neden olmuştur. İstanbul’da, Sultanahmet’te, Suruç’ta, Ankara Tren Garı’nda, Ankara Devlet Hastanesinde, Ankara Kızılay Meydan’ında, İstanbul İstiklal Caddesi’nde, Gaziantep’te, Kayseri’de, Akçakale’de, Cilve Gözü Sınır Kapısında, Reyhanlı’da, Kilis’te, Diyarbakır’da Ağrı Doğubayazıt’ta, İstanbul Dış Hatlar Terminali’nde, Diyarbakır Bölge Trafik, Van Polis Merkezi ve Gaziantep Şahinbey gibi yerlerde bombalı saldırılar yapılması, havan tacizlerinin ve canlı bomba eylemleri, kaydolmadan ülkemize alınmış kişilerin yaptığına dair bir kanı oluşturmaktadır (Tunca ve Karadağ, 2018: 60).

Kontrolsüz ve kayıtsız geçiş yapan Suriyeliler, kaçakçılar ile iş birliği yaparak sınırı aşarak gelmişlerdir. Kayıt altına alınmış olanlarda vizenin kaldırılması ise giriş çıkışlarda artma olmuş bu durumda kontrolün yapılması konusunda kaotik bir durum ortaya çıkmıştır. Suç olarak bilinen hırsızlıkları, yan kesicilikler, dilencilik vb. adli

suçlarda artışın Suriyeli sığınmacılardan dolayı olduğu görüşünün toplumda oluşmasına neden olmuştur (Tunca ve Karadağ, 2018: 60-61).

Türk halkının en büyük korkusu terör saldırılarına açık hissetmesi korkusudur. Suriyelilerin arasında provokasyona neden olacak olaylar çıkartmak veya Türkiye'yi cezalandırılmasını isteyen kişilerin olabileceği düşüncesinin oluşmasıdır. Suriyelilerin arasında rahatlıkla terör örgütlerine bağlı kişilerin bulunabileceği korkusunun bulunduğudır. Özellikle sınır illerinde ve kasabalarında daha yaygın olmaktadır. Suriyeli sığınmacılar karıştıkları adli olaylar ya da terör eylemlerinin olması halinde Suriyeli sığınmacılara bakışın değişebileceğidir. Bu durumlarda daha fazla güvenlik risklerinin olacağından dikkat edilmesi gerekmektedir (Orhan ve Gündoğar, 2015: 19).

Orhan ve Gündoğar (2015) tarafından hazırlanan raporda; Şehirlerde yaşamaya başlayan sığınmacılar kenar mahalle gibi yerlerde de bir arada yaşamlarına devam etmektedirler. Bu, uyum sürecinin zor olmasını sağlamaktadır. Orta ve uzun vadede güvenlik ile ilgili sorunların oluşmasına neden olabilmektedir. Zor koşullar altında hayatlarını devam ettirmeleri de her türlü suç ve şiddet ortamının doğup gelişmesine neden olmaktadır. Eğitimli olmayan, düşük gelir seviyeleri olan, dışlanarak kimlik bunalımına giren gençlerin suçlara karışabileceğidir. Yerel halk tarafından ifade edilen önlem alınmazsa gelecekte mafyanın, hırsızlığın kaynağını oluşturacaktır. Bu da gelecek zamanlarda yeni güvenlik risklerinin doğmasını neden olacaktır.

Göç yapılan ülkelerde kadınların sosyo-ekonomik pozisyonlarında yaşanan değişimlerin de suç oranlarının artmıştır. Kadınların ev dışı işlerde çalışmalarının ve ekonomik olanaklara erişmelerinin, kadın erkek dinamiklerinin değişmesi kadınların boşanmalarının artması ve tekrar evliliklerin kurulması gibi olayların yaşanmasına yol açmaktadır. Bunların şiddet ve cinayet olaylarının olmasında etkili olduğudur (Kızmaz, 2018: 406).

Göç edenler toplumdaki dışlandığında hareket eden Damgalanma kuramına göre toplum tarafından istenilmeyen ve güvensiz olarak ilan edilen grupların suçları daha yatkın olması, toplum tarafından onlara duyulan suç korkusunun daha çok olmasıdır. Göçmenler genelde sosyal düzensizlikler ve fiziksel yetersizliklerinin olduğu suç oranı daha fazla çöküntü alanlarda bulduklarından toplumda daha rahat bir şekilde suçlu olarak damgalanmaktadır (Karasu, 2018: 336).

Ülkeye yapılan göçün sayısal boyutu, göçün oluşma süresi, göç etnik ve dini kimliği, göçün yasa dışı yapılabildiği yapılmaması, göç yapılan ülkelerin kültürel yakınlığı göç edenlerin uyum sürecindeki tepkileri, göç edenlerin eğitimi iş gücü piyasasında yapacakları katkı, gücün kamu hizmetleri üzerindeki hizmet yükünün, göç edilen ülkelerin toplumunda güce verilen tepki, göç edilen ülkelerin ekonomik durumu, siyasetçileri ve medyanın göç konusunda tutumları gibi nedenler göç edenlerin sağlıklı uyum süreci ve onlara karşı suç korkusunun oluşması bakımından önemli olmaktadır (Karasu, 2018: 336).

Bilhan Kartal göçmenlerin, göç edilen ülkedeki algısı konusunda şunları söylemiştir: "Göç hareketinin başladığı ilk dönemde ülke çapında siyasi arenada ve toplumda yaşatılan 'hoş geldin kültürü' artık bitmiştir. Yabancı nüfusun ülkede kalış süreci uzadıkça toplumsal algı değişir; aynı Almanya vb. klasik göç alan ülkelerde de görüldüğü gibi. Ülkenin ekonomik yapısı güç kaybettiğinde bu algı toplumda daha çok yer bulur, yabancılar 'güvenlik' ve 'asayiş' kavramlarıyla birlikte anılmaya başlar. Bu eğilim, yabancı düşmanlığına daha sonra da ırkçılığa kadar yönelir. Toplumsal yapı açısından son derece risklidir, siyasi söylemler ile medya bu algının oluşmasında ve yayılmasında son derece etkilidir."²³

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde oluşturulan Mülteci Hakları Alt Komisyonu hazırladığı raporda (2018). Ülkemizde bulunan Suriyelilerin suç işleme eğiliminde olduğu yönünde bazı basın ve yayın organlarında da gerçekle bağdaşmayan haberler yayınlanmaktadır. Göçmen ve mültecilerin suç işlemeye eğilimli olmaları ve suç oranlarının artırarak adli olaylara karıştıkları iddialarının asılsız olduğu yönündedir. Türkiye'deki Suriyelilerin karışmış oldukları toplam asayiş olaylarının oranı 2014-2017 arasında yıllık ortalama % 1,32'dir. Bu olaylar

²³ Bilhan Kartal ile Yapılan Mülakat, 12 Eylül 2019.

genelde kendi aralarında çıkan anlaşmazlıklar ve illegal çıkışlardır. Kilis'te toplam suç oranının yüzde 12'si Suriyeliler tarafından işlenmiş ve suçların çoğunda kendi aralarında olan anlaşmazlıklardan kaynaklanmıştır. Medya ve siyasetin Suriyelileri suçluymuş gibi gören ön yargıdan, nefreti ve ırkçılığı şiddetlendirecek söylemlerden uzaklaşması gerekmektedir.

Mehmet Emin Sönmez bu sorunla ilgili olarak benzer görüşlere sahiptir: "Bu konunun abartıldığı kanaatindeyim. Yani Suriyelilerin gelmesiyle suç oranları kısmi olarak artmış olabilir lakin artan nüfusa oranlandığında normal karşılanmalıdır."²⁴

Bu konuda aynı görüşü savunan Salih Aydemir şunları söylemiştir: "Zaman zaman medyaya yansıyan olayların büyütüldüğünü düşünüyorum. 4 milyonluk kitlenin olduğu yerde oransal olarak bakıldığında normal hatta düşük olduğu söylenebilir."²⁵

2017' de Suriyeli sığınmacıların karışmış oldukları suçlarda, nüfusta artış olmasına karşın bir önceki yılın ilk 6 ayına oranla %5 oranında azalmıştır. Ülke geneli 17 ve 27 Mayıs'ta iki kere gerçekleştirilmiş olan Huzur Sokaklar uygulamasında dilencilik suçu ile ilgili 3 bin 46 kişiye işlem yapılarak ilk yapıldığında 149 kişinin, ikincisinde ise 230 kişinin Suriyeli olduğunu tespit etmiştir. Gerekli adli işlemler yapılmış ve yakalanan kişilerden bazılarının Suriyeli kılıfına girmiş kişilerden olduğu anlaşılmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2017).

Suriyeli sığınmacılar ile ilgili suç oranları ülkemizde bulunan Suriyeli sığınmacılar sayılarına oranla kıyaslandığında çok düşüktür. Bu tespit, göçün gerçekleştiği zamanlarda göç ve suç arasındaki mecburi ilişkinin yani göçün suçu arttırdığı iddiasını geçersiz kılmaktadır. Bu ilişkiyi destekleyen argüman veya kurumsal yaklaşımları tartışmalı hale getirmektedir. Göç ve suç ilişkisinin karmaşık olduğu ve bu ilişkinin analiz edilmesinde göç süreci ile göçmenlerle ilgili birçok değişkenin beraber değerlendirilmesi gerekir. Bu bağlamda göçmenlerin kriminal eğilimli olmalarında etki edebilecek ya da suç işlemlerinde kolaylık sağlayacak

---

²⁴ Mehmet Emin Sönmez ile Yapılan Mülakat, 22 Eylül 2019.

²⁵ Salih Aydemir ile Yapılan Mülakat, 8 Eylül 2019

hususların neler olduğunun belirleyebilmek bu hususta çok önemlidir (Kızmaz, 2018: 402).

3.5. GÖÇÜN KARŞILIKLI ALGILAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: İSKENDERPAŞA MAHALLESİ, FATİH/İSTANBUL

3.5.1. Yerel Halk ile Yapılan Görüşmeler

Yerel halk ile yapılan mülakatlar 2,6 ve 7 Haziran tarihlerinde İstanbul, Fatih semtinde, İskenderpaşa Mahallesi'nde gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmelerde 2'si kadın ve 8'i erkek olmak üzere toplam 10 kişi ile mülakat yapılmıştır. Yerel halk ile yapılan mülakatlar (22-69) yaş aralığında bulunan kişiler ile yapılmıştır. Yerel halka ait mesleki bilgiler ise öğrenci, yönetici, otel çalışanı, rehber, mali müşavir, mağazacı/tekstil, perdecisi, serbest meslek sahibi ve turizm mesleklerinden oluşmaktadır. Yapılan mülakatlar katılan kişilerin rızası alınarak ses kayıt cihazı ile kaydedilerek yapılmıştır.

İstanbul Fatih semtinde İskenderpaşa Mahallesi'nde yapılan mülakatta yerel halka yöneltilen "Suriyeli sığınmacıların ülkemize gelmelerini nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar şu şekildedir.

Suriyeli sığınmacıların gidecek başka yeri olmadıklarını söyleyen katılımcı şunları söylemiştir:

"Kaçacak başka yerleri yoktu, mecbur buraya kaçtılar ama bizim için kötü oldu. Yerli halk için kötü oldu. Biz artık Türkiye'de yabancı olduk." (Nüket, 45, mağazacılık/tekstil)

Diğer bir katılımcı ise Suriyeli sığınmacıların keyfiyetten gelmediklerini canlarını kurtarmak için geldiklerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Hiç kimse keyfinden buraya gelmedi. İnsanlar canlarını kurtarmak için buraya geldi. Kapına kim gelirse gelsin kovamazsın. Kadın ve çocukların Türkiye'ye dağıtım ve yerleştirilmeleri yanlış yapıldı. Neden buraya alındıklarına değil yapılan yanlış yerleştirme ve

dağılıma bakılmalıdır. Süreç iyi yönetilmedi." (Ramazan, 46, mali müşavir)

"Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacılara verilen vatandaşlıklar için neler söyleyebilirsiniz?" sorusuna bir katılımcı olumsuz düşündüğünü şu şekilde açıklamıştır:

"Bu konuda tamamen olumsuz düşünüyorum. Türkiye'de vatandaşlık verilmesinin bu kadar ucuz olmaması gerekirdi. Her gelene bağrımızı açıp hadi gel bizim vatandaşımız ol diyemezsiniz. Çünkü Türkiye'nin kendine ait bir düzeni var, örf ve âdeti var. Buraya uyum sağlayabilen ve sağlayamayan insanlar var. Bence bunun daha ince elenip sık dokunması gerekirdi. Daha önce bunun örneklerini Doğu bloğundan gelen insanlarda gördük. Onlara bedava dağıtılırcasına vatandaşlık hakkı verildi. Vatandaşlık hakkı alıp burada yaşayanlar, bu hakkı kötüye kullandı, kötü olaylara koruma kalkanı yaptılar." (Bülent, 57, emekli)

Diğer bir katılımcı ise verilen vatandaşlıktan dolayı Suriyeli sığınmacılar ile aynı haklara sahip olacaklarını şu şekilde ifade etmiştir:

"Kesinlikle onaylamıyorum ve onlara vatandaşlık verilmesi taraftarı değilim. Çünkü bizimle aynı haklara sahip olacaklar. Toplumı bozan bir Arap kültürleri var. Bizimle aynı haklara sahip olsunlar istemiyorum. Daha sonraki zamanlarda yani 5-10 yıl sonra onlara meclise girip kendi partilerini kurma hakkı veriyoruz. Bu yüzden kesinlikle vatandaş olmamaları lazım." (Nüket, 45, mağazacılık/tekstil)

Başka bir katılımcı ise genel olarak herkese değil sadece belli vasıfları olan kişilere vatandaşlık verilebilir şeklinde açıklamada bulunmuştur. Açıklaması şu şekildedir:

"Şimdi zannediyorum dünya ülkelerinde belli vasıflara sahip, bilimsel anlamda yeterliliği olan, sanatsal ve sportif anlamda ya da belirli bir sermaye girişi yapabilecek olanlara vatandaşlık hakkı tanınabilmektedir. Genel anlamda 3-5 milyon Suriyeliye siyasi çıkarlar amacıyla istisnalar hariç vatandaşlık verilmesine karşıyım." (Hüseyin, 45, serbest meslek)

"Suriyeli sığınmacıların barınma merkezlerinin dışında bulunmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna vatandaşların rahatsız olduğu aktaran katılımcı;

"Şöyle söyleyeyim şimdi parası yok çoluğu çocuğu var gelmiş buraya iş bulamamış burada ne yapacak hem buraya zorluk çıkartıyor, hem kendine zorluk çıkartıyor. Gitsin mülteci kampında yaşasın. Burada yaşaya biliyorsa, kendini geliştirebiliyorsa, gelsin yaşasın problem yok benim için." (Velit, 22, öğrenci) demiştir.

"Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılar için yaptığı yardımları nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusu sorulduğunda bir katılımcı şu şekilde cevap vermiştir:

"Türkiye'de yaşayanlara yardım yapsınlar daha iyi değil mi? Türkiye'de birçok fakir, yoksul ve yetim insan var. Mesela benim durumum yok. 47 yaşındayım ve sigortalı çalışıyorum. İlkokul, lise ve üniversitede öğrenim gören çocuklarım var. Hayatla tek başıma mücadele ediyorum." (Hüseyin, 47, serbest meslek)

Diğer bir katılımcının ise kendisinin de yardımlarda bulunduğunu söyleyerek şunları söylemiştir:

"Savaşan bir ülkenin insanları oldukları için misafirperverliğimizi gösterdik ve onlara yardım ettik. Bilhassa ben de birçok yardımda bulunmaya çalıştım. Yanımda çalışan bir Suriyeli arkadaş vardı hiçbir şeyden istifade edemiyordu ve ben yardım alabilmesi için onun adına birçok yeri aradım. Türkler misafirperver insanlardır. İlk başta yardım ettik fakat sonrası için kötü oldu." (Nükhet, 45, mağazacılık/tekstil)

Diğer bir katılımcı ise bu soruya şu şekilde cevap vermiştir:

"Müslümanlık'ta yardım etmek mecburidir. Devletin onlara yardım etmesi normaldir fakat bununda bir yere kadar olması gerekir. Çünkü Türkiye'de de yaşayan aç insanlar var. Türkiye'de bulunanlara verene kadar Suriyelilere veriyorlar. Önce kendi vatandaşımız sonra onların olması gerekir." (Mehmet, 54, turizm)

"Suriyeli sığınmacıların vasıfsız işlerde düşük ücretlerle çalıştırılmaları hakkında neler söyleyebilirsiniz?" sorusu sorulduğunda ise ekonomiyi kurtardıklarını aktaran katılımcının cevabı şu şekildedir:

"İşin ekonomi boyutuna gelirse 3-4 senedir İstanbul'da ekonomiyi Suriyeliler kurtardı diyebiliriz. Yerli işçi yok. Suriyeliler düşük ücretle çalışıyor ama diğerleri yüksek ücretle bile çalışmıyor." (Ramazan, 46, mali müşavir)

Diğer bir katılımcı ise bu soruya şu şekilde cevap vermiştir:

"Şuan Suriyelilerin gözü açıldı diyebiliriz. Bence artık Suriyeliler düşük ücretle çalışmıyorlar. O dönem bitti artık onlar da neyin ne olduğunun farkına vardılar." (Velit, 22, öğrenci)

"Suriyelilerin geçimlerini sağlayabilmek için Türkiye'de açtıkları işletmeler hakkında neler düşünüyorsunuz?" sorusuna bir katılımcının verdiği cevap şöyle olmuştur:

"Eğer ki haksız bir rekabet oluşturmayacak şekilde devlet tarafından desteklenmiyorsa yerli girişimciye karşı olabilir. Eşit şartlarda onlar da ticaretini yapabilirler. Biz de gidip başka ülkelerde yapabiliriz. Ama tabii ki de kendi vatandaşına karşı Suriyeli işletmeciyi bazı avantajlar sunuluyorsa devlet olarak bu hiçbir yerde kabul edilemez." (Hüseyin, 45, serbest meslek)

Diğer bir katılımcıysa Suriyeli sığınmacıların burada açtığı işletmelere gittiğini söylemiş ve şunları belirtmiştir:

"Onlar ayakta durabilmek için mecburiyetten varlarını yoklarını satıp buraya geldiler. Yusufpaşa'da, Halıcı'daki işletmelerin çoğu Suriyelilere ait. Doğruyu söylemek gerekiyorsa bir-iki kez restoranlarına gitmişimdir." (Mehmet, 54, turizm) bu şekilde cevap vermiştir.

Suriyeli sığınmacıların geçinebilmeleri için açtıkları işletmelerde genelde kendi vatandaşlarının çalıştırıldığını söyleyen katılımcı şunları söylemiştir,

"Onlar artık buraya yerleştiler. Belli bir paraları da var. Geçinebilmek için mecbur bir şeyler yapacaklar. Kötü olan, işletmelerinde Suriyeli eleman çalıştırmaları." (Eda, 28, perdecisi)

"Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacılar ve Türk toplumu birbirlerine uyum sağlayabilirler mi?" sorusuna katılımcıların verdikleri cevap ise şu şekildedir.

"5-6 seneyi geçti. Ben bir Türk olarak Arap ve Kürt kökenli Suriye'den gelen pek çok insanla halen uyum sağlayabilmiş değilim. Çünkü kültürümüze ait pek çok şeyden habersizler. Belki de bilmeyerek yapıyorlar. Çok bencil davranıyorlar. Herhalde bütün dünyanın onların etrafında döndüğünü zannediyorlar. Benim gördüğüm bu şekilde davrandıklarıdır." (Ramazan, 46, mali müşavir)

Her iki tarafın da ılımlı olunca uyum olabileceğini söyleyen başka bir katılımcı ise şunları söylemiştir:

"Uyum sağlanabilir. Suriyeli ve Türk vatandaşları arasında ayrıştırmalı bir durum olmazsa sağlanabilir. Suriyelilerin ve Türklerin birazcık ılımlı olması gerekir." (Eda, 28, perdeci)

"Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların Türk toplumunun düzenini bozduğunu düşünüyor musunuz?" sorusuna genel olarak katılımcılar Türk toplumun düzenini bozduklarını söylemiştir. Bir katılımcı bu konuda şunu söylemiştir:

"Evet, ahlaken bozuyorlar. Yalan söylüyorlar, aldatıyorlar, çalıyorlar sana o kadar tatlı davranıyorlar ki fırsatını bulduğu zaman da en kötü hareketi yapıyorlar. Bizler savaşın ilk zamanlarında onlara çok iyi davrandık ama onlar bize yalanlarla, ikiyüzlülükle geldiler. Onlarda her türlü sahtekârlık var. Bizim onlara karşı olan sevgimizi zehirlediler." (Faysal, 60, rehber) açıklamasında bulunmuştur.

Diğer bir katılımcının bu soruya verdiği cevap,

"Evet, toplumun düzenini bozuyorlar. Mesela bir plaja gidin oturmaları, kalkmaları, denize girmeleri, bağrımları, çağrımlarından dolayı ortamı bozuyorlar. Uyumsuz insanlar. Ben Florya'ya sahiline yüzmeye değil de görmeye gittim. Orada oynuyorlar; yemekler, ziyafetler bizim topluma uymuyorlar." (Mehmet, 54, turizm) şeklinde olmuştur.

Bugün olmasa bile gelecek zamanlarda toplumun düzenin bozulabileceğini aktaran katılımcı ise şu şekilde konuşmuştur:

"Bugün bozmuyorlarsa bile önümüzdeki 15-20 yıl içerisinde nüfus yoğunluğunun artmasıyla birlikte sorun çıkacağını düşünüyorum. Siyasi ve toplumsal anlamda ve nüfusun artmasıyla birlikte demografik yapının değişmesi, ayrımcılık, bölücülük anlamında bugünkü yaşadığımız sorunların artacağını düşünüyorum." (Hüseyin, 45, serbest meslek)

"Türk halkının Suriyeli sığınmacılardan dolayı işlerini kaybettiğini düşünüyor musunuz?" sorusuna ise katılımcıların verdiği cevaplar ise şu şekilde olmuştur. Bir katılımcı Suriyelilerden dolayı işini kaybettiğini belirterek şunları söylemiştir:

"Düşünüyorum. Benim Hatay'da dükkânım ve kendime ait işim vardı. İşimi bırakıp buraya geldim. Çünkü bizim yaptığımız işi yapmaya başladılar. Devlet onlardan vergi almıyor. Bizden ucuza satıyorlar ve daha iyi kazanıyorlar. Biz de iflas ettik." (Hüseyin, 47, serbest meslek)

Diğer bir katılımcının ise babasının işiyle ilgili bilgi vererek şunları söylemiştir:

"Babam tadilat işiyle uğraşıyordu. Babam bir iş için 1500-2000 lira alıyordu. Fakat Suriyeliler bir evi 500 liraya yapıyorlar. Bu yüzden babama kimse iş vermiyor. Suriyeliler 500 liraya evi yapıyor sen neden yapmıyorsun diyorlar. Bu nedenle işler ister istemez düşüyor." (Velit, 22, öğrenci)

Diğer bir katılımcı ise işsizliğin işlerin Türkler tarafından beğenilmemesinden kaynaklandığını aktararak şunları ifade etmiştir:

"Fazla etki ettiklerini düşünmüyorum. Bizim vatandaşımızın işsiz olmasının nedeni işlerin beğenilmemesinden dolayıdır. Suriyelilerin var olmasından dolayı işsiz kalacaklarını düşünmüyorum." (Bülent, 57, emekli)

"Suriye'deki iç savaş sona erdiğinde Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri dönmeleri gerektiğini düşünüyor musunuz?" sorusu sorulduğunda bir katılımcı şöyle yanıt vermiştir:

"Çünkü bu geçici bir durumdu. Ortada savaş olduğu için biz onlara kucak açtık. Kadınlar, çocuklar ve yaşlılar için ne gerekiyorsa yapılabilirdi. Fakat eli silah tutabilecek orada direnişe katılabilecek

gençlerin İstanbul sokaklarında jöleli saçlarıyla oturup nargile içeceğine oradaki mücadeleye katılmalarını daha doğru buluyorum. Zamanı geldiğinde oradaki gerekli ortamın ve düzenin kurulmasından sonra geri dönmeleri gerektiğini düşünüyorum." (Bülent, 57, emekli)

"Suriyeli sığınmacılar ile yaşadığımız mahallede suç oranlarını arttırdığını düşünüyor musunuz?" sorusuna ise bir katılımcı düşük geliri olan mahallelerde bunun mümkün olabileceğini ama geliri yüksek olan mahallelerde suç oranlarının artmayacağını söyleyerek şunları ifade etmiştir:

"Düşük gelirlili mahallelerde ucuza oturuyorlar ve ucuza çalışıyorlar. Oralarda cahillik var bu yüzden suç oranları tatbikî de artıyor. Fakat Bebek ve Etiler'e gidin suç olayları göremezsiniz. Daha düşük mahallelerde illaki suç olayları oluyordur." (Eda, 28, perdecisi)

Diğer bir katılımcı ise Suriyeli sığınmacıların toplu halde gezmelerinden rahatsız olduğunu söyleyerek şunları ifade etmiştir:

"Hırsızlık ve taciz olaylarını tramvay ve otobüslerde görüyoruz. Suriyelilerin çoğu 5-6 kişi ya da 10-15 kişi olarak toplu halde geziyor. Bir anda tramvaya biniyorlar, diğer insanların tramvaya girmesini engelliyorlar. Bunların dışında yolda gözüne kestirdiği bir kişiyi sıkıştırıp dövme eyleminde bulunabiliyorlar." (Mehmet, 45, otelci)

"Suriyeli sığınmacılar ile birlikte yaşamaktan memnun musunuz?" sorusu sorulduğunda ise cevaplar şu şekildedir. Bir katılımcı bu soruya şu şekilde cevap vermiştir:

"Burada çalışan Suriyeli arkadaşlarım var ve gerçekten onları seviyorum ama hepsine karşı öyle değilim. Onlarla ilgili bazı şeyler duyuyoruz. Bizleri sevmiyorlar. Bu yüzden ülkemizi kullanıyorlar gibi hissediyorum." (Velit, 22, öğrencisi)

Diğer bir katılımcı ise şunu söylemiştir:

"Birlikte yaşamaktan memnun değilim. Aramızda kültür farklılığı var bu yüzden onlarla anlaşamıyorsun. Bir evde 15-20 kişi birlikte yaşıyorlar. Benim oturduğum evin altında yaşayan Suriyeliler vardı. İnanır mısınız kapının önü ayakkabı dolu oluyordu. Bir gün merak ettim ve onlarla görüştim. Biz burada 15-20 kişi kalmak zorundayız dedi. Çık işin içinden." (Nabi, 53, yönetici) şeklinde cevap vermiştir.

“Suriyeli sığınmacılar kayıtlı oldukları illere geri gönderilmeleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?” sorusu sorulduğunda verilen cevap ise şu şekilde olmuştur.

"Mantıklı geri gönderilmeleri, İstanbul'un nüfusu yeterince fazla. Fakat illerde Suriyeliler ile yerel halk arasında sorunlar çok fazla sorun olabiliyor. Herkes kayıtlı olduğu yere geri gönderilirse denetim açısından daha iyi olur." (Ramazan, 46, mali müşavir)

Diğer bir katılımcıysa bunun geçici çözüm olduğunu ileri sürmüştür:

"Geçici çözümdür, kalıcı çözüm değildir. İstanbul'u bir süreliğine rahatlatır ama sonra aynı sorunlar ortaya çıkacaktır." (Faysal, 63, rehber)

“Suriyeli sığınmacıların sağlık hizmetlerinden ücretli mi yoksa ücretsiz mi faydalanması gerektiği hakkında neler söyleyebilirsiniz?” sorusu sorulduğunda katılımcılar genelde ücretsiz sağlık hakkı konusuna olumlu yaklaşmışlardır. Bu soruya bir katılımcı şu şekilde cevap vermiştir:

"Onun maddiyatına bağlı. Vicdanımın sesini dinleyerek söylüyorum eğer bir insanda para yoksa Suriyeli veya Avrupalı olması fark etmiyor. Parası yoksa tedavi edilmesi gerekiyor. Şuraya bir Suriyeli gelse açım dese ücretsiz yemeğini veririm." (Nabi, 53, yönetici)

Herkesin ücret ödemesi gerektiğini söyleyen başka bir katılımcıysa bu soruya bir de örnek vererek şöyle cevap vermiştir:

"Eğer biz ücret ödüyorsak onlar da ücret ödesin. Onlar da bizle aynı haklara sahip olsun. İki sene önce başıma bir olay geldi. AVM'de Suriyeli bir kadın bayıldı. Kadını hastaneye götürdük orada ona iki serum takıldı ve bir sürü tedaviden geçti bir lira para ödemedi gitti. Aynı durum bizim başımıza gelseydi parasını öderdik. Ben diş ağrısı çekiyorum ve dişimi çektirmek için bana bir ay sonrasına randevu verdiler. Ben de sağlık sorunları yaşıyorum. Haksızlık ve adaletsizliği sevmiyorum. Onlara öncelikli davranmak zorunda değiliz." (Mehmet, 45, otelci)

Başka bir katılımcı bu konuda şunları söylemiştir:

"Ben bütün insanların yaşadıkları ülkede sağlık, eğitim, güvenlik, konut ve yiyecek, içecek gibi ihtiyaçların millet tarafından karşılanması gerektiğine inanıyorum. Çünkü bu insanların zaruri ihtiyacıdır. Devlet bunları karşılamakla yükümlüdür. Eğer ki ülkede açlık, eşitsizlik, adaletsizlik varsa sağlığından dolayı ölen ya da tedavi olamayan varsa yazıktır." (Faysal, 63, rehber)

3.5.2. Suriyeli sığınmacılar ile yapılan görüşmeler

Suriyeli sığınmacılar ile yapılan mülakatlar 6-7 Haziran tarihlerinde İstanbul, Fatih semtinde, İskenderpaşa Mahallesi'nde gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmelerde 2'si kadın ve 8'i erkek olmak üzere toplam 10 kişi ile mülakat yapılmıştır. Suriyeli sığınmacılar ile yapılan mülakatlarda (21-54) yaş aralıklarında bulunan kişiler ile görüşmeler yapılmıştır. Suriyeli sığınmacılar otel çalışanı, öğretmen, tüccar, boyacı, eczacı, garson, öğrenci ve tercüman mesleklerinden oluşmaktadır. Suriyeli sığınmacılar ile yapılan mülakatlar rehber eşliğinde gerçekleştirilerek katılan kişilerin rızası alınarak ses kayıt cihazı ile kaydedilerek yapılmıştır.

İstanbul Fatih semtinde, İskenderpaşa Mahallesi'nde yapılan ankette Suriyeli sığınmacılara "Suriye'den ayrılmaya nasıl karar verdiniz?" sorusu sorulduğunda katılımcı yaşadıkları zorlukları şu şekilde açıklamıştır:

"Savaş oldu. Suriye'de yemek bile bulamıyorduk. Benim köyümde savaş çok sert geçti. Ailemle birlikte Şam'a çıktık. 2-3 ay sonra ben daha fazla orada kalamadım. Çok pahalı bir yer olduğu için Türkiye'ye gelmeye karar verdim." (İmat, 22, garson, Şam)

Diğer bir katılımcının cevabı ise şu şekildedir:

" Savaştan dolayı oradan ayrılmaya karar verdim. Okula gidiyordum eğitimim yarım kaldı. Okuyacak durum kalmadı. Orada yaşayacak bir ortam yoktu." (Ali, 26, garson, İdlib)

Okumak için Türkiye'ye gelen başka bir sığınmacı şunları söylemiştir:

"Okula devam edebilmek için Suriye'den ayrılıp Türkiye'ye geldim. 17 yaşında tek başıma Türkiye'ye geldim." (Mahmut, 21, öğrenci, İdlib)

Diğer bir katılımcı ise eğitimini tamamlamak için geldiğini belirterek şöyle cevap vermiştir:

"Ailem burada, ben İdlib'deydim. Halep'e gittim, eğitimimi tamamladım, bitirdim. Buraya geldim, eğitimimi tamamlamak için başvuruda bulundum." (Sura,23,ezzacı, İdlib) söylemiştir.

"Suriye'den Türkiye'ye göç etmenize neden olan faktörler nelerdir?" sorusu yöneltildiğinde bir katılımcı ise şu şekilde cevap vermiştir.

"Çünkü Avrupa'ya gitmenin tek yolu Türkiye'ydı. Avrupa'ya gitmem için Türkiye'ye gelmem gerekiyordu. Bu nedenle Türkiye'ye geldim." (Nesma, 27, tercüman, İdlib)

Diğer bir katılımcı ise yaşadığı zorlukları anlatarak bu konuda şunları söylemiştir:

"Orada savaş öyle bir hale geldi ki yiyecek ekmek bile bulamıyorduk. Bundan dolayı buraya gelmek zorunda kaldık." (Muhammet, 29, otel, Deyrizor)

Başka bir katılımcı ise askere gitmektense Türkiye'ye gelmeyi tercih ettiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Şimdi ben orada kalsaydım askere gidecektim. Beni askere alacaklardı. Rejimin yanına, askere gittiğim zaman kardeşlerimi, arkadaşlarımı öldürmek zorunda kalacaktım. Çünkü oradaki savaş bildiğiniz bir savaş değil. Oradaki savaşta devletin kendi halkına karşı yaptığı bir savaş. Yani kardeşlerimi ve arkadaşlarımı öldürmemek için gelmeyi tercih ettim." (Adnan, 23, tercüman, Şam)

"Türkiye'ye göç ederken ne gibi zorluklarla karşılaştınız?" sorusu katılımcılara yönetildiğinde ise bir katılımcı yaşadığı zorlukları anlatarak şunları söylemiştir:

"Yol çok zordu. Sınırlar çok dardı. Jandarmalar kaçaklara ateş ediyordu. Bu durum bugün de devam ediyor. Sadece Türkiye savaştan kaçanları yanına alıyordu. 2013'te geldim. İlk gelişimde kimlik falan

yoktu, bugünkü gibi değildi. Bende okumak ve çalışmak için Avrupa'ya gittim.” (Nesma, 27, tercüman, İdlib)

Diğer bir katılımcıysa yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

"Biraz zorluklar vardı. Biz kaçak geldik; kaçak gelenleri Türk askeri genelde vurur. Sınırdaki olduğu için korku vardı bizde. Türk askeri tarafından vurulma korkusu vardı korkuyla geldim." (Halil, 47, öğretmen, İdlib)

"Türkiye'de bulunan diğer iller yerine neden İstanbul'u tercih ettiniz?" sorusuna ise Suriyeli sığınmacılar genelde iş imkânlarının fazla olması, herkes tarafından bilinen bir şehir olmasını neden olarak göstermişlerdir. Bir katılımcının bu soruya verdiği cevap şu şekildedir:

"Her yerde iş var. İstanbul'da imkân daha çok. Ben Türkiye'ye ilk geldiğimde direkt İstanbul'a geldim. Burada hiç kimseyi tanıımıyordum. Yolda yattım 4-5 gün. Benim Bursa'da akrabam var iş bulamıyor açlıktan ölüyor" (İmat, 22, garson, Şam).

Diğer katılımcı ise soruyu şöyle cevaplamıştır:

"Ben ilk 2012'de geldiğim zaman Türkiye'ye Bursa'ya gittim, Ankara'ya gittim, İzmir'e gittim ama İstanbul hem ticari bakımdan, hem yabancı insanların burada kalması bakımından iyi; aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti İstanbul'da kalan tüccarlara kolaylık sağladı. Onları göz önünde bulundurarak İstanbul'u tercih ettim, Sonra birincisi bildiğim, sevdiğim, başkent şehir, ikincisi buradaki alışverişlerde daha iyi ticaret yapabileceğimi düşündüğüm için buraya geldim." (Abdulkerim, 52, tüccar, Deyrizor) söylemiştir

Diğer katılımcı ise bu soruya,

"İstanbul'da hem iş imkânı daha fazla, hem İstanbul bilinen bir şehir. Herkesin gelmek istediği cazip bir yer olduğu için burayı tercih ettim." (Ali, 26, garson, İdlib) şeklinde cevap vermiştir.

"Türkiye'de kendiniz ve aileniz için bir gelecek görüyor musunuz?" sorusu sorulduğunda genelde Suriyeli sığınmacılar bir gelecek görmediklerini söylemiştir. Bir katılımcı bu soruyu şu şekilde yanıtlamıştır:

"Böyle giderse hayır, çünkü çoğunlukla oturma izni yok, bu yok, o yok, devlet sıkıyor bizi. Benim kaydım var hadi eyvallah! Arkadaşların çoğunlukla oturma izni yok, oradan oraya koşuyor, Trabzon, İzmir oradan Ankara bir gün orada, bir gün burada" (İmat, 22, garson, Şam)

Diğer katılımcı ise şunları söylemiştir:

"Yok, görmüyorum, iş yok. Ayrıldım eşimden ben altı yıldır Türkiye'deyim; beş yıldır boşandım eşimden ve eşimin nerede olduğunu bilmiyorum." (Abdullah, 37, boyacı, İdlib)

Başka bir katılımcı ise bu soruda şu şekilde cevap vermiştir:

"Ailem Suriye'de. Bir karşılık beklemiyorum gelecek için bir hedefim yok, burada çalışıkça yiyoruz. İnşallah yavaş yavaş kendimizi toparlarız." (Ali, 26, garson, İdlib)

"Türkiye'ye geldikten sonra eğitim, sağlık, güvenlik alanlarında herhangi bir sorunla karşılaştınız mı?" sorusuna ise Suriyeli sığınmacıların genelde bir sorunla karşılaşmadıkları şeklinde yanıt vermişlerdir. Bu konuda bir katılımcı,

"2012 çok iyiydi Suriyeliler için. Daha sonra değişiklikler oldu. Eğitim, sağlık, güvenlik konularında. Ben şimdi kimlik almak istiyorum üç saat bekliyordum şu an on saat gidiyorum kimlik bekliyorum alamıyorum. Bana kimlik almanız için müracaat edebilirsiniz diye mesaj geldiğinde müracaat edemiyorum bazı sıkıntılar yaşıyoruz ve Suriyelilerin vilayetten vilayete taşınmaları... Kardeşin biri başka şehirde biri başka şehirde olabiliyor. Karısı Hatay'da kocası başka şehirde olabiliyor, vilayete taşınma konularında sıkıntı çıkabiliyor" (Abdulkerim, 52, tüccar, Deyrizor) demiştir.

"İstanbul halkının size bakış açısını nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusu sorulduğunda genelde Suriyeli sığınmacılar Türk halkı biz istemiyor şeklinde cevaplar vermiştir. Bir katılımcı bütün Suriyelilerin aynı olmadığını şu şekilde anlatmıştır:

"Beş parmağın beşi bir değil bugüne kadar bir şey hissetmedim. Bir hafta önce metrobüse binmişim; arkadaşım bir bayana tacizde bulundu, kalktılar bütün Suriyelilere küfür ettiler, metrobüsten bizi indirdiler. Bizi indirdiler diye de millet alkış tuttu. Çok zoruma gitti.

Ben Dubai'de yaşadım Rusya'da yaşadım." (Abdullah, 37, boyacı, İdlib).

Diğer bir katılımcı ise benzer şekilde bir cevap vererek,

"Şimdi beş parmağın beşi bir değil; seven de var sevmeyen de. Ben şimdi bir hırsızlık yapsam, ben gitsem diyecekler ki Suriyeliler hırsızlık yapıyor, Suriyeliler kötü, Suriyelilerin gitmeleri lazım. Şimdi ben hırsızlık yaptım hiç demiyoruz. Adnan hırsızlık yaptı tüm Suriyeliler değil, genelleme yapıyorlar benim suçum yok." (Adnan, 23 tercüman, Şam) demiştir.

"Türkiye'de sizler için yapılan barınaklar varken, neden barınma merkezlerinin dışında kalmayı tercih ediyorsunuz?" sorusu sorulduğunda ise Suriyeli sığınmacılar genelde çalışmak için barınakları tercih etmediklerini açıklayarak,

"Orada yapılan mülteci kamplarına gelenlerin pek çoğu yaşam şartları kendi ülkelerinde iyi olmayan Suriyeliler. Kendi ülkelerinde, Suriye'de yaşam şartları iyi olanlar öyle yerlerde yaşayamaz. Bu nedenle daha iyi şartlar arar, Avrupa gibi yerlere gitmek isterler. Biz oturmaya gelmedik. Çalışmaya geldik. Şimdi orada eğitimde olsun, sağlık hizmetlerinde olsun bazı aksaklıklar oluyor. Biz böyle bir yerde oturup devlet bize masraf etsin istemiyoruz. Biz kendi alın terimizle yaşamak istiyoruz." (Nesma, 27, tercüman, İdlib) şeklinde anlatmıştır.

"Göç etmeden önceki yaşantınızla göç ettikten sonraki yaşantınız arasındaki farklılıklar nelerdir?" sorusuna ise bir katılımcı şöyle cevap vermiştir:

"Suriye'de daha iyi çalışıyordum. Bir işim vardı. Burada ise o işe sahip değilim." (Halil, 47, öğretmen, İdlib)

Diğer bir katılımcıysa şöyle demiştir:

"Orada çalışmıyordum. Ailem bana bakıyordu sorumsuz güzel yaşıyordum kendi ülkemde rahattım." (Ali, 26, garson, İdlib) demiştir.

Başka bir katılımcı ise,

"Buradaki yaşantım daha iyi benim için ama Suriye'de okuyordum, aynı zamanda sporla ilgileniyordum" (Muhammet, 29, otel, Deyrizor) şeklinde cevaplamıştır.

"Göç öncesi ekonomik durumunuzla göç sonrası ekonomik durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna ise Suriyeli sığınmacılar savaştan önce Suriye'de daha iyi ekonomik durumlarının olduğunu söylemişlerdir. Bir katılımcı:

"Daha rahattık orada. Babamız çalışıyordu, üniversitede okuyordum, yük taşımacılığı yapan şirketimiz vardı. Durumumuz iyiydi. Savaş olmasaydı çıkmazdık oradan. Savaş olunca çalışamaz olduk. En fazla zarar gören şehirlerden biridir İdlib; biz de oradan çıktık" (Nesma, 27 tercüman, İdlib) demiştir.

Diğer bir katılımcı ise,

"Oradaki hayat buraya göre çok iyiydi. Ekonomik olarak Suriye'de Türkiye'den daha düşük maaş alabiliriz ama yaşantımız buraya göre çok daha iyiydi. Orada 200 dolar ile ben rahatça geçinebiliyordum. Ben burada ben şu an 300 dolar ev kirası ödüyorum" (Abdulkerim, 52, tüccar, Deyrizor) şeklinde konuşmuştur.

"Ülkenizdeki savaş sona erdikten sonra Türkiye'de mi yoksa Suriye'de mi yaşamak istersiniz, neden?" sorusuna genel olarak Suriyeli sığınmacılar savaş bittiğinde geri dönebileceklerini söylemişlerdir. Bu soruda bir katılımcının cevabı ise,

"Ben artık dil öğrendim burada bir sürü insan tanıdım. Bir sürü arkadaşım var. Şimdi Suriye'de savaş bitsin, artık dönebilirsiniz desinler. Dönmek isteyenler olabilir. Ben de gidebilirim sıkıntı yok. Dönmek isterim tabi ki. Bir de iş yapıyorum mesela. Artık ben hastanede çalışıyorum tıbbi terimleri öğrendim. Artık tıp sektöründe çalışabilirim. Mesela Suriye'den hasta gönderebilirim. İlişki kurabilirim hastaneden" (Adnan, 23, tercüman, Şam) şeklinde olmuştur.

"Ülkenizin yaşam koşulları ile buradaki yaşam koşulları arasındaki farklılıkları nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusu sorulduğunda ise bir katılımcının verdiği cevap şu şekilde olmuştur:

"Yani Suriye'de biraz kısıtlı yaşantımız vardı, bir şey konuşamazsın. Orada bir baskı vardı. Burada daha çok özgürlük var." (Mahmut, 21, öğrenci, İdlib)

Diğer bir katılımcının cevabı ise,

"Burada daha iyi hizmet var. Devlet daha iyi imkânlar sağlıyor. Mesela ulaşım. Suriye'de devlet tarafından yapılan siyasi baskı vardı." (Sura, 23, eczacı, İdlib) şeklinde olmuştur.

"Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacıların Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine göç etme nedenlerini nasıl değerlendirirsiniz?" sorusunaysa Türkiye üzerinden Avrupa'ya giden katılımcı şu şekilde cevap vermiştir:

"Ben onlardanım zaten. 2015'te dört sene önce burada kalıp çalışmaya fırsatım olmadı. Avrupa'ya gittim orada okudum. Devlet, dillerini öğrenmem için beni eğitti. Ben iş bulup çalışmak para kazanmak, kazandığım parayla da hizmet ettiğim devlete vergi vermek istedim. İkametimi verdiler, pasaportumu verdiler, dil öğrenmem için gerekli maddiyat karşılandı ve ben kendimi hazır hissettim. Sonra da bana iş verdiler. Böyle bir fırsat Avrupa'da var ama burada yok." (Nesma, 27, tercüman, İdlib)

Diğer bir katılımcı ise,

"Avrupa'da çalışmayanlara bir maaş veriyorlar ama burada insan çalışmazsa hayatı çok zor olur. Bu nedenle pek çok insan oraya gidip mülteci olarak oradaki haklardan yararlanmak istiyor" (Sura, 23, eczacı, İdlib) şeklinde cevap vermiştir.

Diğer bir katılımcı ise,

"Bana da bir teklif geldi, yurt dışına çıkma fırsatım oldu ama ben gitmedim gidenler pek memnun olmuyorlar ve ben gitme taraftarı değilim." (Muhammet, 29, otel, deyrizor) derken,

Diğer bir katılımcı ise,

"Ben şimdi burada iş yok diye Avrupa'ya gitmek istiyorum. Önceden çok iş vardı. Bana Avrupa'ya gel dediler. Ben Türkiye'de kaldım, şu an iş yok, mecbur gideceğim" (Abdullah, 37, boyacı, İdlib) şeklinde bir açıklamada bulunmuştur.

"Suriye'de kalmaya devam eden yakınlarınıza Türkiye'ye göç etme konusunda tavsiyelerde bulunur musunuz?" sorusuna ise katılımcılar şu şekilde cevap vermiştir. Bir katılımcı:

"Benim sadece amcam var orada bütün hepsi buradalar. Ben kimseye tavsiye etmem kendi açımdan. Herkes kendi özgür iradesiyle gelir gelmez ama ben kimseye böyle bir tavsiyede bulunmam" (Muhammet, 29, otel, Deyrizor) demiştir.

Diğer bir katılımcının cevabı ise,

"Hayır, ne olacak benim gibi 12 saat mi çalışacaklar? Şimdi kusura bakmayın açık açık konuşacağım! Mesela alıyorum maaşımı ayın ortasında bitiyor. Niye gelsinler buraya bir sebebi var mı?" (İmat, 22, garson, Şam) şeklinde olmuştur.

SONUÇ

Göç, insanların yaşadıkları yerleri terk etmeleri ve başka bir yere gitmeleri ile gerçekleşen bir durumdur. Ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel, dini ve doğal nedenler insanları göçe teşvik eder yada zorlar. Günümüzdeyse insanlar savaşlar, siyasi baskılar, insan hakları ihlalleri gibi nedenlerden sonucunda ülkelerinden ayrılarak başka ülkelere sığınmak mecburiyetinde kalmışlardır.

Orta Doğu'da Arap Baharı ile başlayan halk hareketleri sonucunda meydana gelen savaşlardan dolayı Türkiye yoğun kitlesel göçlere maruz bırakılmıştır. Yaşanan savaş sonucunda politik, etnik ve dini baskılar nedeniyle ülkemize sığınmış kişiler yaşamlarını bu topraklarda sürdürmektedir. 2011 Nisan ayından itibaren Türkiye'ye sığınan Suriyeli sığınmacılar en büyük grubu oluşturmaktadır. Suriye'de iç savaştan kaçan sığınmacıların Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra kayıt altına alınıp barınma merkezlerine yerleştirilmektedir. Fakat Suriyeli sığınmacıların çoğu barınma merkezlerinin dışında yaşamaktadır.

Suriyeli sığınmacılar Türkiye'yi pek çok açıdan etkilemişlerdir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'yi en çok etkilediği alanlardan biri ekonomidir. Suriyelilerin ekonomiye olumlu ve olumsuz yönde etkilerine bakıldığında olumlu etkilerinin çok da fazla olmadığı ileri sürülebilir. Suriyeli sığınmacıların kayıt dışı sektörlerde ve vasıfsız işlerde düşük ücretlerle çalıştırılmaları olumsuz örneklerdendir. Bu konuda yapılması gereken Suriyeli sığınmacıların mesleklerine göre iş alanlarına yönlendirilmeleridir. Böylece çalışma hayatına katılmaları onların hayatlarını kolaylaştırmalarını sağlayacak ve kayıt dışı sektörde çalışmalarını engellenecektir.

Suriyeli sığınmacıların ortaya çıkardığı toplumsal etkilere gelince farklı yaşam tarzları, dil farklılığı, kültürel farklılıklardan kaynaklanan nedenlerin toplumsal açıdan olumsuz etkilere yol açtığı söylenebilir. Bu nedenler iki toplum arasındaki uyumu zorlaştırmaktadır. Ayrıca Suriyeli sığınmacılar hakkında yapılan haberlerin birçoğunun olumsuz olması Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılar hakkındaki algısını olumsuz yönde etkilemektedir.

Suriyeli sığınmacıların sağlık ve eğitim hakkından yararlanmaları onların daha sağlıklı ve eğitilmiş birer birey olmalarında önemli bir katkıya sahip olacaktır. Türkiye'de okul çağında bulunan Suriyeli çocukların okula gitmeleri teşvik edilmelidir. Böylece çocuk işçiliğinin önüne geçilebilir. Türk öğrenciler ile aynı okullarda eğitim görmeleri birbirlerini tanıma açısından olumlu etki yaratacaktır.

Güvenlik ve asayiş olaylarında Türkiye'ye giriş çıkış yapan Suriyelilerin kontrolünün daha sıkı bir şekilde yapılması gerekmektedir. Giriş çıkışlarda tedbirlerin alınması terör örgütü üyelerinin ve kaçak yollardan ülkeye giriş çıkışlarının önüne geçilmesine yardımcı olacaktır.

Suriye iç savaşından dolayı ülkemize gelen Suriyeli sığınmacılar Türkiye'nin değişik şehirlerinde yaşamlarını sürdürmektedir. İstanbul'da çok fazla Suriyeli sığınmacının bulunmasından dolayı saha çalışması İstanbul'un Fatih semtinde, İskenderpaşa Mahallesi'nde gerçekleştirilmiştir. 10 yerel halktan kişiyle ve 10 Suriyeli sığınmacı ile mülakatlar yapılmıştır. Ayrıca konu ile ilgili uzman olan 7 kişi ile mülakat yapılmıştır. Yerel halk, Suriyeli sığınmacılara ve uzmanlara konu ile ilgili çeşitli sorular sorulmuştur.

Yerel halkın verdiği cevaplara bakıldığında genel olarak halkın Suriyeli sığınmacılara verilen vatandaşlıklardan çok rahatsız oldukları görülmektedir. Katılımcıların çoğu Türk vatandaşlığının herkese verilmemesi yönünde açıklama yapmıştır. Yerel halk ile yapılan diğer mülakatlarda yerel halkın, Türkiye'de Suriyelilerin açtıkları işletmelerden geçindiği söylemiştir. Bu konuda yerel halk çok fazla olumsuz görüşte bulunmamıştır. Fakat Suriyeli sığınmacıların düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları ve bundan dolayı işlerini kaybettikleri görüşü ortaya çıkmıştır. Yerel halka Türk toplumu ile uyumu konusunda soru sorulduğunda ise birbirlerine uyum sağlanmasının zor olacağını söylemişlerdir. Bu görüşün ortaya çıkmasında ise yerel halk ile Suriyeli sığınmacılar arasında kültür farklılığı, işsizlik, taciz ve güvenlikten dolayı olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye tarafından Suriyelilere yapılan yardımlarda ise Türk halkı, yardımların çok fazla olduğunu belirtmiş Türk halkına da aynı yardımların yapılması gerektiği yönünde bir sonuç ortaya çıkmıştır. Suriyelilerin savaş sona erdiğinde ülkelerine geri gönderilmelerinin sonucu ortaya çıkmıştır. Yerel halk sağlık hizmetleri konusunda ise zor durumda bulunan Suriyeli sığınmacılara devlet tarafından sağlık hizmetlerinin verilmesi yönünde olmuştur.

Suriyeli sığınmacılar ile yapılan mülakatlarda genelde olumlu sonuçlar alınmıştır. İstanbul'u tercih etmelerindeki en önemli neden rahatlıkla iş bulabilmeleri ve herkes tarafından bilinen bir şehir olmasından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Suriyeli sığınmacılar eğitim, sağlık, güvenlik gibi konularda genel olarak hiçbir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Suriyeli sığınmacılar genelde Türk toplumu tarafından istenilmediklerini belirtmişlerdir. Bunun nedeni ise Türkiye'de bulunan bazı Suriyeli sığınmacıların karıştıkları olaylardır. Suriyeli sığınmacılardan bazıları Türkiye'de bir suça ve bir olaya karıştıklarında bütün Suriyeliler için genelleme yapılıyor bulgusuna ulaşılmıştır. Suriyeli sığınmacılara, savaş sona erdiğinde geri dönmeyi düşünüyor musunuz? Sorusu sorulduğunda mülakata katılan Suriyeli sığınmacıların çoğu ülkelere dönmek istediklerini söylemiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara değinildiğinde bazı sorunların olduğu belirlenmiştir. Suriye'deki iç savaştan dolayı ülkemize gelen Suriyeli sığınmacılara Türkiye her konuda yardım yapmıştır. Fakat yerel halk ve Suriyeli sığınmacılar arasında yaşanan sorunlara engel olamamıştır. Yerel halk ile yapılan mülakatlarda farklı yaşam tarzlarının olduğu, işsizliğe neden oldukları tacizlerin ve hırsızlık yaşandığı aktaran katılımcılar Suriyeli sığınmacılar ile kolay uyumun olmayacağı yönünde bir sonuç çıkmıştır. Yerel halk Suriyeli sığınmacılar ile aynı ortamda yaşamaktan memnun olmadığı, bundan dolayı Suriye'deki iç savaş sona erdiği zaman Suriyeli sığınmacıların ülkelere geri gönderilmeleri gerektiğini belirtmektedirler.

Genel olarak kitlesel göç hareketlerine bakıldığında göçe maruz kalan toplumlarda önemli kaygılar görülmektedir. Suriye iç savaşından kaçan

sığınmacıların üç milyondan fazlasının Türkiye'de yaşıyor olması elbette bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Fakat bu sorunların toplumun endişe duyabileceği kadar büyük olmadığını belirtmek gerekir. Suriyeli sığınmacılar bizimle birlikte yaşamakta sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanmaktadır. Suriyeli sığınmacıların bu hizmetlerden yararlanırken toplumsal ve ekonomik yaşantıya etkisi olduğu doğrudur. Eğitim, sağlık toplumsal ve güvenlik gibi nedenlerin yanında en ciddi sorun olarak ekonomik nedenler görülmektedir. İşini kaybetme korkusu ve ucuz emek gücünden dolayı göç edenlere karşı tepkiye neden olmaktadır. Bundan dolayı Suriyeli sığınmacıların ekonomik ve toplumsal etkilerinin iyi analiz edilmesi toplumsal kabul ve uyum süreci açısından önemlidir. Aksi halde toplumsal uyumun zorlaşmasına ve sığınmacılar ile halk arasında tepkiler artmasına neden olabilecektir. Suriyeli sığınmacılar ve Türk toplumu arasında uyumu sağlayabilecek politikalar oluşturulmalıdır. Suriyelilerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri için ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları gerekmektedir. Öncelikli olarak Suriyeli sığınmacıların dil sorunu ile ilgili sorunları çözülmelidir. Ayrıca dil sorunu çözülmüce Suriyeli sığınmacılar ile Türk toplumu arasında iletişim artacaktır.

Türkiye, Suriyeli sığınmacılara ekonomik yardımın büyük kısmını kendisi yapmaktadır. Fakat sığınmacıların ülke üzerindeki ekonomik yükü bir ülkenin tek başına kaldıracabileceği bir yük değildir. Bu bağlamda uluslararası toplumun desteği ve iş birliği bu hususta önemlidir. Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacılar için güvenli bölgelerin oluşturulması, sığınmacıların ülkemize olan etkilerini azaltacaktır.

KAYNAKÇA

- AA Haber. (2019). "Suriye İç Savaşı 9. Yılına Girdi." <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-ic-savasi-9-yilina-girdi/1417715>. (Erişim tarihi. 04.04.2019).
- Abdi, Z. (2016). *Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Politikası, Uluslararası Politikada Suriye Krizi*. Ed. Hasret Çomak, Caner Sancaktar, ve Zafer Yıldırım, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Adıgüzel, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Acer, Y. Kaya, İ. ve Gümüş, M. (2010) *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi*, UŞAK Yayınları, Ankara.
- AFAD. (2014). *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar*.
- AFAD. (2017). *Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması*. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf (Erişim tarihi: 02.02.2018).
- Ağır, O. ve Sezik, M. (2015). "Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göç dalgasından kaynaklanan güvenlik sorunları." *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 95-124. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/307116>. (Erişim tarihi: 09.04.2019).
- Akcan, A. T. "Türkiye İşgücü Piyasasında Suriyeli Sığınmacıların Yeri ve Etkileri," *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(2), 59-73. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/589745>.(Erişim tarihi:07.04.2018).
- Akçadağ, E. (2012). "Yasa Dışı Göç ve Türkiye. *Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, Rapor*," (42), 1-58. <http://www.bilgesam.org/images/dokumanlar/0-96-2014032653yasadisigocveturkiye.pdf>. (Erişim tarihi: 06.04.2019)
- Akçicek, A. (2015). "Türkiye'deki Suriyelilerin Toplumsal ve Ekonomik Uyumu." *Liberal Düşünce Dergisi*, (80), 51-61. <http://www.liberal.org.tr/uploads/yuklemeler/arda-akcicek-ld-80.pdf>. (Erişim tarihi: 07.04.2019).

- Akgül, A. Kaptı, A. ve Demir, O. Ö. (2015). "Göç ve kamu politikaları: Suriye krizi üzerine bir analiz." *A Journal of Policy and Strategy*, 1(2), 1-22. https://www.academia.edu/24311968/G%C3%B6%C3%A7_ve_Kamu_Politikalar%C4%B1_Suriye_Krizi_%C3%9Czerine_Bir_Analiz_By_Akg%C3%BCl_Kapt%C4%B1_Demir_. (Erişim tarihi: 07.04.2019).
- Akıncı, B. Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). "Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul", *Göç araştırmaları dergisi*, (2), 58-83. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/648019>. (Erişim tarihi: 21.09.2018).
- Akkaş, İ. ve Laleli, O. (2019). "Türkiye'deki Kırdan Kente Göçün Sosyal ve Ekonomik Nedenleri: Erzincan İli Merkez İlçesi Örneği." *Muhakeme Dergisi*, 2(1), 44-59. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/744136>. (Erişim tarihi: 06.06.2019).
- Akkuş, A. S. (2013). *Türkiye'de göçmen kaçakçılığı ve hukuksal boyutu* (Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Aksoy, Z. (2012). "Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim." *Journal of International Social Research*, 5(20), 292-303. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt5/cilt5sayi20_pdf/5_sosyoloji_felsefe/aksoy_zeynep.pdf. (Erişim tarihi: 21.09.2018).
- Altınışik, Ç. ve Yıldırım, M. Ş. (2002). *Mülteci haklarının korunması*, Ankara Barosu Yayınları.
- Altundeğer, N. ve Yılmaz, M. E. (2016). "İç Savaştan Bölgesel İstikrarsızlığa: Suriye Krizinin Türkiye'ye Faturası." *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 289-301. <https://dergipark.org.tr/sduibfd/issue/20859/223811> (Erişim tarihi: 15.02.2019).
- Aljazeera Turk: (2014). "Türkiye- Suriye ilişkileri inişler ve çıkışlar." <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/turkiye-suriye-iliskileri-inisler-ve-cikislar>. (Erişim tarihi: 25.02.1019).

- Arap, E. ve Çerci, S. (2014). Yabancılar ve Uluslararası Yabancılar Kanununun Getirdikleri. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/hgdmakale/2014-2/31.pdf>. (Erişim tarihi: 5.09.2019).
- Aybay, R. (2005). *Yabancılar Hukuku* (Vol. 89), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Aygül, H. H. (2018). Mülteci Emeğinin Türkiye İşgücü Piyasalarındaki Görünümü Ve Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(20), 68-82. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/430660> (Erişim tarihi: 04.15.2019).
- Bademci, A. (2017). *Suriye Sendromu: Suriye'de Bahar Ne Zaman?* Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- Baklacioğlu, N. Ö. (2010). *Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerde Arnavutlar (1920-1990)*, Derin Yayınları, İstanbul.
- Barkın, E. (2014). "1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi." *Ankara Barosu Dergisi*, (1), 331-360. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/398152>. (Erişim tarihi: 19.03.2019).
- Bauman, Z. (2006). *Küreselleşmenin Toplumsal Sonuçları*, çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Baykul, P.B. (2012). *Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göçle Mücadele Politikası ve Bu Politikanın Türkiye'nin Üyelik Sürecine Etkileri* (Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- BBC (2018). "Grafiklerle: Suriye'de 8. yılına giren savaş." <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43414137>. (Erişim tarihi: 22.03.2019).

- Benek, S. (2016). "Türkiye-Suriye İlişkilerinin Sosyal Coğrafya Açısından Tarihsel Arka Planı" *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(1), 171-192.
https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/42054171/S._Benek_Turkiye-Suriye_Iliskileri_Gaziantep_Sosyal_Bilimler_Dergisi_2016.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1558179134&Signature=mYowWLCM1bmG2T1d2tflXSE3iTk%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DTurkiye-Suriye_Iliskilerinin_Sosyal_Cogr.pdf. (Erişim tarihi:07.04.2018).
- Betts, A. (2017). *Zorunlu Göç ve Küresel Politika*. Çev. Seher Meltem Türkaslan, Hece Yayınları, Ankara.
- Birlesmis Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, (1997b). *Sığınma İkilemi, Dünya Mültecilerinin Durumu*, BMMYK.
- Birlesmis Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, (1997a). *Dünya Mültecilerinin Durumu, 1997-98*, Oxford University Press, BMMYK.
- BMMYK, (2001). "Mültecilerin Korunması", Uluslararası Mülteci Hukuku Rehberi. Parlamenterler İçin El Kitabı, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi, Sayı: 2.
- Bülbül, A. ve Kasapoğlu, A.B.K. (2016). Toplum Merkezlerinin Göç ve Uyum Sürecindeki Rolü. Göç ve Sağlık Politikaları. İstanbul Üniversitesi Sağlık Sistemleri ve Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Politika Serisi.
- Canpolat, H. ve Arıner, H.O. (2012). "Küresel Göç ve Avrupa Birliği İle Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi, Orsam Rapor No:123." Ankara.
<http://madde14.org/images/3/3a/Orsamkureselgoc2012.pdf>. (Erişim tarihi: 19.03.2019).
- Castles, S. ve Miller, M.J. (2008) *Göçler Çağı modern dünyada uluslararası göç hareketleri*, çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Cavlak, C (2018). "Türkiye'nin Suriye Sorunu ve İç Savaşın Türkiye'ye Etkisi." <http://www.tuicakademi.org/turkiyenin-suriye-sorunu-ve-ic-savas-in-turkiyeye-etkisi/>. (Erişim tarihi: 22.03.2019).

- Central Intelligence Agency (2019). <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>. (Erişim tarihi: 22.03.2019).
- Çağlayan, D. Y.(2009). *Yasadışı Göç ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri*, (Kocaeli Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi).
- Çağlar, A.(2011). *Türkiye’de Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler ve Sosyal Uyum* Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Çakmak, C.(2014). *Arap Baharının ve Suriye Krizinin Doğuşu. Suriye'nin yeniden yapılandırılması*, Atilla Sandıklı ve Cenap Çakmak, Bilgesam Yayınları, Ankara.
- Çakmak, B. Y. (2011). *Kırsaldan Kente Göç ile Kent Çeperlerinde Oluşan Konutların Mekânsal Dizim Yöntemiyle Analizi*, Çizgi yayınevi. İstanbul.
- Çelik, O. (2012). Komşularla Sıfır Sorun Politikası Perspektifinde: Suriye-Türkiye İlişkileri.https://www.academia.edu/31138950/Kom%C5%9Fularla_s%C4%B1f%C4%B1r_sorun_politikas%C4%B1_perspektifinde_Suriye-T%C3%BCrkiye_%C4%B0li%C5%9Fkileri. (Erişim tarihi: 23.01.2019).
- Çelikol, A.O. (2015). *İçimizdeki Komşu Suriye*, Bilgesam Yayınları, İstanbul.
- Çetin, İ. (2016). "Türkiye’de Suriyeli Sığınmacıların Sosyal ve Kültürel Entegrasyonu."*Sosyoloji Dergisi*, 34, 197-222. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/593988>. (Erişim tarihi: 01.03.2019).
- Çiçekli, B. (2005). “Yasadışı Göç, İnsan Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti ile Mücadele ve Türkiye.” *Polis Bilimleri Dergisi*, 7(1), 43-57. <https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/295/makaleler/7/1/arastirmax-yasa-disi-goc-insan-kacakligi-insan-ticareti-ile-mucadele-turkiye.pdf>. (Erişim tarihi: 01.03.2019).
- Çona, Ö. (2018). *Suriye Krizinde Uluslararası göç mücadelesi: Vekalet Savaşları*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Dedeoğlu, S. ve Gökmen, Ç. E. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma: Türkiye’de Yabancı Göçmen Kadınlar*, Efil Yayınları, Ankara.

- Demir, O. Ö. ve Erdal, H. (2010). "Yasa Dışı Göç İle İlgili Kavramların Doğru Anlaşılması Sorunu ve Yazılı Basında Çıkan Haberler Üzerine Bir İnceleme." *Polis Bilimleri Dergisi*, 12(1), 29-54. https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/31349741/Yasadisi_Goc_Kavramlarinin_Dogru_Anlasilamaması_Sorunu_ve_Yazılı_Basında_Bir_Inceleme.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1558130323&Signature=O3gcxHDG1EEAcgXH1ymp4e2NUQ%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DYasadisi_Goc_Kavramlarinin_Dogru_Anlasil.pdf. (Erişim tarihi:01.03.2019).
- Demirci, S.R. (2016). *Suriye Türkmen Ordusu. Uluslararası Politikada Suriye Krizi*, Ed. Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Zafer Yıldırım, Beta Yayınları, İstanbul.
- Deniz, O. (2009). *Uluslararası Göçler ve Türkiye'ye Yansımaları. (Sığınmacılar, Mülteciler Ve Yasadışı Göçmenler)* Cantay Yayınevi, İstanbul.
- Dışişleri Bakanlığı.(2011). Suriye'nin Siyasi Görünümü. <http://www.mfa.gov.tr/suriye-siyasi-gorunumu.tr.mfa>. (Erişim tarihi: 05.01.2019).
- Dilek, B.S. (2018). *Suriyeli Göçü*, Kripto, Ankara.
- Doğan, K. (2005). *Göçmen kaçakçılığı suçu*. Seçkin, Ankara.
- Dulkadir, D. (2017). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacı Krizi ve Suriyelilerin İç Hukuktaki Etkileri, Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi, 1(2), 21-36. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/355706>. (Erişim tarihi: 05.05.2019).
- Duran, H. (2011). "Adana Protokolü Sonrası Türkiye-Suriye İlişkileri." *Middle East Yearbook/Ortadoğu Yıllığı*. https://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/oy2012_501_518.pdf. (Erişim tarihi:05.05.2019)
- Durgun, Ö. ve Ertuğral, S.M. (2018). "Düzensiz Göç Hareketlerinin Türkiye Coğrafyası Üzerindeki Dağılımının İncelenmesi." *Social Sciences Studies Journal*, 4(1), 2452-2459. http://sssjournal.com/Makaleler/1878755900_49_4-19.ID627.%20Durgun&Mungan_2452-2459.pdf (Erişim tarihi: 02.05.2019).

- Dursun S. (2017). "Suriyeli Çocuklar Artık Devlet Okullarında. Gerçek Hayat." <http://www.gercekhayat.com.tr/yasam/suriyeli-cocuklar-artik-devlet-okullarinda/>. (Erişim tarihi: 09.04.2019).
- Dürgen, B. (2017). *64 Sayılı Kanuna Göre Uyum, Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü*, 28-29-30 Eylül (Elazığ-Türkiye) Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu ed. Ahmet Yatkın. <http://kaysem11.firat.edu.tr/wpcontent/uploads/2016/05/KAYSEM11.pdf> (Erişim tarihi: 08.08.2019).
- Efe, S. ve Ulusoy, O. (2013). 117 Soruda Mülteci Hakları, İnsan Hakları Derneği, Ankara. https://www.academia.edu/22861614/117_Soruda_M%C3%BClteci_Haklar%C4%B1. (Erişim tarihi: 19.03.2019).
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). "Göç ve İnsan." *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/307113>. (Erişim tarihi: 11.11.2018).
- Erdoğan, M. M. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan, M. M. ve Ünver, C. (2015). *Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri*. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu. <https://www.tisk.org.tr/tr/e-yayinlar/353-goc/353-goc.pdf>. (Erişim tarihi: 03.03.2019).
- Eren, V. ve Çakran, Ş. (2017). "Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), 1-30. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/355090>. (Erişim tarihi: 19.03.2019).
- Ergüven, S.N. ve Özturanlı, B. (2013). "Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(4), 1007-1062. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1882/19732.pdf> (Erişim tarihi: 15.06.2015).

- Erkmen, S. (2019). "Suriye'de 2019 Yılında Neler Yaşanabilir?" ORSAM: No: 81. https://orsam.org.tr/d_hbanaliz/Bakis_No_81_tr.pdf (Erişim tarihi: 03.05.2019).
- Erker, S. (2014). "Suriye Krizi ve Ürdün'e Yansımaları". *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2), 21-34. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/382305> .(Erişim tarihi:05.05.2019)
- Eroğlu, E.C. ve Taşkiran, R. (2002). "Sığınma Hakkı ve Mültecilerin Durumu." *Türkiye Borsalar Birliği Dergisi*, (1), 105-128. <http://tbbergisi.barobirlik.org.tr/m2002-20021-801>. (Erişim tarihi: 10.10.2018).
- Erol, M. ve Ersever, O. G. (2014). "Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale." *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 24(1), 47-68. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/403542>.(Erişim tarihi: 10.10.2018).
- Fuller, G. E. (2016). *Türkiye ve Arap Baharı: Orta Doğu'da Liderlik*, çev. Mustafa Acar, Eksi kitaplar Yayınevi, Ankara.
- Geçici Koruma Yönetmeliği (2014). 29153 Sayılı Resmi Gazete, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20146883.pdf>. (Erişim tarihi:22.04.2018).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü(2019)."Göç İstatistikleri." http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik. (Erişim tarihi: 21.02.2019).
- Günay, E. Atılgan, D. ve Serin, E. (2017). "Dünya'da ve Türkiye'de göç yönetimi." *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 7(2), 37-60. <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/download/article-file/395572>. (Erişim tarihi: 10.04.2019).
- Habertürk (2019). "Zeytin Dalı Harekatı Bir Yaşında." <https://www.haberturk.com/zeytin-dali-harekatı-bir-yasında-2297332>. (Erişim tarihi: 22.04.2019).
- İçişleri Bakanlığı. (2017). Basın Açıklaması. <https://www.icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi05072017> (Erişim tarihi: 05.18.2019).

- Karasu, M. A. (2018). "Suç Korkusu, Göç ve Suriyeli Sığınmacılar: Şanlıurfa Örneği." *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 332-347. [_https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/626351](https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/626351). (Erişim tarihi: 10.09.2019).
- Karpat, K. H. (2010). *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*, çev. Bahar Tırnakçı, Kültür Bakanlığı Yayıncılık, İstanbul.
- Kaştan, Y. (2016). "Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi İç Göç Hareketleri." *Journal of International Social Research*, 9(42), 692-700. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt9/sayi42_pdf/2tarih_siyaset_uluslararasiiliskiler/ka stan_yuksel.pdf (Erişim tarihi: 21.10.2018).
- Kaya, İ. ve Eren, E. Y. (2015). "Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri." SETA. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=SPJNCwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA9&dq=T%C3%BCrkiye%27deki+Suriyelilerin+Hukuki+Durumu+-+Arada+Kalanlar%C4%B1n+Haklar%C4%B1+ve+Y%C3%BCk%C3%BCml%C3%BCl%C3%BCkleri,+&ots=-vNIE7iC5T&sig=4LxT-2RyzVy6IZJNCCVRboW8C0I&redir_esc=y#v=onepage&q=T%C3%BCrkiye'deki%20Suriyelilerin%20Hukuki%20Durumu-%20Arada%20Kalanlar%C4%B1n%20Haklar%C4%B1%20ve%20Y%C3%BCk%C3%BCml%C3%BCl%C3%BCkleri%2C&f=false. (Erişim tarihi: 19.03.2019).
- Kaygısız, İ. (2017). Suriyeli mültecilerin Türkiye işgücü piyasasına etkileri. *Friedrich Ebert Stiftung Yayınları. Dünyadan*, 1-20. <http://www.fes-tuerkei.org/media/pdf/D%C3%BCnyadan/2017/Du308nyadan%20%20Suriyeli%20Mu308ltecilerin%20Tu308rkiye%20I307s327gu308cu308%20Piyasasina%20Etkileri%20.pdf>. (Erişim tarihi:04.04.2019).
- Kılıç, T. (2009). "Bir İnsan Hakkı Olarak İltica ve Türkiye Uygulaması," Ed. Ümmühan Özkan, *Mültecilik: Sorunlar, Tanıklıklar ve Çözüm Önerileri* içinde. İHH İnsani Yardım Vakfı, İstanbul.
- Kılıç, T. (2006). Bir İltica Hakkı Olarak İltica, 8-11 Aralık 2015 Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler İçinde, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı Yayını. İstanbul.

- Kızmaz, Z. (2018). "Suriyeli Sığınmacılar: Güvenlik Kaygıları ve Suç." *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 392-431. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/597492> (Erişim tarihi: 03.05.2019).
- Kocaman, T. ve Beyazıt, S. (1993). *Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri*. Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). "Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri Ve Çözüm Önerileri." *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184. <https://www.kafkas.edu.tr/dosyalar/iibfdergi/file/03/7.pdf>.(Erişim tarihi: 10.09.2016).
- Koyuncu, A. (2016). "Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler Ve Öneriler." *Nimet mi? Külfet mi? Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacılar ve Göç Ekonomisi Üzerinde Bir Derkenar*. Esen, A. Ve Duman M.(Ed.) içinde. 89-105. *İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı*. <http://www.wald.org.tr/Uploads/Pages/Module/RD9IV46JRO0W156468B241CYFUOVDE.pdf> . (Erişim tarihi: 20.05.2019)
- Kurumu, T. D. (2019). TDK Güncel Türkçe Sözlük. <http://sozluk.gov.tr/>.(Erişim tarihi: 21.03.2019).
- Lentini, E. J. (1984). The Definition Of Refugee İn International Law: Proposals For The Future. *BC Third World LJ*, 5.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Mathews, J. (2018). Political Factors in Migration. <https://sciencing.com/political-factors-migration-8212756>. (Erişim tarihi: 11.04.2018).
- Martin, P. L. ve Zürcher, G. (2008). *Managing migration: The global challenge* ,63(1). Washington, DC: Population Reference Bureau. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.461.587&rep=rep1&type=pdf>. (Erişim tarihi: 21.03.2019).

- Menekşe, T. (2018). "Türk Uluslararası Koruma Sisteminde Karar Merkezleri," *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 190-231. <http://www.gam.gov.tr/files/8-7.pdf>. (Erişim Tarihi: 07. 05.2019).
- Mercan, M. H. (2012). *Suriye Rejim ve Dış Politika*, Açılım Kitap, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı (2018). Geçici Koruma Kapsamı Altındaki Öğrencilerin Eğitim Hizmetleri . https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/03175027_03-12-2018__Ynernet_BYlteni.pdf (Erişim tarihi: 22.03.2019).
- Murat, S. ve Taşkesenlioğlu, Z. (2009). *Avrupa Birliği Düzeyinde Göç, Entegrasyon ve Yerel Yönetimler*, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul.
- Muslu, F. (2018). Suriye İç Savaşında Esed'in Rolü, Konumu ve Geleceği. SETA. https://setav.org/assets/uploads/2018/06/Analiz_236Esed.pdf. (Erişim tarihi: 22.04.2019).
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Nathwani, N. (2003). *Rethinking Refugee Law* (Vol. 7). Martinus Nijhoff Publishers. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=jKD0nkOb1VoC&oi=fnd&pg=PR7&dq=Rethinking+Refugee+Law.+The+Hague:+Martinus+Nijhoff+Publishers.+&ots=yzYHKvwbcM&sig=VfslEiuFwYoWXXCkDn0NGq6acS0&redir_esc=y#v=onepage&q=Rethinking%20Refugee%20Law.%20The%20Hague%3A%20Martinus%20Nijhoff%20Publishers.&f=false. (Erişim tarihi: 19.03.2019).
- NTV. (2018)."Suriye 7 Yılda İç Savaşla Nasıl Çöktü?." <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/suriye-7-yilda-ic-savasla-nasil-coktu,tGPr84l3cEGDdddZuMj3yA/UNVbKkl6vEusN8H5Yawrcg#UNVbKkl6vEusN8H5Yawrcg>.(Erişim tarihi: (22.04.2019).
- Odman, M. T. (1995). *Mülteci Hukuku*. Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İnsan Hakları Merkezi Yayınları, No:15, Ankara.

- Odman, M. T. (2004). *Mülteci Hukukunda Uluslararası Düzenlemeler Ve Uluslararası Standartlar*. İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama Ve Araştırma Merkezi. Türk Mülteci Hukuku Ve Uygulamadaki Gelişmeler. İstanbul Barosu Yayınları.
- Orhan, O (2019). "2018 Yılında Suriye ve 2019 Yılından Beklentiler." <https://orsam.org.tr/tr/2018-yilinda-suriye-ve-2019-yilindan-beklentiler/>. (Erişim tarihi: 22.05.2019).
- Orhan, O. ve Gündoğar, S. (2015). "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri Raporu." ORSAM- TESEV Rapor No: 195, Ankara.
- Önal, A. ve Keklik, B. (2016). "Mülteci Ve Sığınmacıların Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadığı Sorunlar: Isparta İlinde Bir Uygulama." *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(15), 132-148. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/218480> (Erişim tarihi: 07.04.2018).
- Özcan, D. T. (2017). Suriyeli Mültecilerin Sağlık Sorunları ve Bir Çözüm Modeli. *Göç ve Sağlık*, 95. <http://www.sdplatform.com/Dergi/975/Suriyeli-multecilerin-saglik-sorunlari-ve-bir-cozum-modeli.aspx>. (Erişim tarihi: 02.10.2019).
- Özcan, M. (2005). *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*. USAK Books, Ankara.
- Öztürk, F. ve Ardor, H. N. (2007). "Suç Sanayiinin Bir Alanı İnsan Ticareti: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme," *Ekonomik Yaklaşım*, 18(62), 79-102. www.ejmanager.com/mnstemps/94/94-1395763602.pdf?t=1545392656 (Erişim tarihi: 03.06.2019).
- Özyakışır, D. (2013). *Göç: Kuram ve bölgesel bir uygulama*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Paksoy, S. Paksoy, H. M. ve Alancioğlu, E. (2013). "Küreselleşmenin Sosyo-Politik Etkileri: Arap Baharı". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(46), 2-15. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/70484>. (Erişim tarihi: 05.08.2019).

- Parlak, B, ve Şahin, A.U. (2015). "Türkiye İltica Ve Göç Mevzuatının Coğrafi Kısıtlama Uygulaması Yönünden Analizi." *TESAM Akademi*, 2(2), 65-79 <https://dergipark.org.tr/download/article-file/138009>. (Erişim tarihi:05.05.2019)
- Paulo Gabriel ahailu Pinto, (2014). Suriye. Paul Amar ve Vijay Prashad, *Arap Bahar'ından Kesitler–Yeni Ortadoğu'yu Anlamak, Suriye, İntifada Yayınları, İstanbul*.
- Pazarlıoğlu, M. V. (2007). "İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi." *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 121-135. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423939067.pdf>. (Erişim tarihi: 21.03.2019).
- Pazarıcı, H. (1999). *Uluslararası Hukuk Dersleri*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara.
- Perker, B. Y. (2002). Sığınma Hakkı, Uluslararası Korumanın Önündeki Engeller ve Türkiye Açısından Sonuçlar. Avrupa ve Türkiye'de Sığınma Hakkı ve Mülteciler. 31Ocak-2 Şubat, Uluslararası Sempozyum.
- Pirinççi, F. (2018). "Suriye'ye Komşu Ülkelerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları." *TESAM Akademi*, 5(2), 39-60. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/528395>. (Erişim tarihi:05.05.2019)
- Polat, D.Ş. (2016). *Arap Baharı ve Suriye Savaşı.Uluslararası Politikada Suriye Krizi*, Ed. Hasret Çomak, Sancaktar ve Zafer Yıldırım, Beta Yayınları, İstanbul.
- Ritzer, G. (2011). *Küresel Dünya*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Qasımova, S. (2017). "XIX Yüzyılda Kuzey Kafkasya'dan Anadolu'ya Göçler: Tarihçilik Açısından Göçün Nedenleri, Sorunları ve Sonuçları." *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 4(13), 588-622. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/451357>. (Erişim tarihi: 21.03.2019).

- Sabah, (2019)." Dünyanın Gündemindeki İdlib'te Neler Oluyor? İşte 10 Soruda İdlib'de Yaşananlar..." <https://www.sabah.com.tr/galeri/dunya/dunyanin-gundemindeki-idlibte-neler-oluyor-iste-10-soruda-idlibde-yasananlar>. (Erişim Tarihi: 12.07.2019).
- Sağlam, S. (2006). "Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme." *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (5), 33-44. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/328301>. (Erişim tarihi: 21.03.2019).
- Sandıklı, A. ve Semir, A. (2012). Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye. <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-227-2014090440butun-boyutlariyla-suriye-krizi-ve-turkiye.pdf> (Erişim tarihi:20.03.2019).
- Savaşan, F, (2007). *Uluslararası Göç (Kamu Belediyesi Üzerindeki Etkileri, Gazi Kitapevi, Ankara*.
- Saraçlı, M. (2011). *Uluslararası hukukta yerinden edilmiş kişiler*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Sayın, H. (2017)."Uluslararası Güvenlik ve Göçmen Kaçakçılığı." *İktisadiyat*, 1(1), 133-144. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/392260>. (Erişim tarihi: 10.04.2019).
- Sayın, Y. Usanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016). "Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği." *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (31), 1-13. http://dergi.kmu.edu.tr/userfiles/files/2016Aral%C4%B1k/1-%20Y_%20Say%C4%B1n%20CA_%20Usanmaz%20F_%20Aslangiri%20_%20Uluslararası%C4%B1%20G%C3%B6%C3%A7%20Olgusu-d%C3%BCzeltildi.pdf. (Erişim tarihi: 10.11.2018).
- Sputnik Türkiye. (2018). "Suriye'deki Güç Dengesi." <https://sptnkne.ws/jmfK> (Erişim tarihi:10.02.2019).
- Südaş, İ. (2004). "17 Ağustos 1999 Marmara Depreminin Nüfus ve Yerleşme Üzerindeki Etkileri: Gölcük (Kocaeli) Örneği." *Ege Coğrafya Dergisi*, 13, 73-91, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/56804>. (Erişim tarihi: 07. 11. 2019).

- Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 57-67. <http://gefad.gazi.edu.tr/article/view/5000078949/5000073166>. (Erişim tarihi: 21.09.2018).
- Şöhret, M (2016). *Suriye'nin Siyasal Yapısı. Uluslararası Politikada Suriye Krizi*, Ed. Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Zafer Yıldırım, Beta Yayınları, İstanbul.
- Tanrikulu, F. (2017). "Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Çocukların Eğitim Sorunu ve Çözüm Önerileri." *Liberal Düşünce Dergisi*, 22(86), 127-144. <http://www.libertedownload.com/LD/suriyelicocuklarin-egitimi.pdf>. (Erişim tarihi: 19.04.2019).
- Tatar, A. ve Atuner, (2016). *Suriye Hükümeti ve Ordusu. Uluslararası Politikada Suriye Krizi*, Ed. Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Zafer Yıldırım, Beta Yayınları, İstanbul.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (2010). İnsan Hakları ışığında Türkiye'de bulunan mülteciler, sığınmacılar ve yasadışı göçmenlerin sorunları.
- TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu ve Mülteci Hakları Alt Komisyonu. (2018). "Göç ve Uyum Raporu." (https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf). (Erişim tarihi: 22.04.2019).
- TEPAV (2018). Yabancı Sermayeli Şirketler Bülteni Suriye Sermayeli Şirketler. https://www.tepav.org.tr/upload/files/1536215730-2.TEPAV_Suriye_Sermayeli_Sirketler_Bulteni_Temmuz_2018.pdf. (Erişim tarihi: 22.03.2019).
- Ticaret Bakanlığı (2019). Türkiye ile Ticaret. <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/orta-dogu-ve-korfez/suriye/ulke-profil/turkiye-ile-ticaret>. (Erişim tarihi: 22.03.2019).

- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Tuna, M. ve Özbek, Ç. (2014). *Uluslararası Göçlerin Yeni Kategorileri, Ulus-Devlet ve Aidiyet: Türkiye'deki Yabancı Yerleşimcilerin Toplumsal Entegrasyonları*, Ed. Muammer Tuna, Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler. Sentez Yayıncılık.
- Tunç, A. (2015). "Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme." *Tesam Akademi*, 2(2), 29-63. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/138008>. (Erişim tarihi:07.04.2018).
- Tunca, H.Ö. ve Karadağ, A. (2018). "Suriye'den Türkiye'ye Göç: Tehditler Ve Fırsatlar," *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 28(2), 47-68. http://www.kho.edu.tr/akademik/kho_bilim_dergi/2018_2/3.pdf, (Erişim Tarihi: 22.03.2019).
- Tomar, C. (2018). *Ortadoğu: Kıyametin Kapısı, Gelmeyen Arap Baharı*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- UNHCR (2001-2019). Türkiye'deki Mülteciler ve Sığınmacılar. <https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar>.(Erişim tarihi: 06.06.2019).
- Usta, B. (2019). "Suriye Diplomasisi Hız Kazanıyor." Sabah Gazetesi. <https://www.sabah.com.tr/dunya/2019/09/08/suriye-diplomasisi-hiz-kazaniyor>. (Erişim tarihi: 10.09.2019).
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013). 28615 Sayılı Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>. (Erişim tarihi: 22.04.2018).
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Yavuz, Ö. (2015). "Türkiye'deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal Ve Etik Temelleri." *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(30), 265-280. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/183377>. (Erişim tarihi: 19.04.2019).

- Yeniçağ, (2019). "Cumhurbaşkanı Erdoğan Suriyeliler İçin Harcanan Parayı Açıkladı." <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/cumhurbaskani-erdogan-suriyeliler-icin-harcanan-parayi-acikladi-221765h.htm>. (Erişim tarihi: 10.09.2019).
- Yıldız, A. (2017). "Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık." *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 36-67. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/658484>. (Erişim tarihi:01.03.2019).
- Yıldız, T. ve Yıldız, İ. (2017). "Suriyelilerin Türkiye Ekonomisinde Kayıt Dışı İstihdama Etkileri ve Bunun Yansıması Olarak Türkiye'ye Maliyetleri Üzerine Bir İnceleme". *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 30-46. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/311124> . (Erişim tarihi: 19.04.2019).
- Yılmaz, A. (2014). "Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri." *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1685-1704, https://www.researchgate.net/profile/Abdurrahman_Yilmaz5/publication/301564792_Uluslararası_Göç_Cesitleri_Nedenleri_ve_Etkileri_International_Migration_Its_Types_Causes_And_Effects/links/571a3e6108ae7f552a472c9f.pdf. (Erişim tarihi:01.03.2019).
- Yılmaz, S. (2017). "Suriye'deki Savaşın Gerçek Yüzü ve Türkmenler". <https://www.kirmizilar.com/tr/index.php/haber-yorum/item/567-suriye-deki-ic-savasin-gercek-yuzu-ve-turkmenler>.(Erişim tarihi: 14.06.2019).
- Ziya, O. (2012). "Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 99. http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1156.pdf. (Erişim tarihi: 19.03.2019).

EKLER

EK 1: Yerel Halk ile Yapılan Görüşmelerde Sorulan Sorular

- 1) Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacılara verilen vatandaşlıklar için neler söyleyebilirsiniz?
- 2) Suriyeli sığınmacıların barınma merkezlerinin dışında bulunmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 3) Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılar için yaptığı yardımları nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 4) Suriyeli Sığınmacıların vasıfsız işlerde düşük ücretlerle çalıştırılmaları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- 5) Suriyelilerin geçimlerini sağlayabilmek için Türkiye'de açtıkları işletmeler hakkında neler düşünüyorsunuz?
- 6) Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacılar ve Türk toplumu birbirlerine uyum sağlayabilirler mi?
- 7) Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların Türk toplumunun düzenini bozduğunu düşünüyor musunuz?
- 8) Türk halkının Suriyeli sığınmacılardan dolayı işlerini kaybettiğini düşünüyor musunuz?
- 9) Suriye'deki iç savaş sona erdiğinde Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri dönmeleri gerektiğini düşünüyor musunuz?
- 10) Suriyeli sığınmacıların ülkemize gelmelerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 11) Suriyeli sığınmacılar ile yaşadığımız mahallede suç oranlarını arttırdığını düşünüyor musunuz?
- 12) Suriyeli sığınmacılar ile birlikte yaşamaktan memnun musunuz?
- 13) Suriyeli sığınmacılar kayıtlı oldukları illere geri gönderilmeleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- 14) Suriyeli sığınmacıların sağlık hizmetlerinden ücretli mi yoksa ücretsiz mi faydalanması gerektiği hakkında neler söyleyebilirsiniz?

EK 2: Suriyeli Sığınmacılar ile Yapılan Görüşmelerde Sorulan Sorular

- 1) Suriye'den ayrılmaya nasıl karar verdiniz?
- 2) Suriye'den Türkiye'ye göç etmenize neden olan faktörler nelerdir?
- 3) Türkiye'ye göç ederken ne gibi zorluklarla karşılaştınız?
- 4) Türkiye'de bulunan diğer iller yerine neden İstanbul'u tercih ettiniz?
- 5) Türkiye'de kendiniz ve aileniz için bir gelecek görüyor musunuz?
- 6) Türkiye'ye geldikten sonra eğitim, sağlık, güvenlik alanlarında herhangi bir sorunla karşılaştınız mı?
- 7) İstanbul halkının size bakış açısını nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 8) Türkiye'de sizler için yapılan barınaklar varken, neden barınma merkezlerinin dışında kalmayı tercih ediyorsunuz?
- 9) Göç etmeden önceki yaşantınızla göç ettikten sonraki yaşantınız arasındaki farklılıklar nelerdir?
- 10) Göç öncesi ekonomik durumunuzla göç sonrası ekonomik durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 11) Ülkenizdeki savaş sona erdikten sonra Türkiye'de mi yoksa Suriye'de mi yaşamak istersiniz neden?
- 12) Ülkenizin yaşam koşulları ile buradaki yaşam koşulları arasındaki farklılıkları nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 13) Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacıların Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine göç etme nedenlerini nasıl değerlendirirsiniz?
- 14) Suriye'de kalmaya devam eden yakınlarınıza Türkiye'ye göç etme konusunda tavsiyelerde bulunur musunuz?

EK 3: Uzmanlar ile Yapılan Görüşmelerde Sorulan Sorular

1.BÖLÜM

- 1) Göç kavramının sizde oluşturduğu algı nedir. Göç kavramını nasıl tanımlarsınız?
- 2) Göçün nedenleri nelerdir ve insanlar size göre neden göç sürecine dâhil olurlar?
- 3) Göç oluşumuna etki eden nedenler vardır. Bunlar ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel, dini, etnik çatışmalardan kaynaklı ve doğal nedenlerdir. Size göre göç kararının verilmesinde hangisi daha fazla etki eder neden?
- 4) Küreselleşmenin göç üzerindeki etkileri size göre nelerdir?
- 5) Mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramlarını nasıl tanımlarsınız?
- 6) Yasadığı göç, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığını açıklayabilir misiniz?
- 7) Uluslararası mülteci hukuku ve sığınma hakkı ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

2.BÖLÜM

- 1) Barınma merkezleri dışında bulunan Suriyeli sığınmacılar için sizce nasıl bir yol izlenmelidir?
- 2) Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılar genel olarak Türklerin çalışmak istemediği vasıfsız işlerde çalışmaktadır. Bunun iş gücü piyasasına etkileri sizce nasıl olur?
- 3) Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılar için tampon bölge oluşturulması konusunda neler söyleyebilirsiniz?
- 4) Suriye iç savaşından dolayı ülkesinden ayrılmak zorunda kalan sığınmacıların Türkiye'yi tercih etmelerindeki en önemli neden sizce nedir?
- 5) Suriyeli sığınmacılara Türk vatandaşlığı verilmesi konusunda neler söyleyebilirsiniz?
- 6) Suriyeli Sığınmacıların eğitim yönünde yetersiz olması gelecekte ne gibi sorunlara yol açabilir?

3.BÖLÜM

- 1) Suriyeli sığınmacıların ekonomik anlamda olumlu ve olumsuz yöndeki etkileri size göre nelerdir?
- 2) Suriyeli sığınmacılar tarafından açılan işletmelerin ekonomiye katkı sağladığını düşünüyor musunuz?
- 3) Suriyeli sığınmacıların sağlık hakkı konusu için neler söyleyebilirsiniz. Size göre neler yapılabilir?
- 4) Suriyeli sığınmacıların eğitim hakkı konusu için neler söyleyebilirsiniz?
- 5) Suriyeli sığınmacıların Türk toplumu ile uyumu konusunda neler söyleyebilirsiniz? İki toplum arasında uyumu kolaylaştırmak adına size göre neler yapılabilir?
- 6) Suriyeli sığınmacıların güvenlik ve asayiş olayları hakkında neler söyleyebilirsiniz. Siz güvenlik ve asayiş olaylarını nasıl yorumluyorsunuz?
- 7) Toplumda Suriyelilerin varlığı yerel halk tarafından genel olarak olumlu karşılanmamaktadır. Size göre bu kutuplaşmanın kaynağı nedir?

EK 4: Görüşme Yapılan Uzmanlar ve Görüşme Tarihleri

- 1) Prof. Dr. Ahmet İçduygu, Koç Üniversitesi, 18 Ekim 2019
- 2) Prof. Dr. Bilhan Kartal, Anadolu Üniversitesi, 12 Eylül 2019
- 3) Prof. Dr. Mehmet Emin Sönmez, Gaziantep Üniversitesi, 22 Eylül 2019
- 4) Prof. Dr. M. Murat Erdoğan, Türk-Alman Üniversitesi, 21 Ekim 2019
- 5) Doç. Dr. Mithat Arman Karasu, Harran Üniversitesi, 9 Eylül 2019
- 6) Doç. Dr. Nur Köprülü, Yakın Doğu Üniversitesi, 17 Ekim 2019
- 7) Doç. Dr. Salih Aydemir, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 8 Eylül 2019

